

16149

T. C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

**MAKRİZÎ'NİN KİTÂB es -SULÛK'UNDA
OSMANLILAR, KARAMANOĞULLARI VE
BATI ANADOLU BEYLİKLERİ İLE
İLGİLİ KAYITLAR**

Cüneyt KANAT

16149

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. SAMİRA KORTANTAMER

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İZMİR, 1991

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Giriş	3
A. Ahmed b. Ali el-Makrîzî'nin Hayatı ve Eserleri	10
1) Hayatı	10
2) Eserleri	14
B. Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Düvel el-Mulûk....	18
C. Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'unda Osmanlılar, Karamanoğulları ve Batı Anadolu Beylikleri ile İlgili Kayıtlar	24
1) Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'una Göre Osmanlı-Memlûk İlişkilerine Kısa Bir Bakış ...	24
2) Osmanlılar ile İlgili Kayıtlar	26
3) Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'una Göre Karamanoğulları-Memlûk İlişkilerine Kısa Bir Bakış	51
4) Karamanoğulları ile İlgili Kayıtlar	54
D. Batı Anadolu Beylikleri ile İlgili Kayıtlar	77
1) Germiyanogulları	77
Sonuç	78
Bibliyografya	79-81
D. Ekler	
1) Osmanlılar ile İlgili Metinler	82-97
2) Karamanoğulları ile İlgili Metinler..	98-112
3) Batı Anadolu Beylikleri ile İlgili Metinler	113-114

ÖNSÖZ

Şüphesiz Osmanlı ve Beylikler dönemi ile ilgili, Türkçe olarak yazılmış olan yerli kaynakların dışında, yabancı dilde yazılmış, birçok değerli ve önemli bilgileri ihtiva eden kaynaklar mevcuttur. Yabancı dilde yazılmış olan bu kaynaklar arasında, Arapça olanlar da büyük önem taşımaktadır. Ancak, özellikle Anadolu'daki Türk tarihi ile ilgili kayıtların bulunduğu bu kaynakların büyük bir bölümü, Türkçeye çevrilmemiş ve araştırmacıların istifadesine sunulmamıştır.

Bu sebeple biz, Mamlûk tarihçisi Makrîzî'nin en önemli eserlerinden birisi olan Kitâb es-Sulûk üzerinde Yüksek Lisans tez çalışması yapmayı uygun gördük. Arapça olarak kaleme alınmış olan bu eserde, Makrîzî öncelikle Eyyûbiler ve Memlûkler tarihini yazmayı amaçlamıştır. Müellif, Memluk Devleti tarihini yazarken tabii ki bu devletin komşularıyla olan ilişkilerine ve bu komşu devletleri ilgilendiren birçok meseleye de önemli ölçüde yer vermiştir. İşte bu kayıtlardan Osmanlılar, Karamanoğulları ve Batı Anadolu Beylikleri ile ilgili olanları tez çalışmamızın kapsamı içersine girmektedir. Yaptığımız bu çalışma neticesinde Osmanlılar, Karamanoğulları ve Batı Anadolu Beylikleri ile ilgili olan kayıtların tamamı biraraya getirilerek dilimize çevrilmiş ve böylece ilgililerin istifadesine sunulmuştur.

Tez konumun tesbitinde ve hazırlanışı esnasında benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof.

Dr. İsmail Aka'ya, tezimin herşeyiyle yakından ilgilenen ve özellikle metinlerin tercümelerini büyük bir titizlikle tek tek kontrol eden danışman hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Samira Kortantamer'e, tezimi daktilo eden meslektaşım Araştırma Görevlisi Mehmet Er-san'a ve zaman zaman çözmekte güçlük çektiğim Arapça metinlerin tercümesinde bana yardımcı olan Iraklı dostum Necip Temimi'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Cüneyt KANAT

GİRİŞ

Osmanlı devleti ve Anadolu'daki beylikler ile ilgili olarak, Hicri 8. ve 10 y.y. lar arasında yazılmış olan Arap kaynaklarında çeşitli bilgiler ve kayıtlar bulunmaktadır. İşte bu kayıtlar, yüzyıllımızdaki tarihçiler için her zaman kullanışlı ve orjinal olma özelliğini korumuştur. Bu kaynakların büyük bir bölümü, içinde bulunduğumuz yüzyıl içersinde neşredilmiştir. Bunların içersinde en önemlilerinden birisi de, bizim üzerinde çalışmaya karar verdiğimiz, 1956-ile 1972 yılları arasında dört cilt halinde neşredilmiş olan, Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'u dur. Arapça olarak yazılmış olan bu dönemdeki kaynaklar içersinde bulunan, kendi tarihimize ilgili bilgiler, tarihçiler tarafından zaman zaman bölümler halinde, bazen de bir kaynağın tamamen taranıp tüm kayıtların ayıklanarak tercüme edilmesi şeklinde kullanılarak, Arapça bilmeyen tarihçilerin de istifadesine sunulmuştur.¹ Benzeri bir çalışma yapmayı düşündüğümüzde, kaynağın o dönem müverrihleri arasında en iyisi olduğunu düşündüğümüz Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'u olmasına karar verdik. Gerçekten Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'unun muasırları arasında en iyisi ve güvenilir olduğu konusunda bir çok araştırmacı hem fikirdir.²

---

1) Bu tür çalışmalara örnek olarak şu makaleyi gösterebiliriz: Şevkiye İnalçık, "İbn-i Hacer'de Osmanlılara Dair Haberler", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. 6, s.349-358.

2) Türkiye'de Memlûk tarihi ile ilgili olarak ilk ciddi çalışmalardan birisini yapmış olan M. C. Şehabeddin Tekindağ, "Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı" isimli kitabının Kaynaklar bölümünde Makrîzî ve eseriyle ilgili olarak aynen şunları yazmaktadır: "Berkuk devrinde hanefilere karşı giriştiği mücadeleleri ile tanınan Kahire'nin meşhur şafi'i kadısı, Makrîzî'nin, es-Sulûk li

Kitâb es-Sulûk'un bir ve ikinci ciltlerini neşretmiş olan, Mısır ortaçağ tarihi üzerine çalışan Muhammed Mustafa Ziyade, birinci cilt'in önsözünde, Liverpool'da doktora çalışması esnasında 8. ile 10. hicri yüzyıllar arasında yazılmış olan Mısır tarihi ile ilgili kitaplar arasında en iyisinin Kitâb es-Sulûk olduğunu düşündüğünden dolayı bu kitabın neşredilmesi vazifesini üstlendiğini ve bu fikrin oluşmasında da kendisini hocası H. A. R. Gibb'in desteklediğini söylüyor. Muhammed Mustafa Ziyade, o dönem (h. 9. y.y.'in ilk yarısı) müverrihleri arasında en iyisinin Makrîzî olduğunu belirtiyor ve bunun en güzel ispatının da, ondan sonra gelen belli başlı tarihçilerin onun öğrencisi olmasıdır diyor.¹

Yine, Kitâb es-Sulûk'un 3. ve 4. ciltlerini

Ma'rifet Düvel el-Mulûk'u, devrimiz için birinci derecede kaynak vazifesini görmüştür. Bu devrin en büyük tarihçisi olan Makrîzî, vekayii zaptında büyük bir titizlik göstererek, bu devrin hadiselerini eksiksiz bir şekilde tesbite çalışmıştır. Es-Sulûk, 840/1436 tarihine kadar, Memluk tarihi sahasında en mevsuk ve en sağlam eserler arasında ehemmiyetli bir mevki ihraz eder. Bkz. Şehabeddin Tekindağ, Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı, İstanbul, 1961, s. 6. Yine, Türkiye'de Memluk tarihi üzerine çalışan araştırmacılardan birisi olan K. Y. Kopruman, Mısır Memlûkleri Tarihi isimli eserinde, Makrîzî ve eseri ile ilgili olarak şunları yazıyor: "XV. yüzyıl Memlûk tarihçilerinin başında şüphesiz el-Makrîzî gelir. Hanımı tarafından zengin bir misasa konduktan sonra, resmî görevleri bırakıp, yalnız ilmî çalışmalarla meşgul oldu. Birbirinden güzel pek çok eserler verdi. K. Y. Kopruman, Mısır Memlûkleri Tarihi, Ankara, 1989, s. XVI-XVII.

- 1) Muhammed Mustafa Ziyade, Kitâb es-Sulûk li Marifet Duvel el Mulûk, Kahire, 1956, c. I, s. h, v.

neşreden ve Mısır ortaçağ tarihi üzerine çalışan Aşur, Makrîzî hakkında şunları söylüyor: "O, her duyduğu şeyi doğru kabul edip kullanmamıştır ve onun doğruluğunu araştırmıştır. Makrîzî'nin Sulûk'unun önemi diğer tarihçâlerden farklı olarak onun yaşadığı dönemdeki olayları kaleme almış olmasıdır. O'nun Sulûk'u yazmaktaki asıl amacı Eyyûbî ve Memlûk tarihini yazmak istemesidir. Makrîzî, birinci ve ikinci ciltteki olaylara şahit olmamıştır. Fakat, üç ve dördüncü ciltteki olayların çoğunun çağdaşıdır. Bunu da aşağıdaki ve benzeri cümlelerden çok açık bir şekilde anlıyoruz. Meselâ, 775 h./1373-74 yılının olayları arasında şöyle diyor: "İnsanlar ayın yirmisinde perşembe günü sabahı -Kahire dışındaki- Kubbet'en Nasr'a doğru yalın ayak, eski elbibelerle ve çocukları da yanlarında olduğu halde çıktılar. Ben de o gün çıkanlardan birisiydim...." 776 h./1374-75 yılının olayları arasında ise şunları söylüyor: "Cemadi el-ahir'in ortasında Kahire ve Mısır'da insanlar arasında veba salgını başladı, havadan ötürü fakirlerden ve zavallılardan ölenlerin sayısı arttı ve ben fakirlerin çığlıklarını duyuyordum...." Yine, 778 h./1376-77 yılı olayları içersinde şunları yazıyor: "Bununla birlikte şekerin mevcudiyetinde bir azalma olmadı, bilakis fiyatı da yükselmedi, biz bu zamana ulaştık ve bunun doğruluğunu öğrendik...."¹

Little, Donald Presgrave, Makrîzî ve eseriyle ilgili olarak şunları yazmıştır: "Onun eserinin kap-

---

1) Said Abd'el-Fettah Aşur, Kitâb es-Sulûk li Ma'rifet Duvel el-Mulûk, Kahire, 1971-72, c. III, s. h.

sadığı alan ve eserinin övölmüş olması Makrîzî'ye Mısır tarihçilerinin şeyhi ünvanını kazandırmıştır. Makrîzî'nin ustaca ve düzenli bir şekilde yazdığını görüyoruz.¹

Tezimizdeki metinlerin büyük bir bölümünün Makrîzî'nin görüp, yaşayıpta yazdığı üç ve dördüncü ciltten alınmış olması, herhalde O'nun güvenilirliğini arttırmaktadır.

Makrîzî'nin bir Memlûk tarihçisi olması ve Memlûk devleti tarihini yazmak istemesi hasebiyle, eserindeki mesâlelerin büyük bir bölümünü Memlûk devletini yakından ilgilendiren olaylar meydana getirmektedir. Bu devletin komşularıyla olan ilişkilerine de büyük ölçüde yer verilmektedir. Özellikle Osmanlı devletinin Ankara savaşından sonra fetret dönemini atlattıp güçlü bir devlet olmaya başlaması ile iki devlet arasındaki ilişkiler artmış ve Makrîzî de eserinde bu olaylara yer vermiştir. Tabii ki bu arada Anadolu'da mevcut olan ve Memlûk devleti ile Osmanlı devleti arasında birer tampon devlet olma özelliği taşıyan Karamanoğulları ve diğer beyliklere de önemli ölçüde yer verilmiştir. Özellikle Karamanoğulları beyliğinin zaman zaman Osmanlı devleti, zaman zaman da Memlûk devleti yanında yer alması sebebiyle önemi büyük ölçüde artmıştır.

Makrîzî'nin eserinde bu iki devlet ile ilgili olarak anlattıkları büyük ölçüde bu devletlerin Memlûk devletiyle olan ilişkileri neticesinde ortaya çıkan olaylardır. Fakat bunların yanısına özellikle

---

1) Little Donald Presgrave, An Introduction to Mamlûk Historiography. An Analysis of Arabic Annalistic and Biographical Sources for the Reign of al-Malik an-Nasir Muhammed ibn Qalâ'un, Montreal, 1970.

Osmanlı devletini ilgilendiren bazı önemli olaylara da Makrîzî eserinde yer vermiştir ki bunlara en güzel örnek herhalde Ankara savaşı olmalıdır. Tezimizin sınırları içersine isminden de anlaşıldığı üzere Batı Anadolu beylikleri de girmektedir. Yani Germiyanogulları, Saruhanogulları, Menteseogulları, Aydınoğulları, Karesiogulları. Ancak bu beylikler içersinde Germiyanogulları hariç, diğerleri hakkında, Makrîzî'nin eserinin tamamını bizzat okumuş olmamıza rağmen hiçbir kayda rastlayamadık. Germiyanogulları ile ilgili olarak da yalnızca iki ayrı yerde, çok kısa iki kayıt bulduk.

Yaptığımız bu çalışma neticesinde, Makrîzî'nin eseri olan Sulûk'taki, Osmanlı devleti, Karamanogulları ve Batı Anadolu Beyliklerinden Germiyanogullarıyla ilgili olan kayıtlar, Türkçe'ye tercüme edilerek ilke bir bütün halinde bir araya getirilmiş oldu. Bu kayıtlar içersinde de klasik ve mu'tad olan elçi gidiş-gelişlerini anlatan bölümleri bir kenara bırakırsak, gayet orjinal bilgilere rastladığımızı söyleyebilir ve şu iki kaydı örnek olarak verebiliriz: Birincisi; dördüncü ciltte 625. sayfada 1421-1422 vekayii arasında anlatılan İstanbul'un II. Murad tarafından muhasarası olayıdır. İstanbul'un II. Murad tarafından muhasara edilmesini anlatan bizim elimizdeki kayıt,

I. H.

Uzunçarşılı'nın eserinde "İstanbul'un Muhasarası" adlı bölümde ayrıntılı olarak çok farklı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu metinde ilgili olarak bizim için önemli olan Uzunçarşılı'nın, aynı bölüm içersinde verdiği notta yazdıklarıdır. Notta yazılanlar aynen şöyledir: "İstanbul'un II. Murad tarafından yapılan bu muhasarası hakkında bizim tarihlerimizdeki bilgi, Küçük Mustafa Çelebi vak'ası içinde yarım satırdan ibaret olup, bu hususta Rum ve ecnebi tarihlerinde malumat vardır". Uzunçarşılı, Osman-

lı Tarihi kitabında Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'unu kaynak olarak kullanmış ve zaman zaman alıntılar yapmıştır. Ancak her nasılsa yukarıda tercüme ederek verdiğimiz İstanbul'un muhasarası ile ilgili bölümü gözden kaçırmış ve yukarıdaki notta da belirtildiği gibi, bizim tarihlerimizde de ayrıntılı bilgi olmadığından Rum ve ecnebi tarihlerinden faydalanmıştır. Bizim tercüme edip verdiğimiz metin, Uzunçarşılı'nın Rum ve ecnebi tarihlerinden faydalanarak yazdığını söylediği bölümle, bazı küçük ayrıntılar hariç olmak kaydıyla büyük oranda benzerlik göstermektedir.¹

İkinci bir örnek olarak da yine dördüncü cilt'in 997-998-1064. sayfalarında ve 1436-1437 yılı vekayii arasında anlatılan Orhan bey'in, II. Murad'dan habersiz olarak doğan ve daha sonra kölesi tarafından Mısır Memlûk Sultanlığı'na kaçırılan biri kız, diğeri erkek olan iki çocuğu hakkında tutulmuş olan kayıtlarla ilgilidir. Bizim elimizdeki kayıtlarda iki ayrı metin halinde anlatılan mevzu, İ.EH. Uzunçarşılı'nın, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensup Şehzadelâr" isimli makalesinde geniş ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ancak, Uzunçarşılı makalesinde başka kaynaklar ve Arap kaynağı olarak da Makrîzî'nin öğrencisi olan İbn-i Tağri Birdî'nin eserini, yani El-Menhel-us-Safî ve'l-Mustevfî bade'l-vafî isimli eserini kullanmış ve Makrîzî'nin Sulûk'unda bu meseleyle ilgili iki ayrı yerde geçen bizim tercüme ettiğimiz kayıtları kullanmamıştır.² Yine bu konuyla ilgili olarak Refet Yinanç, Dulkadir Beyliği isimli kitabında, Orhan bey'

1) İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara, 1982, c.I, s. 389-390, not 2.

2) İ. H. Uzunçarşılı, "Memlûk Sultanları Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensup Şehzadelâr", Belleten, Ankara, c. XVII, sa. 68, s.522-529.

in birisi kız diğeri erkek olan bu iki çocuğunun ikisini de erkek olarak göstermekte ve kaynak olarak da Ahmed Darraq'ın (L'Eqypte sous le Reque de Barsbay, Daves, 1967) isimli kitabını vermektedir.¹

Tezimizdeki metinlerin Türkçeye tercümesi esnasında bazen güçlüklerle karşılaştık. Bunun en önemli sebeplerinden birisi de, eserin bundan altı yüzyıl önceki Arapça ile yazılmış olmasıydı ve bu sebeple cümleler içersinde bazan ortaya çıkan kopuklukları I I kare parantez içersinde yaptığımız ilâvelerle tamamlamaya çalıştık. Yine Türkçeye girmiş ve klişeleşmiş bazı istilahları da aynı yazdık ve Arapça asıllarını da ( ) normal parantez içersinde verdik. Ayrıca metinler içersinde geçen, özellikle Türkçe isimlerin okunmasında büyük güçlüklerle karşılaştık. Bu güçlüğü yaratan sebeplerden en önemlisi de herhalde eserin müellifi olan Makrîzî'nin Türkçe bilmemesi ve Türkçe isimleri zaman zaman farklı şekillerde yazması idi. İçinden çıkılması mümkün olmayan bazı isimlerin okunmasında tereddüt hasıl olduğunda, isimin arkasına koyduğumuz soru işaretiyle (?) bunu belirtmeyi uygun gördük.

---

1) Refet Yinanç, Dulkadir Beyliği, Ankara, 1989, s. 53.

A) AHMED b. ALI el-MAKRİZÎ'NİN HAYATI
VE ESERLERİ

1) HAYATI

Çağdaş kaynaklar Makrîzî'nin ailesinin aslının Ba'lebekli ve neseb olarak da Ba'lebek şehrinin eski mahallelerinden birisi olan el-Makâfize mahallesinden olduğunu kabul ederler. Babası Ali Mısır'a taşınıp, Kahire'de oturduğu sırada oğlu Ahmed dünya'ya geldi. Ibn-i Hacer, Makrîzî'nin doğum tarihini Makrîzî tarafından yazılmış olan eserlerde 766/1364-1365 olarak gördüğünü zikreder. Ahmed b. Ali el-Makrîzî, iyi bir şekilde yetişti ve onun içinde bulunduğu ortam, atalarının yaşadığı medenî çevreden çok büyük farklılıklar gösteren bir özellikteydi. Ataları Şam dağlarının tepelerindeki o şehirde yaşamış olmasına rağmen, bununla birlikte o dönemde Ba'lebek müslüman hakimlerin birbirleri arasındaki çekişmeler açısından ve onlarla hristiyanlar arasındaki anlaşmazlıklar açısından bugünkü gibi önemli bir rol oynamamıştı. Üçüncü bir açıdan Moğollar'ın, Suriye ülkesini istilaları esnasında belki bir rol oynamıştı. Bundan dolayı -stratejik konum- güçlü mücadelelere sahne olması, ticarî bir geçiş noktası olması ve belkide Suriye ülkesine dağılmış olan azınlıkların ve bazı dinî grupların iltica yeri olması O'nun oynadığı önemli rollerdendi, Fakat her halükarda burası gelişmiş bir ilmî merkez olmadı ve oraya ilim adamlarının gidip yerleştiği duyulmadı. Tüm bunların yanısıra çok yüksek ve çok soğuk olması oraya yerleşmek ve ikamet etmek açısından bir dezavantajdı.

Tarih yazarı Ahmed b. Ali el-Makrîzî, doğduğu Kahire civarıyla ve mahallesıyla bir çok mahalleden sosyal gelişmişlik ve iktisadî çeşitlilik yönünden daha fazla

hayat dolu olmasıyla gurur duyar ve övünür. Makrîzî, doğduğu ve içinde büyüdüğü Bercevan mahallesi çarşısıyla ilgili olarak o -Kahire çarşılarının en büyüğüdü- ve bizler genç iken bütün Kahire mahallelerinde yaşayanlara karşı Bercevan mahallesiyle övünürük der. Kahire daha önce de belirttiğimiz gibi tamahkar ve güçlük çeken insanlar için bir hedefti, o dönem seyyahlarından ibn-i Batuta Kahire'yi bitmeyen inşaatların olduğu şehirlerin anası, güzelliğiyle iftihar edilen, ithalat ve ihracat merkezi olan ve güçlülerle zayıfların bulunduğu bîr yerdî diye tarif eder. Bu yüzden Ali Makrîzî'nin -Tarihçi Tagiyuddin Ahmed'in babası- Ba'lebek'ten Kahire'ye iyi bir hayat için göç ettiği düşünülebilir ve o Kahire'ye yerleştiğinde maddî sıkıntı çekiyordu, annesi tarafından dedesinin -yani ibn- es Sayg el-Hanefî- Ahmed'in yetiştirilmesi ve eğitim işlerini kendi mezhebi olan Hanefî mezhebi üzerine üstlenmiş olması bunun delilidir. Böylece Ahmed b. Makrîzî, içinde bulunduğu şartlar ve ilmî istekleri sebebiyle o'nun döneminde Kahire'de yığılmış olan bir grup ilim adamından eğitim görerek dinî ve ilmî bir şekilde yetişti. Kahire ve Mısır dışına çok seyahat ettiğinden buralarda bir çok ilim adamıyla karşılaşmıştı. Sehâvî, Ahmed b. Ali Makrîzî için yazdıklarında onunla ilgili olarak şöyle diyor: O, Kahire'de çok iyi yetişmişti. Kur'anı ezberledi ve annesi tarafından dedesi eş-Şems b. es-Sâyg el-Hanefî, el-Burhan el-Emdi, el-Aziz b. el-Kevik, en-Nucm b. Rezin, es-Şems b. el-Haşab, et-Tenvîhî, İbn-i Ebû eş-Şeyha, İbn-i Ebû el-Mecd, el-Belkînî, el-İrakî, el-Heytemî ve diğerlerinden ders dinlemiştir.

Sonra Makrîzî, hac farzını yerine getirdi ve Mekke'de en-Neşâvîri, el-Emyutî, eş-Şems b. Şekr, Ebû el-Fadl en-Nuveyrî el-Kadi, Saad-eddin el-Esrefeynî ve el-Esnevî,

el-Ezreî, Ali b. Yusuf ez-Zerendî ve diğerlerinden icazet aldı. Şam'dan ise el-Hafız Ebu Bekr, Ebu'l Abbas b. Etazz, Nasır'eddin Muhammed b. Muhammed b. Davut'tan da dersler dinledi. 786 h./1384-1385 yılında babası öldüğü zaman -o sırada Ahmed'in yaşı yirmisine ulaşmıştı- Şafii mezhebine geçti ve ondan sonra da bu mezhebe kaldı. O dönem çağdaşları arasında bir mezhebden diğer bir mezhebe geçmek yaygındı. Fakat özellikle ilim adamları ve devlet kadrosunda vazifeli memurlar için bu değişikliklerin insan hayatında çok büyük önemi ve tehlikesi vardı. Çünkü bunun manası geçtiği mezhebin bütün herşeyini baştan öğrenmesi ve bu mezhebin alimlerinden ders alması gerektiği idi. Eğer bu vazifelerin birazcık din ile ilgisi varsa Kadı, Muhtesib, dinî ve payır müesseselerinin mütevellileri gibi ve ayrıca müessese veya şartlar tarafından korunan durumun delilleri ve adetler bunu sınırlandırıyor, bu işlerde çalışabilmek için belirli bir mezhebe tabi olmak gerekiyordu.

Şu bir gerçektir ki, Makrîzî de hayatının ilk dönemlerinde bu tür genel vazifelerden uzak kalmadı ve ilk aldığı görev de bir kalede divan'ül-inşâ'da kâtiplik idi. O dönemde bu vazife çok önemliydi. Çünkü bu görevi almak için çok iyi yetişmiş ve önemli vasıflara sahip olmak gerekliydi. Daha sonra Makrîzî hakim naiblerden biri olarak -bir kadı gibi- Şafii Kadı'ül Kuda'nın yanına tayin edildi. Bundan sonra Amr camisinde hatib olarak görev aldı ve Sultan Hasan medresesinde aynı göreve devam etti. El-Hâkim camisinde imam olarak görev yaptıktan sonra El-Müeyyide medresesine hadis müderrisi oldu. Öyle anlaşılıyor ki, es-Sultan ez-Zahir Berkuk ve oğlu es-Sultan Ferec b. Berkuk döneminde Makrîzî özel bir mevki kazandı ve Sultan

Berkuk onu 801 h./1388-89 da Kahire ve el-Vech'ül-Bahri muhtesibi olarak tayin etti. Makrîzî bu görevi birkaç kez istifa edip tekrar aldı. Bu esnada evlendi ve 806 h./1403-1404 yılında Mısır'da yayılan veba hastalığından ölen kızı dünyaya geldi.

Makrîzî 810 h./1407-1408 de Nasır Ferec b. Berkukla birlikte Dimâşk'a girdi ve sonra onula birlikte Mısıra geri döndü. Makrîzî'ye bir çok kereler oraya kadı olması için teklifte bulunuldu, fakat o reddetti.

Öyle gözüküyor ki, o Dimâşk'a birçok kereler gidip geldi ve Dimâşk Şafii kadısının mütevellisi olması şartı bulunan vakf' el-Kalanisi ve el-Bimaristan en-Nur Mütevelliliği görevini aldı ve bundan dolayı Sultan Ferec b. Berkuk onu Dimâşk naibi -yani kadı-olarak görevlendirdi. Bunun yanısıra Dimâşk'ta iki medresede el-Eşrefiyye ve el-İkbaliyye'de hadis müderrisliği yaptı, fakat kısa bir süre sonra vazifeleri sıkışıklık yarattı ve sınırlı bir insan olmaya başladı. Bunu farkettiğinde ilimle olan iştiğalini arttırdı ve bundan dolayı Dimâşk'ta on sene kaldıktan sonra orayı terk etti. Mısıra döndü. Mendi memleketi Kahire'deki ikameti sırasında tarih üzerine çalıştı ve kendisinden o kadar çok bahsedildi ki bu alanda meşhur oldu. Es-Sehavî Makrîzî'nin çalışma hayatıyla ilgili olarak - o insanları çok sert bir şekilde eleştiren birisiydi- O'nun vazifeleri esnasında çok başarılı olduğunu söyledi. Makrîzî'nin bu kez Kahire'den ayrılışı sınırlı bir süre içindi-yaklaşık olarak beş sene- bu yıllarda Mekke'ye yöneldi ve hac farzını yerine getirdi. Bu esnada hem müderrislik yaptı, hem de eserler yazdı¹.

1) Makrîzî'nin hayatıyla ilgili bilgi vermek için yaptığım

Yaptığı bu hac ziyaretini müteakip beş yıl Mekke'de yaşadı. Uzun bir hastalıktan sonra, Ramazan'ın yirmiyedisinde 845 (9 şubat 1442) Perşembe günü vefat etti.¹

İbn-i Tağrıbirdî'nin anlattığına göre; el-Makrîzî'nin tarih ilmine karşı tutkusu, el-Aynî'nin Memlûk sultanı el-Melik el-Eşref Barsbay'a tarih kitapları okurken, Sultan üzerindeki etkisini görünce başladı.²

2) ESERLERİ

Makrîzî'nin, eser yazmak hususundaki çalışmalarının hareket noktasını, topografya'ya mütemâyil mahallî Mısır tarihi teşkil eder. Alâkası, Habeşistan'a kadar, komşu memleketlere yayıldı ve aynı zamanda medeniyet tarihi ile alâkalı meseleler ile, mesela, ölçüler ve sikke meselesi ile meşgul oldu. Eserleri sırasıyla şunlardır:

a) Es-Sehâvi'nin kabul edilebilir, ithamına göre, asıl müellifinin adını söylemeden, sadece kendime malettiği başlıca eseri olan el-Hıtat, gerçekten çok geniş bir mikyasta selefi el-Avhâdi'nin eserine istinat etmektedir. Hıtat'ın en önemli özelliklerinden biri, şimdi kaybolmuş olan eski kaynakların kullanılması ve böylece muhafazasıdır³. Bu eserde çok teferruatlı tarihî coğrafî bir girişten sonra, İskenderiye ile Memleketin tasvirine başlayıp,

---

araştırma esnasında, Kuveyt'te çıkan bir süreli yayının II. sayısında yayınlanmış olan makalede Makrîzî'nin hayatıyla ilgili derli toplu ve geniş sayılabilecek bir bölüme rastladım. Bu sebeple Makrîzî'nin hayatını herşeyiyle anlatan bu metni tercüme ederek yukarıda bulunan şekliyle aynen vermeyi uygun gördüm. Bkz. Aşur Said Abd el-Fettah, "Edva' cedide ala el-muverrih Ahmed b. Ali el-Makrizî ve Kitâbâtihî", Alem el-Fikr, Kuveyt, 1983, sa.II,s. 455-57.

- 1) C. Brockelmann, "Makrîzî", I. A., c. 7, s. 206-208.
- 2) C. Brockelmann, G. A. L., Supplement II, s. 36.
- 3) F. Rosenthal, "Makrîzî", Encyclopaedia of Islam, c.VI, s. 193-194.

Fustat ile Kahire'nin topoğrafyasına dair geniş bilgiler verir¹. Bu eser el-Mevâiz ve'l-itibar fi zikr el-hıtat ve'l âsâr adını taşır. Bulak'ta 1270'de büyük boyda iki cilt halinde ve 1324-1326'da Kahire'de basılmıştır. G. Wiet tarafından da 4 cilt halinde neşredilmiştir.

b) Bu asıl büyük eserine ilâve olarak, ilk önce bir Fatımîler tarihi (Ittiaz el-hunafa bi ahbar el-e'imma ve'l-hulefa) ilk olarak Gotha'da bulunan müellif hattı ile yegane yazmasına istinaden H. Bunz tarafından neşredilmiştir.²

c) Eyyübîler ve Memlûkler 577-840 (1181-1435) (es-Sulûk li ma'rifet duvel el-Mulûk) tarihi yazdı. Bu esere es-Sehavi et-Tibr el-Mesbuk fi zeyl es-Sulûk adı ile ve ibn-i Tagrıbirdi zeyiller yazmıştır.

El-Hıtat'a bir ilave olarak el-Makrîzî tercüme-i hâle dair iki büyük eser yazmayı kararlaştırdı, Fakat bunlar tamamlanmadan kaldı. Mısır'da yaşamış olan bütün hükümdar ve meşhur adamların hâl tercümelerini, el-Mukaffa adı ile 80 cildde toplamak istiyordu. Fakat bunlardan ancak 3 cildi kendi el yazısıyla yazılmış olan ve Paris'te bugüne kadar muhafaza edilmiş bulunan 16 cildini ikmâl edebildi. Alfabe sırasına göre tertip etmek istediği muasırlarının hal tercümesine ait Durar el-ukûd el-Farida fi terâcim el-ayân el mufide adını taşıyan eseri de aynı şekilde tamamlanmamış bir halde kalmıştır.³ Buna karşılık

1) Bu eserin kaynakları için bkz. Guest (J. R. A. S., 1902, s. 103 v. dd.).

2) Bu neşir Cemal ed-Din es-Şalyel'in notları ve tashihleri ile yeniden basılmıştır. Kahire, 1948; eserin diğer bir yazma nüshası Ahmed III, tütüp., nr. 3013'de bulunmaktadır.

3) I. cildin elif harfinin bir parçası ve ayn harfinin bir kısmı, müellifin el yazısı ile Gotha'da nr. 1771'de bulunmaktadır.

muhtelif tarihi meseleler hakkında bir çok müstakil risaleler yazmıştır ki, bunların ekserisi iki mecmua içinde zamanımıza kadar muhafaza edilmiştir. Bu müstakil risalelerin en mühimleri Emevi ve Abbasi tarihine¹, Mısır'a hicret etmiş olan arap kabilelerine², Mekke'de tesadüf ettiği Hadramutlu hacıların verdikleri bilgilere göre Hadramut coğrafyasında³, Habeşistandaki müslüman hükümdarlara⁴, Tlemsen Ziyanilerine⁵, islâm sikke ve vezinlerine⁶ müteallik meseleleri ele almaktadır. Câmi el-ezher min el-ravz el-mitar adlı bir umûmi coğrafya da yazmıştır⁷

- 1) en-Nizâ' ve'l-tehasum fi-ma beyne Beni umeyye ve Beni Hâşim, nşr. B.Vos, Leiden, 1888 ve zikr mâ varada ği Beni Umeyye ve Beni el-Abbas, Wien, nr. 1887; el-Durar el-muzia fi târih ed-devle el-islâmiyye, Cambridge, Preston, s. 2.
- 2) el-Beyân ve'l-irâb emmâ bi-arz Mısır min el-a'rab, nşr. Wustefeld, Göttingen, 1847.
- 3) et-Turfa el-garibe min ahbar vâdi Hadramut el-'acibe, nşr. P. Noskoviy, Bonn, 1866.
- 4) el-İlmam bi-ahbar men bi-arz el-habaşa min mulûk el-İslam, Kahire, 1895, nşr. Fr. Th. Rink, Leiden, 1790.
- 5) Terâcim mulûk el-garb, Leiden, göst.yer., Dozğ'nin faraziyesine göre, aslında Durar el-'ukud'un bir parçası idi.
- 6) Nubzet el-ukud fi umur en-nukud, Kahire, 1928, nşr. O. G. Tychsen, Rostock, 1797, genişletilmiş ayrı baskı, Paris, 1797; müellifi tarafından gözden geçirilmiş şekli: Şuzur el-'ukud fi zikr en-nukud, İstanbul'da 1298'de, en-Nukûd el-Kadime ve'l-islâmiye adı altında, bir mecmua içinde basılmıştır. Risâlet el-makâyıl ve'l-mevâzin eş-Şeriya nşr. O. G. Tychsen, Rostok, 1800.
- 7) Berlin, nr. 6049; Kahire, V 40

Daha küçük bazı eserlerinde kendisine tamamiyle yabancı olan ilâhiyat sahasına da girmiştir; 813 (1410)'te yazılmış olup, el-Beyân el-müfid fi'l-fark beyn et-tevhid va'l-telhid ile Tecrid et-tevhid'i kelam sahasına ve Mekte'de peygamberin ailesi ve ev eşyası hakkında vermiş olduğu dersler de, imtâ el-esmâ fi-me li'l-nebi min el-hafada ve'l Matâ, hadis sahasına âittir. Hayatının sonuna doğru, bu eseri tamamlamak için, kainatın yaratılmasından başlayıp, yeniden bir umumi coğrafya ile arap kabilelerinin şecerelerini meşhur savaş günlerini, Sasanilere kadar İran tarihini içine alacak el-Haber ani'l-beşer adlı diğer bir esere başlamayı kararlaştırdı ve 844 (1441)'de hala buna çalışmakta idi.¹

---

1) C. Brockelmann, "Makrizi", I. A., c. 7, s. 206-208.

B) KİTAP es-SULUK li-MA'RIFET
DUVEL el-MULUK

Üzerinde çalıştığımız, Makrizi tarafından yazılmış olan Kitab es-Suluk Mısır'ın Arap fethinden kendi zamanına kadar olan ve Mısır'daki iki devlet yani; Eyyubiler ve Memlûklâr devletlerinin tarihini ihtiva eder.¹

Makrizî, birinci cildde olayları yıl yıl anlatmaya başlamadan evvel İslam tarihiyle ilgili genel bilgiler veriyor ve sonra özet olarak Selçuklular ve Eyyubiler devletleri tarihini anlatıyor. Bunların ardından 568h./1172-73 yılından itibaren olayları yıl yıl anlatmaya başlıyor.

Birinci cilt 568 h./1172-73, 703 h./1303-1304 yılları arasındaki olayları, ikinci cilt 703 h./1303-1304 ile 755 h./1354 yılları arasındaki olayları ihtiva etmektedir. Üçüncü cilt ise, 755 h./1354 ile 808 h./1405-1406 yılları arasındaki olayları, dördüncü cilt de, 808 h./1403-1406 ile 844 h./1440-1441 yılları arasındaki olayları ihtiva etmektedir.

Kitab esline uygun olarak dört cilt halinde neşredilmiştir². Her cilt de üç bölümden meydana gelmektedir. Yani tamamı oniki bölümdür.

-
- 1) Muhammed Mustafa Ziyade el-Mu'errihun fi Mısır fi el-Karn el-Hamis 'aşar el-Miladi (el-Karn et-Tasi) Kahire, 1949, s. 13.
  - 2) Dört cilt halinde neşredilmiş olan Kitab es-Sulûk'un birinci ve ikinci cildini (ikinci baskı) Muhammed Mustafa Ziyade 1956'da Mısır'da, yine üç ve dördüncü ciltleri O'nun öğrencisi olan Said Abd'el-Fettah Âşur 1971-72'de yine Mısır'da neşretmiştir.

BİR ve İKİNCİ CILT

Dört cilt'ten oluşan Kitâb es-Sulûk'un el yazmaları dünyanın çeşitli yerlerindeki kütüphanelerde mevcuttur¹. Bunlardan en önemlisi, bizzat Makrîzî'nin kendisi tarafından yazılmış olan (otoğraf) birinci cilttir ki bu İstanbul'da Yeni Cami kütüphanesinde (887) numarada kayıtlıdır. Bunun yanı sıra İstanbul'un çeşitli kütüphanelerinde muhtelif nüshalar vardır. Bunlar Fatih kütüphanesinde onbiş cilt halinde bulunan ve hicri 880 (1475 M.) senesinde yazılmış olan ve bilinen en eski nüshadır, (4381-4390) numarada kayıtlıdır. Bu kütüphanedeki diğer yazma ise dört cildi de tam olan (4377-4380) numadada kayıtlı olan nüshadır. Ayasofya kütüphanesinde iki ayrı eksiksiz nüsha vardır. Bunlardan birisi 883 h. (1478 M.) diğeri ise 894 h. (1488 M.) yılında yazılmıştır ve (3386-3369) numaralarda kayıtlıdır. Aşir Hafid efendi koleksiyonunda bu dört ciltten birinci cilt 247 numarada mevcuttur. Köprülü kütüphanesinde muhtelif nüshalardan bir cilt vardır ve sekiz bölüm halinde yazılmıştır. (1137) numarada kayıtlıdır.

Ayrıca, Avrupa'daki bazı kütüphanelerde de Kitâb es-Sulûk'un muhtelif yazmaları vardır. Bunlar, Londra British Museum Mss. Or. 2902,9542'de ikinci ve dördüncü cilt Oxford'da Bibliotheca Bodleiana, Codicum Monuscriptorum Orientalium Catalogus a Joanne Uri Confectus Oxonii, DCL XXXIX, DCCXXIV, PCCXXIX et DCCLI'de eksiksiz tam bir nüsha, Gotha Üniversitesi Verzeichniss der für die orientalische Sammlung in Gotha von U. J. Steelzen' de dört

1) Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'unun batıda ve doğuda bulunan el yazmaları ve mikrofilmlerden Ziyade'nin gördükleri ve kullandıkları ele ilgili bilgilerin tümünü Ziyade'nin bir ve ikinci cilde yazdığı önsözden aldık. Bkz. Ziyade, Sulûk, c. I, s. h, v, z, y, k.

cilt. Paris'te Milli kütüphanede (Bibliothèque Nationale, Paris, Fond Arabe No. 1726-1728)'de dört cildin eksiksiz bir nüshası ve üçüncü cildin iki bölümü. Mısır'da Dar el-Kütüb'de. Paristen iki nüshanın mikrofilmleri ve yine Paris'ten nakledilmiş olan üçüncü bir el yazması nüshâ vardır.

Muhammed Mustafa Ziyade, birinci cildi neşrederken şu nühalardan (el yazması) faydalandığını söylüyor: Yeni Cami kütüphanesindeki Makrîzî'nin kendi el yazması olan nüshanın mikrofilmleri ve karşılaştırma için de Mısır'da Dar'el-Kütüb'de bulunan Paris nüshasının mikrofilmleri. Paris nüshasıyla yapılan karşılaştırmanın da Yeni Cami nüshasında bazı yerlerin ve cümlelerin okunamadığından dolayı gerekli olduğunu belirtiyor. Naşir, Yeni Cami nüshasını S, Paris nüshasını ise B harfiyle rumuzlandırmıştır.

S nüshası, kabı çok sağlam bir deriden yapılmış büyük bir cilttir. Sayfanın ortasına altın olmayan süsler konulmuştur. İyi okunabilen normal el-yazmasıdır. İkiyüz-elliyedi yapraktan ibarettir. Sayfaların rengi sararmaya yüz tutmuş beyazlıktadır. Ölçüsü ise 25,5 16,5 cm.dir. Yeni Cami nüshasının bir özelliği de Makrîzî'nin yazım esnasında bazı kelimeleri kısaltarak yazmış olmasıdır. Ayrıca zaman zaman gramer ve lafz hataları vardır. Paris nüshası ise diğerlerine göre biraz daha geç döneme aittir. Birinci ve ikinci cilt 1041 h. (1631 M.), üçüncü ve dördüncü cilt ise 939 h. (1532 M.)'de yazılmıştır.

B ve S nüshalarının en önemli benzerbikleri ikisinde okunaklı ve net olması ile imla olarak aynı özellikleri taşımasıdır.

Muhammed Mustafa Ziyade, Kitâb es-Sulûk'un matbu olarak yayınlanmasının kendisinden önce Avrupa'da denendiğini, fakat bu denemelerin bir bütün olarak değil, ba-

zı küçük bölümler olarak gerçekleştirildiğini söyleyerek kendisinin yaptığı neşrin, Kitâb es-Sulûk'un bir bütün olarak yayınlanması için ilk deneme olduğunu ve çalışmalarını sırasında esas olarak S nüshasını dikkate aldığını ama B nüshasını da zaman zaman kullandığını ve Blochet nüshasını da gözden geçirdiğini belirtiyor. Ayrıca, Naşir ilk başlarda Paris nüshasının en iyi nüsha olduğunu düşünüyor. Fakat daha sonra Yeni Cami kütüphanesinde Makrîzî'nin kendi eliyle yazdığı nüsha ile karşılaşınca onun en iyi ve asıl nüsha olduğuna karar veriyor. Makrîzî, kitabını yazarken havliyyat kuralını uygulamıştır, yani her yılı birbirinden ayırıyor ve her yeni yıl için başlık atıyor ve başlıkları büyük harfle kırmızı renkle yazıyor. Yine Sultan değişikliklerinde bunu büyük harfle attığı başlıkta belirtiyor.

Muhammed Mustafa Ziyade, birinci cilt için Makrîzî'nin kendi el yazmasını kullandığını, fakat bu arada bazı eksik kısımları tamamlamak için İstanbul'a gittiğini ve işte bu sırada Fatih kütüphanesinde bir el yazması nüsha ile karşılaştığını ve ikinci cilt'in yazımında da bu nüshayı esas alarak F harfiyle rumuzlandığını söylüyor. Bu nüsha Fatih kütüphanesinde 4390-4381 numarada kayıtlıdır. Naşir, F nüshasını B nüshasıyla karşılaştırarak kullanmıştır ve F nüshasında belirgin olmayan yerlerin okunmasında B nüshasına çok yardımcı olmuştur.

F nüshası oniki ayrı bölümden oluşuyor. Fakat birinci ve onbirinci bölümler kayıp. F nüshası Makrîzî'nin ölümünden 35 sene sonra El-Emir Yaşbek Mehdî ed Devadar için Melik el-Eşref Kayıtbay döneminde yazılmıştır. F nüshasının müstensihisi bazı yerleri Makrîzî gibi kısaltarak yazmıştır. Bir sayfanın boyu 30 cm., eni ise 24 cm. dir. Siyah mürekkeple Memlûkî hattıyla yazılmıştır. Sene başları ve Sultanların değişikliklerinde ise kırmızı mürekkep kullanmıştır.

UÇUNCU ve DÖRDÜNCÜ CİLT

Birinci ve ikinci cilt'i neşreden Muhammed Mustafa Ziyade'ye, onun öğrencisi olan Said Abd'el Fettah Aşur ikinci cildin üçüncü kısmının neşri için 1958'de yardım ediyordu¹. Aşur'un hocası Ziyade, vefat ettiğinde bütün herkes bu kitabın nasih tamamlanacağı sorusunu düşünmeye başladı. Daha sonra Mısır Kültür Bakanlığı vekili Mahmut eş-Şinati, Aşur'a telefon ederek bu kitabın neşredilmesini tamamlamasını istedi. Böylece Aşur kitabın üçüncü ve dördüncü ciltlerinin neşrini üstlenmiş oldu.

Aşur, Kitab es-Sulûk'un üçüncü ve dördüncü cildinin neşrinde üç nüshayı kullandığını söylüyor. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1) Fatih kütüphanesinde 4381-4390 numaralarda kayıtlı olan nüsha. Onun yine F harfiyle rumuzlandırılmasına devam edilmiştir.

2) III. Ahmed kütüphanesinde 2928 numarada kayıtlı olan ve Makrîzî tarafından yazılanın aynen kopyası olan nüshadır. Bu nüsha Kahire'de Arap El Yazmaları Enstitüsünde mikrofilm olarak bulunmaktadır. Bu da elif ( ) harfiyle rumuzlandırılmıştır.

3) Paris Milli Kütüphanesinde 1726 numarada kayıtlı olan nüshadır. Bu nüshanın mikrofilmleri 455 numarada Mısır'da Dar el-Kütüb'de bulunmaktadır. Bu nüsha da B harfiyle rumuzlandırılmıştır.

---

1) Makrîzî'nin Kitab es-Sulûk'unun batıda ve doğuda bulunan el yazmaları ve mikrofilmlerinden Aşur'un üç ve dördüncü cildi neşrederken görüp kullandıkları ile ilgili bilgilerin tümünü Aşur'un üç ve dördüncü cilde yazdığı önsözden aldık. Bkz. Aşur, Sulûk, c. III, IV, s. h, t, v, z, y.

Âşûr, üçüncü cildin önsözünde Elif ( ) nüshasının diğerlerine göre en iyisi olduğunu belirtiyor ve bu bebebele de üç ve dördüncü ciltleri hazırlarken daha çok elif ( ) nüshasını esas aldığını söylüyor. Naşir, hocası Muhammed Mustafa Ziyade'nin yaptığı gibi bölümleri Sultan değişiklikleri ile belirlemiş ve bunu esas almıştır.

Netice olarak, Kitab es-Sulûk dört cild, oniki bölüm içinde toplanarak bir bütün halinde neşredilmiştir.

C) MAKRİZÎ'NİN KİTAB es-SULÛK'UNDA
OSMANLILAR, KARAMANOĞULLARI VE
BATI ANADOLU BEYLİKLERİ İLE
İLGİLİ KAYITLAR

1) Makrizî'nin Kitâb es-Sulûk'una Göre Osmanlı-Memlûk İlişkilerine Kısa Bir Bakış:

Kitâb es-Sulûk'ta tesbit ettiğimiz kayıtlara göre, Memlûk devleti ile Osmanlı devleti arasındaki ilişkiler 1358-59 yılında Osmanlı elçisinin Memlûk devletine gelmesi ile başlar. Bu elçinin gelmesinden sonra 1390-91 yılına kadar herhangi bir kayda rastlanmamıştır. 1390-91 yılında, yine gelen haberciden alınan haber ile, Memlûk Sultanı Berkuk, Bayezid'in Kayseriye geldiğini ve orayı aldığını öğrenmiştir. Naha sonra ise 1397-98 yılı olaylarına kadar mu'tad olduğu üzere karşılıklı elçiler hediyelerle birlikte gelip gitmişlerdir. Yine aynı yıl içersinde Sivas'ta Kadı Burhameddin ile Osman b. Kara Yülük'ün savaştığı ve Sivas halkının Osmanlı Sultanından yardım istediği ve bu arada 1398-99 yılında da Osmanlı Sultanının Elbistan'ı aldığı haberleri Memlûk Sultanı Berkuk'a geliyor. Yine aynı yılın vekâyiinde ilk kez olarak Memlûk devleti ile Osmanlı devleti'nin arasının açıldığı ve Memlûk Sultanının Suriye birliklerine Osmanlı memleketine sefer hazırlıkları için emir verdiğini görüyoruz. 1400 yılında Osmanlı Sultanının Malatya'yı kuşattığı ve Sivas'a yardım etmek üzere gittiği belirtiliyor. 1400 ile 1403 yılları arasında yine karşılıklı olarak elçiler gidip geliyor ve 1402-03 yılı

içersinde Timurlenk ile Yıldırım Bayezid arasındaki savaş ayrıntılı bir şekilde anlatılıyor. Hemen ardından Yıldırım Bayezid'in esir olduğu sırada vefat ettiği haberi veriliyor. Bu olaydan sonra 1412-13 yıllarına kadar Bayezid'in dört oğlu arasındaki saltanat mücadelesi ile ilgili haberler anlatılıyor. Yine bu yıllardan itibaren Osmanlı sultanı Çelebi Mehmed'in Karamanoğulları ile olan mücadelesi ve Çelebi Mehmed'in Karamanoğullarına ait olan toprakların büyük bir kısmını aldığı belirtiliyor. 1419 yılına gelindiğinde Anadolu'da meydana gelen zelzele felaketi haberinin geldiği ve Avrupalıların Osmanlı devletine karşı savaşmak üzere birleştiği söyleniyor. 1420 yılında Memlûk sultanı Şeyh Mahmudî'nin Osmanlı devletine elçi gönderdiği ve yine aynı yılda Osmanlı devleti elçisinin Kahire'ye geldiğini öğreniyoruz. Bir yıl sonra ise Çelebi Mehmed'in halen Osmanlı sultanı olduğu anlatılıyor, daha sonra da vefat ettiği haberi veriliyor. Yine aynı yılda Osmanlı sultanı olan II. Murad'ın elçileri hediyelerle birlikte Mısır'a geliyor ve hemen ardından O'nun İstanbul muhasarası anlatılıyor. Osmanlı devleti ile Memlûk devleti arasındaki ilişkilere dair son haber Orhan bey'in II. Murad'tan habersiz doğan kızı ile oğlunun, Orhan bey'in kölesi tarafından Mısır'a kaçırılması ve onların Sultan Barsbay tarafından yetiştirilmeleri ile ilgilidir.

Netice olarak Makrîzî'nin Sulûk'unda rastladığımız kayıtlar çerçevesinde Osmanlı-Memlûk ilişkilerinin büyük bir bölümünün elçi gidiş gelişlerinden ibaret olduğunu ve bunun dışındaki bir kaç önemli olay hariç, Osmanlılarla ilgili kayıtların da gelen elçilerden alınan haberlerden meydana geldiğini söyleyebiliriz.

2) OSMANLILAR İLE İLGİLİ KAYITLAR

Cilt III. sayfa 574, sene 760 h./1358-59

Osmanlı sultanı¹ İbn-i Osman'ın elçileri geldi ve Mevred'el-cebs² yoluyla büyük meydana indirildiler.

Cilt III, sayfa 749, sene 793 h./1390-91

Haberci geldi ve Osmanlı sultanı Hondgar³ Ebu Yezid⁴ b. Osman'ın Kayseriye geldiğini ve orayı aldığı bildirildi.

-
- 1) Makrîzî, kitabında Osmanlı sultanlarından bahsederken genellikle ya Bursa Meliki ya da Rum Meliki veya Rum hâkimi tabirlerini kullanıyor. Biz metinde bütünlük olması açısından bundan böyle bu tabirlerin geçtiği yerde Osmanlı sultanı tabirini kullanacağız.
  - 2) Naşir metinde kelimeyi ceps olarak okumuş. Fakat kelimeyle ilgili olarak verdiği dipnotta bu kelimenin başka yazmalarda çeş olarak geçtiğini de belirtmiştir. Bkz. Makrîzî, Sulûk, neşr. Aşur, c. III, s. 357, not 3.
  - 3) Osmanlı sultanları tarafından lâkap olarak kullanılmış olan Hüdavendigâr kelimesi, Makrîzî tarafından mütemadiyen "Hondgar" olarak yazılmıştır.
  - 4) Bayezid isminin Makrîzî tarafından muhtelif yerlerde "Yezid" olarak yazıldığı ve kullanıldığı görülmüştür.

Cilt III, sayfa 763, sene 794 h./1391-92

Bu ayda (Rebi'ül-Evvel = Ocak 1392)¹ Emir Hasan el-Gecgenî,² Hondgar Ebu Bayezid b. Osman'a verilmek üzere hediye ile Anadolu (Rum)² memleketine gitti.

Cilt III, sayfa 790, sene 795 h./1392-93

Bu ayda (Zilka'de = Eylül 1393) Osmanlı sultanı Ebu Bayezid bey (beyk)³ b. Murad bey b. Osman'ın elçileri Emir Hüsameddin Hasan el-Gecgenî ile beraber geldiler. Yanlarında içlerinden birisi beyaz bir atmaca olan değerli hediyeler vardı. Elçiler İbn-i Osman'ın hastalığının tedavisi için Kahire tabiblerinden birinin hazırlanmasını istediler ve tabib Şemseddin Muhammed b. Muhammed es-Sagîr tayin edildi. Yolculuğa hazırlandı ve ona İbn-i Osman'ın ihtiyaç duyduğu ilaçlar verildi.

Cilt III, sayfa 813, sene 796 h./1393-94

Bu ayda (Cemadi'el-fervel = Mart 1394) Osmanlı sultanı İbn-i Osman'ın elçileri Kahire'ye geldi.

- 1) Makrîzî, genellikle paragraf başlarında veya yeni bir meseleyi anlatmaya başlarken, "bu yılda" yada "bu ayda" diye söze başlıyor, ay ve yılı belirtmiyor. Ancak, biz daha önceki sahifelerden kastedilen ay'ı bulup parantez içersinde gösteriyoruz. Yıl ise zaten her yeni yıla geçildiğinde başlık olarak verildiğinden ve biz de tercüme yaptığımız her bölümün başında bunu belirttiğimizden dolayı açık olarak tesbit edilebilmektedir.
- 2) Makrîzî, metinlerde Anadolu ile ilgili bahislerde "Rum" kelimesini kullanmış ve bununla Anadolu'yu kast etmiştir. Bu sebeple bundan böyle bu kelimenin geçtiği yerlerde Anadolu tabirini kullanacağız. Rum tabiriyle Anadolu'nun kastedilmesi diğer Arap müverrihlerinde de görülür. Bkz. Mustafa Çuhadar, "İbn-i Tagrıbirdî'nin Hayatı ve Eserleri", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kayseri, 1989, sa. 3, s. 364.
- 3) Makrîzî, zaman zaman "bey" ünvanını y ile yazılmış şekliyle beyk (بيلك) olarak bazen de y kullanmadan bek (بلك) biçiminde yazmıştır. Biz yine metinde bütünlük olması için bundan böyle bu kelime geçtiğinde "bey" olarak yazacağız.

Cilt III, sayfa 817, sene 796 h./1393-94

Sultana yardım için ikiyüz bin¹ hazırlamış olan İbn-i Osman'ın elçileri geldi. İbn-i Osman'a güvenebilmesi için iade edeceklerini beklemektedir.

Cilt III, sayfa 865, sene 798 h./1395-96

Osmanlı sultanı Hondgar Ebû Bayezid b. Murad bey b. Osman'ın elçisi hanefi fakih Sefer Şah Cemadi'el-İvvel (= şubat 1396) ayında Kahire'de vefat etti.

Cilt III, sayfa 873,⁷⁴ sene 799 h./1396-97

Ondokuzunda (Rebi'ül-İvvel = 21 Aralık perşembe) Anadolu memleketinden Tolu min Ali Şah geldi. Hondgar İbn-i Osman'a bir mektup vermişti, ayrıca o'nun el-Akiros² muharebesini ve bu muharebe de zafer ve ganimetler elde ettiğini, sayısız canlıları öldürdüğünü, Şemseddin İbn'ül-Cezrî'nin İbn-i Osman'a ulaştığını, o'nun da kendisine muhteşem ikramlarda bulunduğunu ve onun için gündelik olarak yüzelli altın dirhem hazırladığını haber verdi.

Onunla ilgili haberler şöyle idi: Kahire'den kaçınca İbn-i Osman'a katılmak için İskenderiye'den gemiye binip üç günde Antakya'ya vardı. O, Dimaşk'ta Anadolu halkından olan ve Hacı Mü'min diye tanınan bir adama kıraatler okutmuştu. Bu kişi sonra İbn-i

---

1) Makrîzî, burada para birimi belirtmemiş, yalnızca rakam vermiştir.

2) Burada geçen isim, el-Ekros veya el-Akiros olarak okunabilir. İ. Hakkı Uzunçarşılı,

"Balıkesir'in pek yakınında eski adı Akiros veya Akirus olan bir şehir bulunmuştur" demekte ve kelimeyi bu şekilde yazmaktadır. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara, 1984, s.97.

Osman'ın en büyük dostlarından biri oldu. Antakya valisi ona ikramda bulundu ve İbn-i Osman'ın Anadolu'da bulunan pay-ı tahtı olan Bursa'ya gönderdi. Bursa halkı onu karşıladı ve İbn-i Osman'ın huzuruna çıktı. Ona zikredilen ücreti verdi, dokuz tane at ile köle ve cariyeler sundu ve ikramda bulundu. Bundan sonra o büyüklerden sayıldı.

Yine vezir Taceddin Abdurrahim b. Ebu Şakir'in Dimaşk'tan kaçtığı ve Beyrut'tan İbn-i Osman'ın yanına gittiği¹, ona ikramda bulunduğu ve günlük elli dirhem bağladığı haberi geldi.

Cilt III, sayfa 879, sene 799 h./1396-97

Bu ayın yirmi üçünde (Şaban = 22 Mayıs Salı 1397) Osmanlı sultanı İbn-i Osman'ın elçileri Bulak² sahiline geldiler. Onları Hacib, Sultanın atları ile bu atlara binsinler ve kendileri için hazırlanan eve gidebilsinler diye karşıladı.

Ayın yedisinde (Ramazan = 4 Haziran Pazartesi) İbn-i Osman'ın elçileri kendileriyle gönderilen hediyeleri verdiler. Selahaddin Muhammed b. Tenkiz İskenderiye'den getirildi ve onun Dimaşk'a dedesi Tenkiz'in vakıflarının başına emirlik rütbesi olmadan yerleşmesi emredildi. Bunun üzerine o da oraya gitti.

-
- 1) Cümle içersinde *ل* yani olmak anlamındaki fiil geçmektedir. Fakat bu şekilde düşünüldüğünde cümleye mana vermek güçtür. Ancak, biz burada bir baskı hatası sonucunda *ل* fiilinin *ل* olarak yazıldığını farzederek, fiili *ل* yani gitti olarak kabul edip o şekilde tercüme ettik.
  - 2) Bulak, Nil kıyısındaki gezinçi yerlerinden birisidir. Bkz. K. Y. Kopruman, Mısır Memlûkleri Tarihi, Ankara, 1989, s. 221.

Cilt III, sayfa 906, sene 800 h./1397-98

Bu ayda (Zilka'de = Temmuz 1398) Sivas hakimi Kadı Burhaneddin ile Türkmenlerden İbn-i Bozdoğan'ın evlatlarınına muharebe ettikleri haberi geldi. Harpte Kadı Burhaneddin öldürüldü, yerine oğlu geçti ve Türkmenler'in Sivas'ta oturmalarını yasakladı. Babası ile ilgili haberlerden deniliyordu ki, Osman b. Kara Yülük et-Türkmanî ona muhalefet etti ve ona her zaman götürdüğü hediyeleri durdurdu. Kadı Burhaneddin ise onu önemsemedi. Çünkü, o önemli emirlerden değildi. Kara Yülük, Amasya ile Erzincan'a gelip giderdi. Bir gün Sivas'ın yakınından bir yazlığa gidiyordu. Oradan geçerken Kadı Burhaneddin'in de orada olduğunu duyunca bu durumdan çok rahatsız oldu. Aceleyle atabinerek onu yakalamak için işe koyuldu ve kendi askerlerinin başına geçti. Gece olurken Kara Yülük maiyeti ile ona saldırdı ve Kadı Burhaneddin'i eliyle yakaladı, sonra onu öldürdü¹, Sivas'ı kuşattı. Sivas halkı da buna şiddetle savaşarak karşı koydu ve bu durumu Ebu Bayezid b. Osman'a onlara yardım gelmesini diye yazdılar, o da onlara doğru yola koyuldu. Kara Yülük bunun üzerine Azerbaycan'da bulunan Timurlenk'in yanına gitti ve orada onun mahyyetinde kaldı.

Cilt III, sayfa 965, sene 801 h./1398-99

Bu ayda (Şevval = Haziran) Osmanlı sultanı Bayezid b. Osman'ın Şam² memleketinden geçmek üzere hareket ettiği ve Acem ülkesi hakimi Timurlenk'in Hind memleketlerini aldığı haberi geldi.

- 1) Kadı Burhaneddin Ahmed'in ölümüyle ilgili karşılaştırmalı geniş bilgi için bkz. Yaşar Yücel, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398), Ankara, 1970, s. 156-159.
- 2) Burada Şam isminden kastedilecek yer, o dönemdeki Suriye bölgesidir. Bugünkü Şam şehri ise daha önce geçmiş olduğu üzere Dimaşk ismiyle anılmıştır.

Cilt III, sayfa 971, sene 801 h./1398-99

[Zilhicce'nin] onüçünde (= 16 Ağustos Cumartesi) Osmanlı sultanı İbn-i Osman'ın Elbistan'ı (Ablastin)¹ aldığı ve sonra Suriye memleketine doğru yürümeye niyetlendiği haberi geldi. Emirler, kadılar ve devletin üst yöneticileri Sultanın kasrına ayın onbeşinde (= 18 Ağustos Pazartesi) pazartesi günü çağrıldılar, onlara Osmanlı sultanı İbn-i Osman'ın kardeşi Ali'yi² birliklerle gönderdiğini ve Malatya ile Elbistan'ı aldığını, Sadaka b. Suli'nin ondan kaçtığını ve Zilka'de'nin yirmisekizinde (= 1 Ağustos Perşembe) şehir teslim alındıktan sonra da Daren-deyi kuşattığını içeren nâmeler akundu. Orada bulunanlar ona karşı savaşmak üzere ittifak edip dağıldılar, sonra Sultan'ın memlukları bu haberlerin doğruluğunu inkar edip "bu bizi Kahire'den çıkarmak için bir hiledir" dediler ve bu haberin doğruluğunu araştırmak üzere Emir-i Ahur Sudûn et-Tayyâr'ı görevlendirdiler.

Cilt III, sayfa 972, sene 801 h./1398-99

Bu ayda (Zilhicce = Ağustos) Sudûn et-Tayyâr, haberlerin araştırılması için posta (berîd) atıyla gitti ve ayın yirmisinde (= 23 Ağustos Cumartesi 1399) Dimâşk'a girdi. Bunun üzerine, Sultan'ın Suriye birliklerine, İbn-i Osman'ın memleketine sefer hazırlı-

---

1) Urfalı Matthieu ve diğer ermeni müverrihlerin Ablasta, Süryani Mihail'in Ablastayn, Abu'l-Farac b. İbri'nin Ablastin, Yâkût Hamavi'nin Ablustayn, Ay-ni'nin ve diğer Arap müverrihlerinin Ablustayn, Selçuklular tarihine dair eserler yazan müellifler ile XIV. ve XV. asırlardaki İran müverrihlerinin Ablistan şekil ve telaffuzu ile yazdıkları bu ismin XVI. asırdan itibaren, İbn İyas müstesna olmak üzere diğer bütün müellifler tarafından Ablistan veya Elbistan şeklinde yazıldığı görülmektedir. M. Halil Yinanç, "Elbistan", İ. A., c. 4, s.223. Makrîzi de eserinde bu ismi zaman zaman Ablistan veya Ablustayn olarak yazıyor. Fakat bazan doğru şekliyle Elbistan olarak da yazmıştır.

2) Buradaki ismin ve şahsın kimliği tespit edilememiştir.

ğının emri çıkarılıp ilân edildi ve sonra Sudûn et-Tayyâr Haleb'e doğru yöneldi.

Cilt III, sayfa 979, sene 802 h./1399-1400

İbn-i Osman'ın Malatya'ya gittiği ve orayı kuşattığı haberi geldi, orada Ez-Zahiriyye I Memluklarından I¹ Comak² vardı. Ayrıca Suriye'deki aşiretler arasında fitne ve harplerin olduğu ve binlerce insanın katledildiğinin haberi geldi.

Sivas hakimi Kadı Burhaneddin katledildiği zaman Sivas halkı Ebu Bayezid b. Osman'ı yardıma çağırdı ve o da süratle çok sayıda askerleriyle birlikte oraya gitti, Sivas'ı aldı. Orada oğlu Selman'ı³ bırakıp Erzincan'a gitti. Bunun üzerine Erzincan hakiminin oğlu Tuhr, Timurlenk'e kaçtı, İbn-i Osman onun malını aldı ve haremindeki kadınları kendi devlet adamlarına verdi, sonra memleketine döndü.

Cilt III, sayfa 1027, sene 803 h./1400-1401

I Muharrem'in I altısında (= 27 Ağustos Cuma) Timurlenk'in Dimaşktan berîd yoluyla Sivas'a indiğinin Sivas'ı alarak Süleyman b. Ebu Bayezid'in halkının büyük bir bölümünü katlettiğinin ve Kara Yusuf b. Kara Muhammed'in Anadolu memleketinden olan Bursa'ya kaçtıklarının haberi geldi.

I Muharrem'in I dokuzunda (=31 Aralık Pazartesi) İbn-i Osman'ın elçileri geldi, getirdikleri nâ-

-
- 1) Ez-Zahiriyye Memlûkları, yani el-Melik ez-Zâhir Berkuk'ua satın alıp azâd ettiği memlûklar.
  - 2) Comak isminin okunuşuyla ilgili bkz. J. Sauvaget, "Noms et Surnoms de Mamelouks", Journal Asiatique, 1950, 238, 47
  - 3) Makrîzî burada Süleyman ismini Selman şeklinde yazmış fakat yine muhtelif yerlerde aynı isim Süleyman olarak geçmektedir.

melere cevaplar yazıldı ve geri gönderildiler.

Cilt III, sayfa 1031, sene 803 h./1400-1401

Bu ayda (Rebi'ül-Evvel = Ekim) önceki yıl Irak'a da gelmiş olan Timur'un elçisi, şeyhler, kadılar ve Emirler için beraberindeki mektupla geldi, [mektubun] içeriği şuydu: O Rahbe'de elçilerini katledenlerden intikam almak istiyordu ve sonra [insanların] Hindistanda fesatlıkla ilgili yaptıkları belirtildiğinde Hindistan'a döndü, Allah da onu onlara karşı muzaffer kıldı. Ez-Zahir [Berkuk'un]¹ ölümü ona bildirildiğinde döndü ve Kerac'e saldırdı. Sonra delikanlı olan Ebu Bayezid b. Osman'ın terbiyesizliği kendisine bildirildiğinde ona bir ders vermeye niyetlendi, Sivasta ve memleketinin diğer yerlerinde duyduklarını yaptı.

Cilt III, sayfa 1056, sene 803 h./1400-1401

Ayın (Receb = Şubat 1401) sonunda İbn-i Osman'ın Anadolu memleketinden Kayseriye ulaştığı haberi geldi.

Cilt III, sayfa 1069, sene 803 h./1400-1401

Bu ayda (Zilhicce = Temmuz 1401) Osmanlı sultanı İbn-i Osman'ın elçileri hediyelerle geldiler. Bu hediyelerin içersinde on tane köle, on tane at, on parça yünden örülmüş elbise, gümüş kadehlerle on parça gümüş-aralarında tabaklar ve bunun benze-

---

1) Mısır Memlûk Sultanlığında kendisinin de mensup olduğu Çerkezleri işbaşına getirmeğe muvaffak olan Berkuk'un 741 (: 1340/1) senesinde doğduğu kabul edilmektedir. İlk sultanlığı ise 1382yılı başlarında olmuştur. İkinci sultanlığı da 1390 yılında gerçekleşmiştir. Berkuk'un ölüm tarihi olarak da 801 senesi şevvalinin 15. Cuma gecesi (= 20 Haziran 1399) kabul edilir. Daha geniş bilgi için bkz. M. C. Şehabeddin Tekindağ, Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı, İstanbul, 1961, s. 41-42.

ri [şeyler] vardı ve emirler için çok sayıda hediyeler bulunmaktaydı. Daha sonra ayın yirmisinde (= 1 Ağustos Pazartesi) ondan gelen mektup okundu.

Cilt III, sayfa 1091, ¹⁰⁹² sene 805 h./1402-1403

Doğu Meliki zalim Timur Kerkan ile Osmanlı Sultanı Hondgar Ebu Bayezid b. Murad b. Osman'ın vak'ası bu ayda (Muharrem= Ağustos) idi. Bu vakıa özet olarak şöyleydi: O [Timurlenk] Irak'tan Anadolu memleketine doğru gitti, İbn-i Osman da askerlerini Akşehir (yani beyaz şehir) kentinde istihdam etti. Atlı askerlerinin adedi yediyüzbine, yaya askerlerinin adedi ise üçyüzbine ulaşıyordu. Tatbikat gününde ortaya çıkan izdihamdan yirmibeş asker ayaklar altında ezilerek öldü. [Bayezid] yaklaşık olarak onbeş gün sonra onunla karşılaşmayı istediği için gitti. Timurlenk onu kandırmak için şöyle bir haber gönderdi: "Sen Allah yolunda cihad yapan bir insan-sın, benim istediğim seninle savaşmak değil, ben senden yalnızca Osmanlı memleketindeki babanın ve dedenin toprakları ile yetinmeni istiyorum ve benim amacım Rum Emiri Sultan Ebu Said'in zamanındaki Emir Eretna'nın topraklarını almaktır". Buna aldanan İbn-i Osman barış yapmaya meyletti ve Timurlenk'in Kemah'a gidip oranın ahalisini katlettiği, namuslarına el uzatıp her yeri harap ettiği haberi kendisine gelinceye dek de bu aldatmacayı hissetmedi. İbn-i Osman, Timurlenk'in kendisini aldattığını anladığı zaman onun yakınına kadar gitti. Timurlenk de onu yanıltıp geri çekildi. Ebu Bayezid de onun kendisinden korktuğunu zannetti. Timurlenk ise Ebu Bayezid'in arkasından ve onun farkedemeyeceği bir yoldan Anadolu memleketinde sekiz gün yolculuk yaptıktan sonra Amuriyye'ye (bugün orası için Engüriyye denir) ulaştı ve orayı kuşatarak ateşe verdi. Bu haber İbn-i Osman'a bildirildiğinde hemen harekete geçerek birlikleri ile yola çıktı ve sekiz gün sonra oraya ulaştı. Fakat oraya varınca askerleri darmadağınk, atları ise te-

lef olmuştu. Kendisi de çok yorgun düşmüştü. İbn-i Osman, oraya ulaştığında Timurlenk onun ve askerlerinin yorgunluktan bitkin bir halde olduğunu öğrendiği zaman onunla savaşmamak için hiçbir sebep göremedi ve Muharrem ayının birinci gününde (= 1 Ağustos Salı) atına binerek savaşmak üzere harekete geçti ve ayın beşinde Pazar günü (=5 Ağustos Cumartesi) sabahın ilk saatlerinden akşam saatlerine dek iki ordu birbiriyle savaştı. O sırada Timurlenk de yüksek bir yerden askerlerini düzenleyerek kontrol ediyordu. Anlatılanlara göre her iki ordudan da seksenbin kişi öldürülünceye dek aynı yerde savaşıldı ve bu esnada Timurlenk'in askerlerine karşı galip olan taraf Rumlar¹ idi. Günün son saatlerinde Timurlenk bir tuzak hazırladı, bunlar yaklaşık yüzbin askerdirdi. Emir Süleyman b. Ebu Bayezid b. Osman'ın askerlerinin büyük bölümü çarpışma esnasında kırıldı ve askerlerinin geriye kalan üçte biriyle babasına katıldı, böylece Meymene² ortaya çıktı ve Kalb'in³ üzerine doğru yöneldi. Bunun üzerine Emir Süleyman yaklaşık yüzbin askeriyle birlikte tahtı ele geçirmek istediği için Bursa'ya doğru kaçtı. Timurlenk'in askerleri, İbn-i Osman'ın bulunduğu yeri ve beraberindekileri çember içine aldılar ve onu esir ederek Timurlenk'in huzu-

-
- 1) Buradaki Rumlar tabirinden Osmanlılar anlaşılmalıdır.
  - 2) Meymene, Arapça bir kelime olup, ordunun sağ tarafındaki kuvvetlere verilen isimdir. Bkz. Corci Zeydan, İslam Medeniyeti Tarihi, İstanbul, 1976, c. I, s. 265.
  - 3) Kalb, Arapça bir kelimedir ve ordunun ortasındaki yani merkezdeki ama kuvvetlere verilen isimdir. Bkz. İsmet Kayaoğlu, İslam Kurumları Tarihi, Ankara, 1980, s. 57.

runa getirdiler.İbn-i Osman'ın askerleri de bölünmüş-
tü ve tamamen parçalanmıştı. Eğer gece olmasaydı, Ti-
murlenk'in askerleri onlardan hiçbirini sağ bırakma-
yacaktı. İbn-i Osman Timurlenk'e getirildiği zaman
Timur onu ayakta tuttu ve azarladı, sonra onu ilgi-
lilere teslim etti. Ertesi günü Timurlenk mağlup olan
orduyu takip etmeleri için askerlerini gönderdi ve
sonra ona yaklaşık olarak üçbin yaralı getirildi.
Timurlenk'in taraftarları Anadolu memleketine dağı-
larak her tarafı yağmaladılar, insanlara çeşitli iş-
kenceler yaparak onları esir ettiler ve öldürdüler.
Bursa'yı da yaktılar. Bu altı ay boyunca böyle devam
etti. Emir Süleyman b. Ebu Bayezid b. Osman Bizans
(Konstantinaiyye) topraklarına geçti.¹

Cilt III, sayfa 1109, sene 805 h./1402-1403

Osmanlı sultanı Hondgar Ebu Bayezid b. el-
Emir Murad b. el-Emir Orhan b. el-Emir Osman, Zil-
ka'de ayında (= Mayıs) Timurlenk'in yanında esir ol-
duğu halde vefat etti.

Cilt IV, sayfa 142, sene 813 h./1410-11

Bu ayda (Cemadi'el-Evvel: Eylül) Emir Süley-
man b. Hondgar Ebu Bayezid b. Murad b. Orhan b. Os-
man kardeşi Musa Çelebi ile yaptığı savaşta onu ku-
şattı. Bu arada kardeşleri Kirişci² Bursa'da oturu-

---

1) Metnin tamamını muasır kaynaklardan İbn Hacer ile karşılaştırma için bkz. Şevkiye İnalçık, "İbn Ha-
cerde Osmanlılara Dair Haberler", Ankara Üniver-
tesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, c.
VI, sa.3, s. 191-193.

2) Marrîzî tarafından muhtelif yerlerde zaman zaman
Kirişci, bazen de Muhammed Kirişci olarak geçen

yordu.

Cilt IV, sayfa 159, sene 813 h./1410-11

Emir Süleyman b. Osman'ın kardeşi Çelebi'yi

---

isimden Emir Süleyman ve Musa Çelebi'nin kardeşi Mehmet Çelebi kastedilmektedir. Bkz. İ.H. Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri, Ankara, 1984, s.20, not 1. Yukarıda geçen Kirişçi ^{کریشی} veya Güreşçi ^{گوشی} olarak okunmaya müsait olan kelimenin okunuşuyla ilgili araştırmamız esnasında İ.H. Uzunçarşılı'nın bu kelimeyi Anadolu Beylikleri isimli kitabının 20. sayfasının 1 numaralı notunda Kirişçi, diğer taraftan

yine Makrîzî'den yaptığı alıntılarda Güreşçi olarak okuduğunu gördük. Bkz. İ.H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, Ankara, 1982, c. I, s. 353, not, s. 357 not 2.

Bütün bunların yanısıra, İ.H. Uzunçarşılı, İslâm Ansiklopedisi Mehmed I. maddesinde Kirişçi veya Güreşçi lakabı ile ilgili olarak aynen şu malumatı vermektedir: "Arap ve Bizans tarihçileri Çelebi Mehmed'e Kirişçi lakabını vermektedirler (İbn Tagrıbirdî, al-Manhal al-Sâfi, Nuruosmaniye Kütüp., nr. 3429, var. 249 ve al-Nucum al-Zahira, s.550 ve Vaciz al-Kalâm, Zehebi Zeyli, Köprülü kütüp., nr.1189, s. 89 ve Sina at al-inşâ, Bibl. Nat., Arapça yazm. nr. 4439, s. 128'de" Sultan Çelebi diye ma'ruf ve Kirişçi lakabı ile mülekkab Mehmed bey "iki ünvan ile beraber ve Makrîzî, Ayasofya nüshası, nr. 3376'da 813,814,818 ve 819 vakayii arasında ve Phrantzes, Bonn tab., s. 87 ve Chalkokondyles, Frns. trc., Paris, 1632, s. 85). Arap müverrihleri hükümdar olmadan evvel kiriş ile boğulmak istenmiş olduğunu ve Bizans tarihçileri de kardeşlerinden korkarak, yay yapan bir kirişcinin yanında çırak olarak bulunmasından dolayı bu lakabın verilmiş olduğunu yazıyorlar. Sonradan bir çok garp müverrihleri de Çelebi Mehmed'i Kiri lakabı ile zikretmişlerdir. (Gibbons, Türçe trc. Ragıb Hulûsi, s. 26, not). Bu lakabın doğrusunun onun mücadeleleri dolayısı ile "güreşçi" demek olduğu ve yukarıda gösterildiği gibi, bir lakabın da Sultan Çelebi veya Çelebi Sultan olduğu anlaşıl-

[Musa Çelebi] Eflak ülkesinde muhasara ettiği ve yine kardeşi Muhammed Kirişcinin [Mehmed Çelebi] Anadolu memleketine oğlu Murat'ı vali tayin ettiği İbn-i Karaman'ın İbn-i Germiyan'ın memleketini muhasara ederek yaktığı ve İbn-i Dulkadir'in de El-bistan'da ziraati men ettiği haberleri geldi.

Cilt IV, sayfa 162, sene 813 h./1410-11

Bu ayda (Zilka'de: Mart) Osmanlı sultanı'nın elçisi Haleb'e geldi.

Cilt IV, sayfa 171, sene 813 h./1410-11

Emir Süleyman b. Bayezid b. Osman öldürüldü. Kardeşi Musa Anadolu ülkesine (el-Cezire er-Rumiyye) ve civarına hakim oldu. Muhammed b. Osman Yeşil Köy'e - ki buna Rumca Bursa deniliyordu - ve civarına hakim oldu.

Cilt IV, sayfa 173, sene 814 h./1411-12

Karaman hakimi el-Emir Nasıreddin Muhammed bey b. el-Emir Alaaddin b. Karaman¹ ve Ucat sahibi

---

maktadır (bu hususta bkz. Tahrir defteri, nr. 453, s. 50; Neşri, Tarih, nşr. T.T.K., s. 350)). Biz bu iki tür okunuş şeklinden, Makrîzî zaman zaman kef harfinin üzerine ötre (9) koyarak Güreşci (كُرشجى) şekliyle yazmış olmakla beraber, metinler arasında bütünlük sağlanabilmesi açısından Kirişci olarak okunmuş olanını tercih ediyor ve tezimizde o şekliyle kullanıyoruz.

- 1) Makrîzî, zaman zaman yeni bir yılın olaylarını anlatmaya başlamadan önce, o yıl geldiğinde başta Memlûk Devleti sultanı ve devlet adamları olmak üzere diğer komşu devletlerin sultanlarının isimlerini de tek tek saymaktadır vebunu adet haline getirmiştir. Yukarıdaki tercümede de görüldüğü üzere h. 814 olaylarına geçmeden önce saydığı isimler arasında yalnızca isim olarak İbn-i Karaman ve İbn-i Osman da geçmektedir.

el-Emir Musa Çelebi b. el-Emir Ebu Bayezid b. Murad Han İbn-i Azman¹ b. Osmancık.

Cilt IV, sayfa 179, sene 814 h./1411-12

- Bursa Hakimi - olan Musa Çelebi b. Ebu Bayezid b. Osman'ın kardeşi Süleyman'ı öldürdüğü ve bütün topraklarını aldığı sonra da diğer kardeşi Kirişci'ye doğrudan doğruya niyetlendiği haberi geldi.

Cilt IV, sayfa 190, sene 814 h./1411-12

Bu ayda (Şaban = Kasım) Kirişci b. Ebu Bayezid b. Murad b. Orhan b. Osmancık ile kardeşi Musa Çelebi arasında anlaşmazlık çıktı ve Muhammed Kirişci kardeşi Musa Çelebi'ye Bizans (Kostantınıyye) topraklarında yenildi.

Cilt IV, sayfa 200, sene 814 h./1411-12

Bu yılda Emir Musa b. Osman İstanbul'u muhasara etti ve oradan bir çok memleketi feth ederek bol miktarda ganimet ele geçirdi ve Hristiyan birliğini bozdu.

Cilt IV, sayfa 204, sene 815 h./1412-13

Anadolu memleketinin geri kalan kısmının sultanı el-Emir Musa Çelebi İbn-i Ebu Bayezid Hondgar İbn-i Murad Han İbn-i Orhan İbn-i Osmancık idi.

Cilt IV, sayfa 253, sene 815 h./1412-13

Bu yılda (= 815 h./1412-13) Emir Musa b. Osman Hristiyanların ülkesine girdi, oraları yaktı, esir aldı ve [bir çok şey] ele geçirdi. Sonra dönüşünde İstanbul hakimiyiyle [Manuel II. Palaiologos] kardeşi Muhammed b. Osman'ın kendisine karşı olduk-

1) Burada her zaman Osman'dan önce Orhan diye geçen isim herhalde basım hatası neticâsinde Azman (*أزمان*) olarak yazılmıştır.

larını gördü. Emirler de [İstanbul hakimini] destekledi. [Böylece] onların arasında büyük harpler oldu.¹

Cilt IV, sayfa 275, sene 816 h./1413-14

Bu yılda (= 816 h./1413-14) Emir Muhammed b. Osman kardeşi Musa'yı katlettikten sonra Bursa'ya sahip oldu. Yine aynı yılda Emir Muhammed b. Karaman Bursa şehrine saldırdı ve orayı yakarak kalesini muhasara altına aldı ve hatta az kalsın ele geçirecekti. [Fakat] Emir Musa'nın katledildiği kendisine bildirildiğinde memleketine yollandı.²

Cilt IV, sayfa 299, sene 818 h./1415-16

Osmanlı sultanı Muhammed Kirişci b. Hondgar Ebu Bayezid b. Murad Han b. Orhan b. Osmancık Emir Muhammed bey b. Karaman'ı istediği için Bizans (Kostantiniyye) topraklarından geçmişti. Bunun üzerine İbn-i Karaman devletinin idarecileri de ona kaçmıştı. İbn-i Osman onun topraklarının büyük bir kısmını aldı. İbn-i Karaman ise el-Versak³ topraklarına kaçtı ve kendini orada savundu.⁴

- 1) İ. H. Uzunçarşılı 815 senesi vekayii arasında geçen bu olayı kitabında kullanmış ve aynen tercüme ederek not'ta vermiştir. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. I, s. 342
- 2) Karamanoğlu Mehmed bey'in Bursa'yı muhasara etmesi ve başarısızlığı ile ilgili geniş bilgi için bkz. Ali Sevim-Yaşar Yücel, Türkiye Tarihi, Ankara, 1990, c. I, s. 249-250
- 3) Versak, Türk oymaklarından birisinin ismidir. Bkz. Faruk Sümer, Oğuzlar, İstanbul, 1980, s. 614.
- 4) İ. H. Uzunçarşılı, kitabında Karaman seferini anlatırken yukarıdaki bölümü Makrîzî'den aynen alıp tercüme ederek dipnotta kullanmıştır. Ayrıca, Karaman seferinin Nucumî takvimlerde 817, 818 ve 819 senelerinde (1414-1416) (Nur-ı Osmaniye nüshası ve Osman Turan neşri olan ve T.T.K. tarafından bastırılan takvim s.20 ve 56)

Cilt IV, sayfa 310, sene 818 h./1415-16

Muhammed bey Kirişci b. Osman'ın Konya hakimi Muhammed b. Karaman ile savaştığı, onu yendiği ve İbn-i Karaman'ın elinde yalnızca Konya'nın kaldığı, geri kalan topraklarını ise Muhammed Kirişci b. Osman'ın aldığı haberi geldi.

Cilt IV, sayfa 339, sene 818 h./1415-16

Bu yılda (= 1415) Mustafa b. Osman İstanbul'dan Eflak'a geçti ve Muhammed Kirişci bundan rahatsız oldu.

Cilt IV, sayfa 366, sene 819 h./1416-17

Bu ayda (Şaban = Eylül) Bursa hakimi Süleyman b. Ebu Bayezid b. Osman'ın hediyeleri geldi. Onun elçisi misafir evine (Dâr'ed-Diyâfe) yerleştirildi, hediyeleri kabul edildi ve ona hediye hazırlanması için emir çıkarıldı.

Cilt IV, sayfa 369, sene 819 h./1416-17

Bu ayda (Şevval = Kasım) Osmanlı sultanı Muhammed Kirişci b. Ebu Bayezid b. Osman Kastamonu hakimi İsfendiyar b. Ebu Bayezid ile savaşmak üzere harekete geçti ve onu Sinop adasında¹ aralarında kendi ismine hutbe okutacağı ve para bastıracağına dair anlaşma oluncaya dek muhasara altında tuttu ve daha sonra serbest bıraktı. İsfendiyar Kastamonuya döndüğünde Muhammed Kirişci adına hutbe okuttu. Fakat veziri Hondsalar Ali kendisi için inşa edilen camide onun ismine hutbe okunmasına muvafakat etmedi. Böylece o camide İsfendiyar adına hutbe okundu, geri kalan camilerde ise Muhammed Kirişci adına hutbe

---

olduğunun görüldüğünü belirtmiştir. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. I, s. 353, not 1.

- 1) Makrîzî, metnin aslında bir yarımada olan Sinop'u, Sinop adası yani جزيرة سينوب olarak ifade etmiştir.

okundu ki bu durum - yani aynı anda aynı şehirde iki sultan adına hutbe okutulması - çok garip idi.¹

Cilt IV, sayfa 375, sene 819 h./1416-17

Bu yılda İbn-i Osman ile Hristiyanlar arasında büyük harpler oldu, Hristiyanlar ondan oniki tane gemi ele geçirdiler ve müslümanlardan dörtbin kişi öldürdüler.

Cilt IV, sayfa 384-385, sene 820 h./1417-18

Bu ayın dördünde (Safer = 23 Mart Çarşamba) Sultan [Şeyh el-Mahmudî] Kahire dışından geri kalan askerlerle Suriye'ye doğru yola çıktı. Onunla birlikte Halife, başkadılar (Kudât ul-Kudat)² ve önceki yılda gelen elçiler, yani, Kara Yusuf'un elçisi, Süleyman b. Osman'ın elçisi, Erzincan hakimi Pir Ömer'in ve İbn-i Ramazan'ın elçisi vardı.

Cilt IV, sayfa 403, sene 820 h./1417-18

Sultan [Muhammed b. Karaman'ın habercilerinin arasında bulunan kadı] Muslihiddin'i emretti, o da geldi. Sultanla konuştu ve ona Osmanlı sultanı Süleyman b. Ebu Bayezid b. Osman'ın mektubunu takdim etti.

---

1) İ.H. Uzunçarşılı, Candar beyleri ile münasebet bölümünde yukarıdaki metni Makrîzî'den aynen tercüme ederek kullanmış ve bu muharebeyle ilgili Osmanlı tarihlerinde herhangi bir bilgiye rastlanmadığını belirtmiştir. Bkz. İ.H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. 1, s.357, not 2.

2) Fatımîler ile Eyyûbîlerin bir çok teşkilatına varis olan Memlûklarda en yüksek dini bir sıfatı haiz olup şer'i kaza ve hukukî işlerle meşgul olan Kadı el-Kudâd Dâr el-Adl'de örfî kazaya memur Haciblerin yanında, mezhebi ile alakalı davaları rü'yet etmek suretiyle, hal-u fasl ederdi. Bkz. Şehabeddin Tekindağ, Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı, s. 147.

Cilt IV, sayfa 431, sene 820 h./1417-18

Bu yılda Osmanlı sultanı İbn-i Osman, Konya'ya saldırdı ve Muhammed b. Karaman'ı kuşattı. Fakat onu ve askerlerini neredeyse yok edecek çok şiddetli bir sel felaketine maruz kaldıkları için şehri terketti.

Cilt IV, sayfa 490, sene 822 h./1419

Anadolu memleketinde güneşin tutulduğu günde [meydana gelen] şiddetli zelzele ile ilgili haberler geldi. Zelzelenin şiddetinden Erzincan (Erzenkan)¹ şehrinin yarısı yok oldu, çok insan helak oldu ve yine Bizans (Kestantınıyye) binalarından bir çoğu yıkıldı. İbn-i Osman da Bursa'da yeni bir saray ve bir kaç dükkan inşa ettirmişti. Fakat bunlar ve çevresindekiler de yıkıldı. Ayrıca hiçbirisi sağ kalmayacak şekilde bir çok canlı da yok oldu. Avrupa ülkelerinden olan Girit (Akrituş) ve Venedik'te (El-Bundukiyye)² veba salgını o kadar yayıldı ki iki [şehir] boşaldı. Avrupalıların Osmanlı sultanı İbn-i Osman ile savaşmak için bir araya geldiklerinin haberi geldi.

Cilt IV, sayfa 519, sene 823 h./1420

Emir Kockar³ el-Kerdemi Osmanlı sultanı İbn-i Osman'a gitmek üzere elçi olarak hazırlandı. Götüreceği mektup İbn-i Karaman'ın yakalanması ve tutuklanması [ile ilgili mevzuları] içeriyordu.

- 1) Metnin aslında Erzincan kelimesi Makrîzî tarafından kef ile Erzenkan olarak yazılmıştır.
- 2) Bugün Venedik diye bilinen yerin ismi Arapça'da el-Bundukiyye diye ifade edilmektedir.
- 3) Kockar isminin okunuşuyla ilgili bkz. J. Sauvaget, "Nomset Sur noms de Mamelouks", Journal Asiatique, 1950, 238,52.

Cilt IV, sayfa 522, sene 823 h./1420

Bu ayın (Safer) yirmisekizinde (= 15 Mart Cuma) Dar'ül-Adl'deki Eyvan'da huzura kabul gerçekleşti ve Osmanlı sultanı Muhammed Kirişci b. Osman'ın elçileri ve hediyeleri takdim edildiler.

Cilt IV, sayfa 524, sene 823 h./1420

[Sultan] bu ayın (Rebi'ül-Evvel) yedisinde (= 22 Mart Cuma) Perşembeyi Cumaya bağlayan gecede adet olduğu üzere peygamberin doğumu dolayısıyla mevlüd okutuldu. Devlet adamlarının, ilim adamlarının, emirlerin, kadıların, İbn-i Osman'ın ve İbn-i Fenarî'nin elçilerinin hazır bulunduğu muazzam bir geceydi.

Cilt IV, sayfa 548, sene 824 h./1421

Osmanlı sultanı Muhammed Kirişci b. Hondgar Bayezid b. Murad b. Osman idi.

Cilt IV, sayfa 599, sene 824 h./1421

Osmanlı sultanı Gıyaseddin Ebu'l-Feth Muhammed Kirişci b. Bayezid b. Murad b. Orhan b. Osman Bursa'da Receb ayında (= Temmuz) vefat etti. Kendisinden sonraki Osmanlı sultanı ise oğlu Hondgar Murad Şelebi¹ Muhammed Kirişci b. Bayezid Hondgar oldu.

Cilt IV, sayfa 625,¹²⁶ sene 825 h./1421-22

Murad b. Muhammed Kirişci b. Osman, Receb ayında (= 1422 Haziran) Bursa'dan İstanbul'a - yani Kostantiniyye'ye - gitmek üzere yola çıkıp Şaban ayının ilk günü (= 21 Temmuz Salı 1422) oraya ulaştı ve oradaki ağaçların büyük bir bölümünü kesti, sonra şehre yiyecek girmesini tamamen menetti. Ramazan ayının üçünde Cuma (= 21 Ağustos Cuma 1422) günü

---

1) Metnin aslında, Çelebi olarak bilinen ve öyle kullanılan lakap, Arap alfabesinde ç harfi olmadığı için ş ile Şelebi olarak yazılmıştır.

olan çarpışma dışında herhangi bir olay olmadı. Bu çarpışma şehir halkı ile hücum edeler arasında çok şiddetli bir şekilde sürdü ve sonra Murad'ın askerleri ona muhalefet etti ve onlar yüzellibin kişiden azala azala yaklaşık yirmibin kişi kaldılar. Tam bu sırada Muhammed bey b. Karaman'ın memleketinde olan kardeşi Mustafa gelip İstanbul'a iltica etti. Yaklaşık bir ay daha Murad orada kaldı. [Daha sonra] Murad askerlerinin kendisine muhalefet etmesinden dolayı aciz duruma düşmüştü.¹

-
- 1) İstanbul'un II. Murad tarafından muhasara edilmesini anlatan yukarıdaki metin, İ. H. Uzunçarşılı' ^{tarafından} "İstanbul'un Muhasarası" isimli bölümde ayrıntılı olarak biraz farklı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu metinle ilgili olarak bizim için önemli olan İ. H. Uzunçarşılı'nın aynı sayfanın 2 numaralı notunda yazdıklarıdır. Notta yazılanlar aynen şöyledir: " İstanbul'un II. Murad tarafından yapılan bu muhasarası hakkında bizim tarihlerimizde ki bilgi, Küçük Mustafa Çelebi vak'ası içinde yarım satırdan ibaret olup bu hususta Rum ve ecnebi tarihlerinde malumat vardır". İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi kitabında Makrîzî'nin Kitab'es-Sulûk'unu kaynak olarak kullanmış ve zaman zaman alıntılar yapmıştır. Ancak her nasılsa yukarıda tercüme ederek verdiğimiz İstanbul'un muhasarası ile ilgili bölümü gözden kaçırmış ve yukarıdaki notta da belirttiği gibi bizim tarihlerimizde de ayrıntılı bilgi olmadığından Rum ve ecnebi tarihlerinden faydalanmıştır. Yukarıda tercüme edip verdiğimiz metin, Uzunçarşılı'nın Rum ve ecnebi tarihlerinden faydalanarak yazdığını söylediği bölümle bazı küçük ayrıntılar hariç olmak kaydıyla büyük oranda kenzerlik göstermektedir. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. I, s. 389-380

Cilt IV, sayfa 625, sene 825 h./1421-25

Bu ayda (Zil'hicce = Kasım 1422) Bursa şehri'nin yakınında iki kale halkı arasında çarpışmalar oldu. Bu kalalardan birisi Anadolu ülkesi müslümanlarına diğeri de hristiyanlara ait idi. Çarpışmalar günlerce, hatta bazı geceler bile sürdü ve bazen hristiyan kalesinden gelen bağırışmalar müslümanların yüreklerini hoplatacak şekildeydi. Müslümanlar bir sabah uyandıklarında hristiyan kalesindeki bütün insanların ve hayvanların helak olduğunu gördüler ve kaledeki herşeyi kolaylıkla teslim aldılar.

Cilt IV, sayfa 634, sene 826 h./1422-23

Bu ayda (Rebi'ül-Ahir = Mart 1423) Mustafa b. Osman İstanbul'dan İznik'e geçti ve orayı bir müddet kuşattıktan sonra ele geçirdi. I Bunun üzerine I kardeşi Murad askerleriyle onun üzerine yürüdü, onunla savaştı ve savaşı kazanarak I Mustafa'yı I öldürdü. Sonra Bursa'ya döndü. Böylece bu meseleden kurtulmuş oldu.

Cilt IV, sayfa 656, sene 827 h./1423-24

Bu ayın yirmi altısında (Muharrem = 30 Aralık Perşembe) Bursa hükümdarı Murad b. Osman'ın elçisi geldi.

Cilt IV, sayfa 747-748, sene 830 h./1426-27

Bu ayda (Şevval = Temmuz 1427) Anadolu ülkesinden Bursa hükümdarı Murad b. Muhammed b. Kirişci b. Bayezid Osman'ın Ankeros - Hristiyan Rumlarından bir grup - muharebesi için asker topladığı ve savaştığı sonra askerlerinden bir çoğunun öldürüldüğü ve hezimete uğradığı haberi geldi.

Cilt IV, sayfa 776, sene 831 h./1427-28

Bu ayın yirmi dokuzunda (Cemadi'el-Ahir = 15 Nisan Çarşamba) Bursa'dan Osmanlı sultanı Murad bey b. Kirişci Muhammed b. Bayezid'in elçileri mek-

tup ve hediyelerle birlikte geldiler. Sultan askerlerine, onları karşılamalarını emretti. Buraya geldiklerinden dolayı ~~tercihen~~ tertip etti. Osmanlı [şehzadeleri] (Melikleri) ile ilgili şu haberler geldi: Osmanlı sultanı Hondgar Bayezid b. Murad b. Osman geride dört tane erkek evlat bırakmıştı. Bunlardan en büyüğü Süleyman olmak üzere Muhammed, İsa ve Musa'dır. Süleyman, sultan oldu ve İstanbul (Kostantiniyye) topraklarından Edirne ve Gelibolu'ya yerleşti, kardeşi İsa ise Bursa şehrinde ikamet etti, daha sonra savaştılar ve İsa öldürüldü. Süleyman'ın babasının memleketine sahiplenmesine Musa sinirlendi ve onunla savaştı. Süleyman öldürüldü. Süleymandan sonra Musa Edirne topraklarına hakim olunca Bursaya yerleşmiş olan kardeşi Muhammed Kirişciyle savaştı ve bu savaşta Musa öldürüldü. Muhammed Kirişci ölünceye dek Osmanlı sultanı oldu ve ondan sonra yerine oğlu Murad bey b. Muhammed Kirişci geçti.

Cilt IV, sayfa 821-822, sene 833 h./1429-30

Anadolu ülkesinden Bursa şehrinde veba salgınının kötü bir şekilde olduğu ve hergün ölenlerin sayısının binbeşyüz kişiyi aştığı haberi geldi.

Cilt IV, sayfa 880, sene 836 h./1432-33

[Bu yıl] Osmanlı sultanı Murad b. Muhammed Kirişci b. Osman idi.

Cilt IV, sayfa 957, sene 839 h./1435-36

İskender b. Kara Yusuf Akşehir'e indi. Akşehir valisi onun hizmetine girdi. Fakat sonra Ahmet Cuki'ye (?) İskenderin kendisiyle birlikte olduğunu bilsin diye gizlice haber gönderdi. Bunun üzerine İskender hiç bir şeyin farkına varmadı ve askerlerin ani baskını ile [karşılaştı] fakat bir grupla kaçabildi. Cuki onunla birlikte olan herşeyi ganimet

olarak aldı ve döndü. İskender, Osmanlı sultanı Murad b. Muhammed Kirişci b. Osman'a gitmek istediği için ona doğru yöneldi. Tokat'a ulaştığında oranın hakimi Erkoç İskender'in geldiğini öğrensin diye Murad'a yazdı. Bunun üzerine [Murad] ona çok sayıda elbiseler, cariyeler, köleler, hayvanlar ve onbin dinar gönderdi. İskender ve beraberindekiler ise Tokat'a çok kötü bir muamele yaparak orayı harap edip herşeyi çaldılar. Neticede Erkoç ile İskender arasında tartışmalar olduğu için Erkoç Murad'a mektup yazıp ülkesindeki tahribâtı ve hırsızlıkları ona bildirmek zorunda kaldı. Bu [haber Murad'a] çok dokundu ve hediyelerin geri gönderilmesi için emir verdi. [Sonra] asker göndererek İba-i Karaman ile diğerlerine İskender'e karşı savaşılması ve onun çıkarılması için mektup yazdı. Sonuçta İskender onlardan Fırat ülkelerine doğru kaçtı.

Cilt IV, sayfa 959, sene 839 h./1435-36

Bu ayda (Rebi'ül-Evvel = Eylül) Anadolu memleketinden Brusa şehrinde -yani Bursa denilen yer- veba salgını'nın arttığı, şehirde ve civarında yaklaşık dört ay devam ettiği haberi geldi

Cilt IV, sayfa 991, sene 840 h./1436-37

Anadolu memleketinin müslüman hükümdarı, Bursa ve Gelibolu hakimi Hondgar Murad b. Muhammed b. Kirişci b. Bayezid Yıldırım b. Murad b. Orhan b. Erden Ali b. Osman b. Süleyman idi.

Cilt IV, sayfa 997-998, sene 840 h./1436-37

Bu ayın (Rebi'ül-Evvel = 17 Eylül Pazartesi) beşinci günü Pazar'ı Pazartesi'ye bağlayan gecede, Kal'at ül-Cebel'de oturuyor olan Süleyman b. Orhan bey b. Muhammed Kirişci b. Osman ve kızkardeşi Şahzade ve cemaati kayboldular. Bu, Sultan [Barsbay'ın] oğlu Cemal eddin'in hizmetinde bulunan Süleymandı.

Onunla ilgili haber şöyle idi: Anadolu memleketinden Osmanlı sultanı Murad b. Kirişçi kardeşi Orhan bey'i yakaladı, gözlerine mil çektirerek onu bir müddet hapsedti. Hapishanedeyken onun hizmetinde bulunan kölelerinden birisinin ismi Doğan'dı. O gizlice hapishaneye [Orhan] için tebdil-i kıyafet içinde bir cariye soktu. [bu cariye] Orhandan bu çocuğu ve diğerini [dünya'ya getirdi]. Köle Orhan ölünceye dek bu çocukları sır olarak sakladı. [Ve sonra] bu köle ismi Süleyman ve kardeşi Şahzade olan bu iki çocuğu ve annelerini alarak Haleb şehrine kaçtı. Sultan otuzaltı [yani 836 h./1432] senesinde Haleb'e gelinceye dek orada ikamet ettiler. Sonra sultanın huzuruna çıkarıldılar. Sultan onlara ihsanda bulundu ve Haleb kalesine yerleştirdi. Sultan onları sonra Kahire'ye gönderdi. [Kahire'de] onları Kal'at'ül-Cebel'de bulunan ve vezirin odası (Kaat'es-Sahib) olarak tanınan yere yerleştirdi. Onlara elbise verdi ve Kahire'de yürürlükte olan dirhemden her ay yirmi ikibin dirhem tahsis etti. Onların Kahire'ye inmesini yasaklamadı. [Bu sırada] Sultan, Süleyman b. Orhan'ın oğlu Cemaleddin'e hizmet etme görevini verdi. Böylece sultanın oğlu atabindiğinde o da onunla binliyordu ve Süleyman'ın gözetimi altında oluyordu, [hatta] istediği zaman sultan'ın oğlunun evinde yatabiliyordu. [Bu durum Süleyman ve beraberindekiler] kayboluncaya kadar [devam etti]¹

---

1) Metinde anlatılan mevzu, İ.H. Uzunçarşılı tarafından

geniş ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ancak Uzunçarşılı makalesinde başka kaynaklar kullanmış ve Makrizî'nin Sulûk'unda bu meseleyle ilgili iki ayrı yerde geçen bizim tercüme ettiğimiz kayıtları kullanmamıştır. Karşılaştırma için bkz. İ.H. Uzunçarşılı, "Memluk Sultanları Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensup Şehzadeler", Belleten, Ankara, 1953, c. XVII, sa. 68, s. 522-529.

Cilt IV, sayfa 1001, sene 840 h./1436-37

Bu ayda (Cemadi'el-Evvel = Kasım) Osmanlı Sultanı Murad b. Muhammed Kirişci b. Bayezid b. Osman'ın elçisi hediyelerle geldi.

Cilt IV, sayfa 1064, sene 841 h./1437

El-Emir Süleyman b. Orhan bey b. Muhammed Kirişci b. Osman I bu yılda I öldü. Dedesi Muhammed Kirişci Anadolu memleketinin hükümdarı idi. Amcası Osmanlı sultanı Murad b. Muhammed Kirişci, babası Orhan bey'i tutuklatıp onu ölünceye dek hapsedmişti. Süleyman doğduktan sonra babasının kölesi onu kaçı-
rarak I Memluk I sultanı el-Eşref Barsbay'a gitki. Barsbay ona iyi davrandı ve onu büyüttü. Sonra babasının kölesi Anadolu memleketine gitmek istediği için onu kaçırdı. Fakat Barsbay tarafından yakalandı ve hapsedildi. Barsbay daha sonra onu serbest bıraktı ve kızkardeşi Şahzade ile evlendi.¹

Cilt IV, sayfa 1112, sene 842 h./1438-39

Bu ayda (Ramazan = Şubat) İskenderiyeden, Katalon taifesinin, Anadolu sahillerine ve Suriye sahillerine gitmek için oniki gemi inşa ettirdiği ve Osmanlı sultanı Murad b. Osman'ın yüz tane gemi inşa ettirdiği haberi geldi.

Cilt IV, sayfa 1189, sene 843 h./1439-40

Bu ayın onaltısında (Zilka'de = 19 Nisan Salı) Osmanlı sultanı Hondgar Murad b. Muhammed Kirişci b. Bayezid b. Osman'ın elçisi geldi.

---

1) Bkz. sayfa 48, not 1

3) MAKRİZİ'NİN KİTAB es-SULÛK'UNA GÖRE
KARAMANOĞULLARI-MEMLÛK İLİŞKİLERİNE KISA BİR BAKIŞ

Karamanoğulları beyliği, Osmanlı devleti ile memluk devleti arasında tam bir tampon devlet olma özelliğini sürekli olarak korumuştur. Bu beylik var olduğu süre içersinde Osmanlı devleti ile Memluk devleti arasındaki dengeyi sağlamış ve bu iki devletle olan siyasî ilişkileri esnek ve değişken olarak kalmıştır.

Karamanoğulları ile ilgili olarak Sulûk'ta rastladığımız ilk kayıt 1324-25 yılı vekayii arasındadır. Bu yılda Karamanoğlunun elçisininin Memlûk devletine geldiği bildiriliyor. Daha sonra da Timurtaş'ın Karamanoğullarının topraklarını ele geçirdiği ve bunun üzerine de Memlûk sultanı Melik en-Nasıreddin'in, Timurtaş ile Karamanoğulları ve Anadolu memleketinin durumu hakkında yaptığı görüşme anlatılıyor. 1326-27 yılında gelişen olaylar ile Karamanoğlunun sultan Nasıreddin Kalavun'a Timurtaş aleyhinde anlattıkları neticesinde sultanın Timurtaş hakkındaki düşüncelerinin değiştiğini görüyoruz. 1350-51 yılı vekayiiinde Karamanoğlunun vefat haberi veriliyor. Yine aynı yıl içersinde Karamanoğullarından elçilerin geldiği bildiriliyor. Daha sonra 1351 yılından 1413 yılına dek herhangi bir kayda rastlanmıyor ve 1413 yılında Karaman memleketi hakiminin Mehmed bey olduğu söyleniyor ve yine aynı yılda onun Osmanlı sultanı ile savaştığı ve hezimete uğradığı belirtiliyor. 1415-16 yılında gelen haberden Tarsus şehrinin Ramazanoğlu tarafından alındığı ve burada daha öncele-

ri bazen Karamanoğlu bazen de Timurlenk adına hutbe okunduğu, fakat Ramazanoğlunun ise hutbeyi Melik el-Müeyyed Şeyh Mahmudî adına okuttuğu belirtiliyor. Bundan bir yıl sonra ise Sultan Şeyh Mahmudî'nin Karamanoğlu Nasıreddin Mehmed'in oğlu Davud'a hil'at giydirdiğini öğreniyoruz. 1418 yılında ise Karamanoğlu Mehmed bey'in Tarsus'u aldığı belirtiliyor.

1419 yılı vekayii arasında Memlûk sultanı Şeyh el-Mahmudî'nin oğlu İbrahim'in Karamanoğlu Ali beyi Kayseri ve Niğde naibi olarak atadığı haberi Mısra geliyor ve bu sevinçle karşılanıyor. Yine bu yıl içerisinde Karamanoğlu Mehmed'in oğlu Mustafa ve Ramazan oğlu İbrahim birlikte Kayseriyi kuşatıyorlar. Fakat Dulkadiroğlunun onları hezimete uğrattığı ve Mustafa'nın kesik başı ile esir alınan babasının Kahire'ye getirildiği haberi veriliyor. Hemen ardından da 1419 Aralığında Karamanoğlu Ali bey'in hediyelerinin Mısra geldiğini öğreniyoruz. Bir sonraki yılda esir edilmiş olan Karamanoğlu Mehmed bey'in Kahire'ye getirildiğinde, Memlûk sultanı Şeyh Mahmudî tarafından azarlandığını ve sonra hapsedildiğini görüyoruz. Yine aynı yıl içerisinde Karamanoğulları ülkesinden Nazır el-Ahbas Bedreddin Mehmed geliyor ve kendisine hil'atler veriliyor. 1421 yılında ise Karamanoğlu Mehmed bey'in serbest bırakılarak ülkesine gönderildiğini öğreniyoruz. 1430-31 yılında ise Memlûk devletinde Karamaniye parasının kullanılması yasaklanıyor. 1434-35 yılında da Karamanoğlu İbrahim Memlûk sultanı Barsbay'dan Kayseri'nin kendisine verilmesini istiyor. Hemen ertesi yıl ise Halep naibi ile Karamanoğlu İbrahim arasında sulh yapıldığı haberi Kahireye geliyor. 1437-38 vekayii arasında elimize geçen son kayıтта ise Dulkadiroğlu Süleyman karşısında Karamanoğlu İbrahim'e yardım etmek üzere Suriye naiblerinin harekete geçtiği bildiriliyor.

Tercüme ettiğimiz metinler ışığında yaptığımız bu kısa özette de anlaşılacağı üzere özellikle 1415-16 yıllarından sonra iktidar olma mücadelesi veren Karamanoğlu beylerinden birisi diğerine karşı, Memlûk sultanları tarafından başa kendi istedikleri beyin geçmesi için desteklenmiş ve bu mücadelelere de özellikle Dulkadiroğlu beyliği ile Ramazanoğlu beyliği aktif olarak karışmış ve önemli roller üstlenmiştir.

4) KARAMANOĞULLARI İLE
İLGİLİ KAYITLAR

Cilt II, sayfa 259, sene 725 h./1324-25

Bu ayda (Muharrem = Aralık) Mısır'daki Türk devletinde meliklerin elçileri daha önce mişli görülmemiş bir şekilde bir araya geldiler. [Gelen] elçiler şunlardı: Yemen hakimi elçileri, İstanbul/hakimi elçileri, el-Eşkeri elçileri¹, Sis hakimi², elçilerinin Ebu Said'in elçileri, Mardin elçileri, İbn-i Karaman'ın elçileri ve Nübe³ melikinın elçileri. Daha sonra onların hepsi itaatlerini bildirdiler.

Cilt II, sayfa 293, sene 727 h./1326-27

Timurtaş, Anadolu memleketini ve İbn-i Karaman'ın dağlarını ele geçirdi ve buraları korumaları için bütün derenbeğlere⁴ birer grup yerleştirdi.

- 1) Bizans devleti imparatorlarına müslüman tarihçiler tarafından verilen isimdir. Yukarıdaki metinde anlatılanların geçtiği tarih 1324-25 olması hasebiyle bu yıllarda Bizans imparatoru da Andronikos II. Palaiologos idi. Bkz. Georg Ostrogorsky, Bizans Devleti Tarihi, Türkçe ter. Fikret İşıltan, Ankara, 1981, s. 536.
- 2) Sis (bugünkü Kozan). Bkz. O. Turan, Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi, İstanbul, 1984, s. 216.
- 3) Nübe, yani Kuzey Sudan. Bkz. Ramazan Şeşen, Eyyûbîler", Doğustan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, c. 6, s. 310, 557
- 4) Metnin aslında kelime yanlış olarak دربنبد (derenbed) şeklinde yazılmıştır. Burada kastedilen دربنبد derbend'dir. Farsça olan bu kelime dereyatağı, boğaz,

Sultan en-Nâsır'ın¹ kendisini öldürmek üzere fedai göndereceğinden korktuğu için oradan geçenlerin hepsinden haberdar oluyordu. Mısır sultanı tarafından birisinin [geldiğini] duyunca onu pusuda bekliyordu. Aralarındaki anlaşmazlık yüzünden sultan onun tarafından engelleniyordu [Çünkü Timurtaş] tüccarların ve başkalarının Mısır'a köle (mamluk) taşımalarını engelliyordu.

Cilt II, sayfa 295, sene 727 h./1326-27

Timurtaş sultanla Anadolu memleketinin durumunu görüşmek üzere bir araya geldi. Timurtaş'ın sultanından bu bölge için asker hazırlanmasını talep etmesi üzerine sultan, babası Çoban'dan Ebu Said ile gelecek olan habere kadar zaman tanımasını istedi. Daha sonra sultan İbn-i Karaman'a Timurtaş'ın çocuklarının ve maiyyetinin bulunduğu kaleye gitmesini ve onları alarak gereken saygıyı da gösterip Mısır'a göndermesini yazdı. Timurtaş kendisiyle birlikte gelenlerle geriye ülkesine dönmek üzere Sultan'dan izin istedi ve izin alındıktan sonra onların büyük bölümü gitti.

Cilt II, sayfa 297, sene 727 h./1326-27

Bu ay içerisinde (Receb = Mayıs) İbn-i Karaman'dan cevap geldi ve o cevabında, içinde Timurtaş'ın ailesinin bulunduğu kaleye gittiğini, onlara, kendisinin buraya Sultan'ın emriyle (mersum) geldiğini belirttiğini söylüyordu. [İbn-i Karaman] onlara ayrıca Timurtaş'ın onları Mısır'a çağırın mek-

---

dargeçit, sınır kalesi ve memlekât sınırı anlamlarını taşımaktadır

- 1) Melik en-Nasır Nasıreddin Muhammed b. Kalavun Memlûk devletinde en uzun hüküm süren sultanlardan birisidir. Üç ayrı zamanda hüküm sürmüştür. Bunlar: I. saltanatı, 17 Aralık 1293-1 Aralık 1294, II. saltanatı, 9 Şubat 1299-5 Nisan 1309. III. saltanatı, 17 Şubat 1310-7 Haziran 1341. K.Y. Kopruman, "Memlûkler", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, İstanbul, s. 6, s.541.

tubu gönderdi. Onlar da ona "Mısır'da bize ihtiyaç yok" diye cevap verdiler. İbn-i Karaman bunun Timurtaşla onlar arasında yapılmış gizli bir anlaşma olduğunu zikretti ve Timurtaş'ın çok cesur olduğunu, Mısır'a girişinin tek sebebinin de orayı almak olduğunu belirttikten sonra onu çok miktarda müslüman kanı dökmesinden dolayı suçladı. İbn-i Karaman'ın kendisiyle mektup gönderdiği, babası Timurtaş tarafından öldürülen ve sahip olduğu kale elinden alınan Antalya hakimi Necmeddin İshak er-Rûmi, babasının intikamını almak üzere Mısır'a geldi. Sultan bu mektubu gördüğünde hemen değişti ve Timurtaş'ı çağırarak ona mektubun içindekileri anlattı. Sultan İshak ile Timurtaş'ı bir araya getirerek onları ümeranın önünde muhakeme etti, her ikisinin de birbirlerinin yakınlarını öldürdükleri ortaya çıktığında İbn-i Karaman'a cevap yazıldı ve İshak ile geri gönderildi. Sultan Timurtaş'ın çok kötü niyetli olduğunu fark ettiği zaman, Şaban ayının yirmisinde Perşembe günü (=11 Temmuz Cumartesi) onu ve aralarında Mahmud Şahinşah ile diğerlerinin de bulunduğu adamlarını tutukladı. Timurtaş kalenin es-Siba burcunda hapsedildi, diğerleri de başka burçlardaki hapisanelere gönderildi. Memlûkleri Emirlerle dağıtıldıktan sonra kendisi için yeterli olacak kadar ihtiyaçları temin edildi.

Cilt II, sayfa 428, sene 738 h./1337-38

Türkmenler kendileriyle birlikte İbn-i Karaman'ın askerleri de olduğu halde Sis topraklarına saldırmışlardı. Daha sonra orayı darmadağın edip çok kötü bir hale getirerek terkettiler

Cilt II, sayfa 834, sene 751 h./1350-51

Bu yılda Anadolu dağları hakimi İbn-i Karaman vefat etti.

Cilt III, sayfa 589, sene 791 h./1388-89

Bu ayın (Muharrem) sekizinde (= 7 Ocak Perşembe) İbn-i Karaman'ın elçileri hediyelerle geldiler. Sultan hediyeleri kabu etti.ve onlara ihsanda bulundu.

Cilt IV, sayfa 204, sene 815 h./1412-13

Karaman memlekêti hakimi Emir Muhammed bey b. Emir Alaaddin b. Karamandı.

Cilt IV, sayfa 292, sene 817 h./1414-15

Bu yıl Emir Muhammed b. Osman ve Emir Muhammed b. Karaman arasında savaş oldu ve İbn-i Karaman hâzimeteye uğradı. Fakat kendisini kurtardı.

Cilt IV, sayfa 309, sene 818 h./1415-16

Bu ayda (Rebi'ül-Evvel: Mayıs) Tarsus şehrinin eş-Şihabi Ahmed b. Ramazan tarafından yedi ay muhasara edildikten sonra Muharrem ayının onüçünde (= 25 Mart Pazartesi) alındığı ve İbn-i Ramazan'ın şehri yağmaladıktan ve halkını dağıttıktan sonra oğlu İbrahim'e teslim ettiği haberi Haleb naibi tarafından [Kahire'ye] geldi. Tarsus şehrinde bundan önce oniki yıl boyunca bazen Timurlenk adına bazen de Muhammed bey b. Karaman adına "Sultanların Sultanı Muazzam Sultan" diye hutbe okutuluyordu. İbn-i Ramazan ise hutbeyi tekrar Sultan el-Melik'el-Müeyyed¹ adına okutmaya başladı.

---

1) Melik el-Müeyyed yani, 7 Kasım 1412-13 Ocak 1421 tarihleri arasında hüküm süren Memluk sultanı Melik el-Müeyyed Seyfeddin Şeyh el-Mahmudî. Bkz. K. Y. Kopruman, "Memluklar", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c. 6, s. 542. Yine bu dönem ile ilgili geniş bilgi için bkz. K. Y. Kopruman, Mısır Memlukleri Tarihi.

Cilt IV, sayfa 373, sene 819 h./1416-17

Bu ayın (Zil-hicce = Ocak) sonunda Emir Nasıreddin Muhammed b. Karaman'ın elçisi geldi, yanında da I el-Melik I el-Müeyyed adına basılmış paralar vardı.

Cilt IV, sayfa 400, sene 820 h./1417-18

Bu ayın sekizinde (Rebi'ül-Evvel = 25 Nisan Pazar) Köle taciri (tacir el-hâss)¹ Hoca Zeyneddin, Sultan'ın mektubuyla birlikte elçi olarak İbn-i Karaman'a gönderildi.

Cilt IV, sayfa 406, sene 820 h./1417-18

Haleb naibi Emir Kockar² Tarsus'a yöneldiğinde elindeki tüm yetkiyi orada saltanat naibi olan Şahin el-Aydikari'ye² verdi. Bu sırada İbn-i Karaman Tarsus naibi Emir Mukbil'e yardım gönderdi.

Cilt IV, sayfa 407-408, sene 820 h./1417-18

Sultan I Şeyh el-Mahmudî I onları gördüğünde onların üzerlerine gitti, onlar da sultan'dan güvence istediler. Sultan kendilerine güvence verdi. I Bunun üzerine I ayın sonunda (Cemadi'el-ahir = Temmuz) Cuma günü erkenden I kaleye I girdiler. Onların arasında Emir Nasıreddin Muhammed b. Karaman'ın oğlu Davud vardı. Sultan ona şeref elbisesini giydirdi, altın işlemeli kumaşlarla süslü ata bindirdi ve I İbn-i Karaman'ın I cemaatine hil'atler giydirdi.

---

1) Asıl ünvanı "tacir el-hâss fir-rakik" olan köle taciri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. D. Ayalan, "Memluklarda Kölelik Sistemi", çev. S. Kortantamer, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi IV, s. 211-247.

2) Şahin el-Aydikari isminin okunuşuyla ilgili bkz. K. Y. Kopruman, aynı eser, s. 121.

Cilt IV, sayfa 416, sene 820 h./1417-18

Bu ayın sekizinde (Şaban = 20 Eylül Pazartesi) Haleb'te bulunan sultana, Emir Süleyman b. Osman'ın Muhammed b. Karaman'ı ve oğlu Mustafa'yı, Konya'yı muhasara ettikten sonra yakaladığı, Konya'yı Kayseri'yi ve İbn-i Karaman'ın diğer topraklarının çoğunu istila ettiği haberi geldi.

Cilt IV, sayfa 441, sene 821 h./1418

Bu ayda (Rebi'ül-Ahir = Mayıs) Tuğrul b. Sakalsız'ın¹ korunma taleb ettiği mektubu, kardeşi Tur Ali² ile geldi. O önceden Kahire'ye gelmiş ve Sultan'a gitmişti. Sonra da Dimaşk'tan kaçarak kendini kurtardı. Tarsus naibi olan Emir Şahin el-Aydikari kendisinden gelen mektubunda dört aydır İbrahim b. Ramazan tarafından muhasara altında tutulduğu ve Muhammed b. Karaman'ın Tarsus üzerine yürümeye kararlı olduğunu yazıyordu.

Cilt IV, sayfa 456, sene 821 h./1418

Emir Nasıreddin Muhammed bey b. Ali bey b. Karaman'ın Receb'in onbeşinde (= 18 Ağustos Perşembe) Trablus'a³ gittiği orayı kuşattığı ve ora naibi Emir Şahin Aydikari'nin yardım istediği haberi geldi. Bunun üzerine Suriye birliklerinin oraya gitmeheri için **İ Emir 1** yazıldı.

- 1) Tuğrul b. Sakalsız, Sakalsız-oğlu Türkmenlerinin beyidir. Bkz. K.Y. Kopruman, Mısır Memlûkleri Tarihi, s. 152.
- 2) Tur Ali isminin okunuşuyla ilgili bkz. İ.H. Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, s. 188.
- 3) Tarsus burada yanlışlıkla Trablus olarak yazılmış, çünkü bundan önce çevirisi yapılmış olan paragrafta da Şahin el-Aydikari'nin Tarsus naibi olduğu belirtilmişti.

Emir Şahabeddin Ahmed b. Ramazan Ezene'ye¹ naib ve Türkmenlerin emiri (imret ut-Turkmân) olarak İbrahim b. Ramazan İbn-i Karaman'a katıldığı için [onun] yerini alarak babası gibi yerleşti.

Cilt IV, sayfa 457-458, sene 821 h./1418

Bu ayda (Receb = Ağustos) İbn-i Karaman'ın Tarsus'un muhasarasına devam ettiği, Kara Yusuf'un Amid'e² gittiği ve Kara Yülük'ün ondan kaçarak Fırat kıyısında Necm kalesi yönünde olduğu ve Haleb naibinden [nehri] geçmek için izin istediği haberi geldi. Haleb halkı bunun üzerine çok korktu ve daha önce Timurlenk ile ilgili olarak yaşadıklarının tekrar etmesinden çekindiklerinden dolayı oradan kaçmaya niyetlendiler.

Cilt IV, sayfa 463, sene 821 h./1418

İbn-i Karaman'ın Tarsus halkıyla çarpıştığı, her iki taraftan da çok insan öldüğü ve şiddetli kahrın ağırlara çektiği³ dolayı Şaban'ın yedisinde (= 9 Eylül Cuma) oradan ayrıldığı habere geldi.

Cilt IV, sayfa, 465-466, sene 821 h./1418

Bu ayda (Ramazan = Ekim) Emir Nasır eddin Muhammed b. Karaman'ın oğlu Mustafa Tarsus şehrine geldi, çünkü bu şehrin halkı kendisini, şehrin naibi el-Aydkârî'nin çok kötü davranması ve mallarının çalınmasına, kan dökülmesine izin vermesinden dolayı çağırmişti. [Mustafa b. Karaman] şehri aldı ve kaleyi kuşattı. İbn-i Karaman kaleyi alıncaya dek Şahin el-Aydkârî karşı koydu ve sonra ona oğlunu gönderdi.

1) Metnin aslında kelime "أذنة" "Ezene" olarak geçiyor. Fakat İbn-i Ramazan'ın Adana naibi olması hasebiyle buradaki z'nin üzerindeki noktanın yanlış olduğunu belirtip kelimeyi "أذنة" "Adana" olarak kabul etmeliyiz.

2) Amid, bugün Diyarbakır olarak bilinen yer.

Cilt IV, sayfa 491-492, sene 822 h./1419

Bu ayın dokuzunda perşembe günü (Rebi'ül-A-hir=5 Mayıs Cuma) Sultanın oğlu¹ Haleb'den ayrılarak Anadolu diyarında bulunan Kayseri şehrine girdiği ve orada kendisini şehrin ileri gelenlerinin yani kadıların, şeyhlerin, sufîlerin karşıladığı ve Sultanın oğlunun da onlara hil'atler giydirdiği haberi geldi. Sonra Cuma günü kaleye çıktı ve bütün camâlerde Sultan I Melik el-Müeyyed Seyfeddin Şeyh el-Mahmudî I adına hutbe okundu, adına para basıldı. Kayseri naibi Şeyh Çelebi, I Sultan'ın oğlu I buraya ulaşmadan önce çekilmişti. Daha sonra I Sultanın oğlu I Emir Muhammed bey b. Karaman'a hil'at giydirdi ve I onu I Anadolu'daki Kayseriye saltanat naibi² olarak atadı. Bunun üzerine Kal'at'ül-Cebel'de³ bu müjdeli haber ilan edildi. Sultan I Melik el-Müeyyed Seyfeddin Şeyh el-Mahmudî I Kayserinin alınmasına çok sevindi. Çünkü bu olay daha önce I el-Melik I ez-Zahir Baybars hariç Mısır Türk Memlûk sultanlarından hiç birisine nasib olmamıştı. Daha sonra sultan ve oranın halkı arasındaki anlaşma bozuldu.

- 1) Buradaki Sultan'ın oğlu 1412-21 tarihleri arasında hüküm süren Memluk sultanı Melik el-Müeyyed Seyfeddin Şeyh el-Mahmudî'nin oğlu İbrahmdir. Bkz. K. Y. Kopruman, Mısır Memlûkleri Tarihi, s. 167.
- 2) Eyyubilerden Memluklara intikal ettiği bilinen bu lafız gittikçe inkişaf ederek, Berkuk zamanında en mütেকamil şeklini almıştır. XIV. asırla alakalı kaynaklar, Kafil al-Malik aş-Şarifa bi'd-Diyar al-Misriya olarak da tavsif edilen Naib as-Saltana'nın Sultan'dan sonra, tevki ve menşurlara kendi alame-ti mahsusasını koyduğu cihetle, büyük bir nüfuza sahip olup as-Sultan as-Sani lakabını aldığını ve bilfiil, Kal'at'ül-Cebel'deki Niyabet Dairesinde Divan al-Ceyş'i toplamak, ikta işlerini tedvir etmek suretiyle bir takım vazifelileri, bu meydana Katibleri değiştirmek selâhiyetini haiz olduğunu bildirirler. Bkz. Şehabeddin Tekindağ, Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı, İstanbul, 1961, s. 133.
- 3) Kahire'de bulunan ve Selahaddin Eyyûbi tarafından

Cilt IV, sayfa 497, sene 822 h./1419

Rebi'ül-Ahir ayının onsekizinde (= 14 Mayıs Pazar) Sultanın oğlunun [İbrahim] Niğdeye ulaştığı ve orada halk tarafından karşılandığı haberi geldi. [Niğde] kalesi isyan etmişti, o da oraya giderek kaleyi kuşatmış ve kalenin önüne mancınıklar yerleştirmişti. Duvar deliciler (Nakkabun)¹ de kalede çalışmışlardı. Muhammed b. Karaman Niğde şehrinden yüzyirmi atlı ve oğlu Mustafa ile birlikte geldi.

Cilt IV, sayfa 500,⁵⁰¹ sene 822 h./1419

[Receb] ayının onikisinde (= 4 Ağustos Cuma) Sultanın oğlu [İbrahim] Niğdeyi teslim aldığı zaman oraya Ali bey b. Karaman'ı naib olarak atadığı haberi geldi. Cemadi'el-Evvelin onaltısında (= 12 Haziran Cumartesi) [Sultan'ın oğlu İbrahim] askerleriyle birlikte Ereğli ve Larende² şehirlerine doğru yola çıktı ve onsekizinde (= 14 Haziran Pazartesi) Ereğliye ulaştı sonra Larende'ye yöneldi ve yirmisekizinde de (= 24 Haziran Perşembe) oraya ulaştı. [Sultanın oğlu İbrahim] Haleb naibi Emir Yaşbek el-Yusûfî'yi Türkmenlere gönderdi ve Yaşbek onları tuzağa düşürüp atlarını, develerini, koyunlarını, [ve hatta] herşeylerini alarak geri döndü. Sonra Emir Tatar'ı Trablus naibi, Emir Sudun el-Kadı'yı Hama naibi, Emir Şahin ez-Zerdgeş'i Safat naibi, Emir Murad Hocayı, Amir Aynal el-Az'ariyi³ Re's Nevbe⁴

Mukattam Dağında yaptırılan Kal'at ül-Cebel hakkında bilgi için bkz. Makrizî, el-Hıtat, c.II, s. 201-207.

- 1) Orduda duvar delici olarak görev yapanlara verilen isimdir. Coşkun Alptekin, "Türkiye Selçukluları", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c.VIII, s.374.
- 2) Larende, bugün Karaman diye bilinen yerdir.
- 3) İsmi okunuşuyla ilgili bkz. K.Y. Kopruman, Mısır Memlûkleri Tarihi, s. 132.
- 4) Nevbe, bölük, kıta, sıra ve daha şumüllü olarak

olan Emir Colban'ı ve Türkmenlerden bir grubu gönderdi. Onlar da Cemadi'el-Ahir'in altısında (= 30 Haziran Cuma) Cuma gecesi hepsi birlikte Larende dağlarında Muhammed b. Karaman'a baskın yaptılar. İbn-i Karaman onlardan atlarını, develerini, koyunlarını ve bütün herşeylerini alıp kaçtı. Onlar da geri döndüler. Ayın dokuzunda (= 3 Temmuz Pazartesi) [Sultanın oğlu İbrahim] Haleb'e doğru yola çıktı, Sultan da kendisine emirlere dağıtması ve Haleb'e yerleşip oranın surlarını tamir ettirmesi için altıbin dinar hazırladı.

Cilt IV, sayfa 502, sene 822 h./1419

Receb'in üçünde (= 26 Temmuz Çarşamba) Sultan'ın oğlunun [Şeyh el-Mahmudî'nin oğlu İbrahim] Haleb'e ulaştığı haberi geldi. Suriye naibi Emir Tanbek (Meyyik el-Âlâi ?) Adana'da Mustafa b. Muhammed b. Karaman ve İbrahim b. Ramazan ile savaştı ve onları hezimete uğrattı, onlar da ondan kaçtılar.

Cilt IV, sayfa 505-506, sene 822 h./1419

Şaban ayının yirmidördünde (= 15 Eylül Cumartesi) Sultan'ın oğlu'nun [İbrahim] Haleb'ten ayrıldığı haberi geldi. Şaban ayının onaltısında (= 7 Eylül Cumartesi) Muhammed b. Karaman, oğlu Mustafa ve İbrahim b. Ramazan Kayseri şehrine ulaştılar ve Kayseri'nin naibi İbn-i Dulkadir'i orada kuşatarak onunla savaştılar. Fakat İbn-i Dulkadir onları perişan etti ve onların yanındaki herşeyi ele geçirdi. Mustafa öldürüldü ve başı [kargıya] takıldı. Babası İbn-i Karaman ise yakalandı ve hapsedildi. Mustafa b. Muham-

---

askeri kıt'a, garnizon demektir. Bu vazife sahibine (Resi Nevbeti Kebir) de denir. Sultan memluklerinin, yani Kapıkulu askerlerinin kumandanı olup bu askerlerin talim ve terbiye ile yetiştirilmesi, terfi ve terakkileri büna aitti. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, Medhal, Ankara, 1984, s. 353-354.

med bey b. Ali bey b. Karaman'ın başı Ramazan'ın on-altısında (= 6 Ekim Cuma) Kahire'ye getirildi ve orada dolaştırıldıktan sonra Bâb en-Nasr'a¹ asıldı. Aslında böyle başlar önceden hep Bab ez-Zuveyle² asılırdı, ancak sultan el-Melik el-Müeyyed [Şeyh el-Mahmudî] Bâb ez-Zuveyle yanına bir cami yaptırdıktan sonra başların buraya asılmasını yasaklamıştı. Ve bundan sonra Bab en-Nasr'a asılırlardı. Başın gelişi ile ilgili müjdeli haber ilân edildi. Yine Emir Nasıreddin Muhammed bey b. Ali bey b. Karaman ile ilgili haberlerden birisi de onun Elbistan şehri nabi Emir Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir³ ile savaş yaptığı idi. [Bu savaş esnasında] İbn-i Karaman evleri talan ederken gecikmesi sonucunda İbn-i Dulkadir tarafından baskına uğratıldı ve İbn-i Dulkadir ona saldırarak cevap verdi, oğlu Mustafa'yı gözünü

- 1) Bab en-Nasr önceden el Kâsıdiyye el-Garbi medresesi ile el-Kibliyyin camisi arasındaydı. Bedr el-Cemalî Kahire'ye geldiğinde bu kapıyı eski durumundan değiştirdi ve bayram namazlarının kılındığı mescidin yanına naklettirdi. Bkz. Makrizî, el-Hıtat, c. I, s. 381.
- 2) Önceleri iki kapı halinde bulunan Bab ez-Ziveyle İbn-i Nuh mescidinin yanındaydı. 485 h./1092-93 tarihinde halife el-Mustansır Billah'ın veziri Bedr el-Cemali tarafından tamir ettirilmiş ve çok muhkem bir hale getirilmiştir. A.g.e., c. I, s. 380.
- 3) Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir 1399'da Dulkadir beyliğinin başına geçmiştir ve 1442'de seksen yaşını aşkın bir yaşta vefat edinceye dek hüküm sürmüştür. Geniş bilgi için bkz. Refet Yinanç, Dulkadir Beyliği, Ankara, 1989, s. 34-55.

yaraladıktan sonra öldürdü. Nasıreddin yanındaki güvendiği adamlarla birlikte bir mağaraya kaçtı. Fakat onun yerini bir hristiyan İbn-i Dulkadir'e gösterdi. İbn-i Dulkadir onu yakaladı ve oğlu Mustafa'nın başıyla birlikte İ Kahire'ye İ gönderdi. Nasıreddin Muhammed b. Karaman'ın oğlu İbrahim¹ ise memleketine kaçtı.

Cilt IV, sayfa 512, sene 822 h./1419

İ Zilhicce İ ayının beşinci (= 23 Aralık Cumartesi) günü Niğde, Larende ve Lülüve² naibi Emir Ali bey b. Karaman'ın hediyeleri geldi.

Cilt IV, sayfa 513, sene 822 h./1419

İ Zilhicce İ ayının yirmiyedisinde (= 19 Ocak Cuma) Emir Bektumur es-Sa'dî geldi. Onunla birlikte elleri bağlı ve tutuklanmış olduğu halde Kayseri, Konya, Niğde, Larende ve diğer Karaman toprakları hakimi Emir Alâeddin Ali bey b. Karaman'ın oğlu Şemseddin Muhammed bey de vardı, sonra Emir Mukabbel ed-Devâdâr'ın evine indirildi ve onunla ilgilenildi.

Cilt IV, sayfa 515, sene 822 h./1419

Cemadi'el-Evvel'in onikisinde Çarşamba (= 6 Haziran Salı) günü Evkaf Nazırı Hoca Nizameddin Mes'ud b. Mahmud el-Geccani (?) el-Acemî öldü. Dimaşk'a fakir Acem mutasavvıfı kıyafetiyle gelip yerleşti ve sonra Dimaşk dışındaki eş-Şeref el-A'lâ İ semtinde İ bulunan el-medrese el-Geccaniyye'nin(?) başına geçti. Zalim Timurlenk oraya geldiğinde onunla bağ-

-
- 1) Bu Muhammed b. Karaman'ın damadı olan İbrahimdir. Bkz. A.g.e., s. 45.
  - 2) Tarsus yakınlarında bir kale. Yâkut, Mu'cem'ul-Buldan, Leipziq, 1869, c. 4, s. 371.

lantı kurdu ve ona bir mektup vererek Kahire'ye gönderdi. Ona tekrar döndüğünde zenginleşmiş ve durumunu düzeltmişti. Fakat ondan ilgi görmeyince uzaklaşıp yine Dimaşk'a döndü. [Oradan] Anadolu memleketine yönelerek Emir Muhammed bey b. Karaman ile irtibat kurdu ve onun yanında ikamet etti.

Cilt IV, sayfa 517, sene 823 h./1420

Anadolu'dan Elbistan, Kayseri, Niğde, Larende ve Lülüve Emiri Ali bey b. Karaman idi.

Cilt IV, sayfa 518-519, sene 823 h./1420

Muharrem ayının ilk Çarşamba (= Ocak) geldiğinde Sultan avda idi ve daha sonra kaleye geldi. Ertesi günü (Perşembe) Dar'ül-Adl¹ diye bilinen eyvanda oturdu. Kadılar, emirler ve diğer devlet adamları huzuruna çıktılar. Sultan'ın memlûklerinden oluşan askerler, Halka askerleri², Nakibler ve Ocakiyye

- 1) Memluk hükümdarlarının haftada iki gün oturup halkın şikayet ve davalarını dinleyip iki hasım arasında hüküm verdikleri divan. Daha geniş bilgi için bkz. I. H. Uzunçarşılı, Medhal, Ankara, 1984, s. 373-375.
- 2) Şehabeddin Tekindağ, kitabında Halka askerleri (Acnad al-Halka) ile ilgili şu bilgileri vermektedir: "Memluk Sultanlığının muhtelif mntıkalarındaki iktalara sahip kimseler Acnad al-Halka Acnad al-Bahriya, Acnad at-Turkman, Acnad al-Arab ve Acnad al-Akrad olmak üzere beş kısım halinde zikrediliyor. Bununla beraber, Acnad al-Halka ile Acnad al-Bahriya, Sultan tarafından tevcih edilmiş iktalara sahip olmalarına mukabil umumiyetle hudutları muhafaza etmekle mükellef zümrelerin şahsî iktaları olmayıp, hususî iktalarında yaşayan reis ve beylerin maiyyetinde bulunuyorlardı. Bkz. Şehabeddin Tekindağ, Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı, s. 152-154. Yine bu konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. D. Ayalan, "Studies on the Structure of the Mamluk Army-II" BSOAS XV/3 (1953), s. 448-459.

[askerleri] kalenin altından eyvan kapısına kadar sıralar halinde dizildiler. Muhammed b. Karaman elleri bağlı ve beraberinde Davud¹ b. Dulkadir olduğu halde getirildi ve sonra ellerinde silahlar bulunan askerlerin, taburdarlarına ve silahdarlarının² önünden geçip içeriye girdiler ve Sultanın huzuruna çıktılar. Sultan da taht'ta oturmuştu. Sultan Davud b. Dulkadir'in diğer ümerayla birlikte durmasını, İbn-i Karaman'ın ise çıkartılmasını emretti. Sultan yerinden kalktı ve saraya doğru gitti. Sultan İbn-i Karaman'ı çağırdı ve Davud'a ihsanda bulundu. Sonra [Davud] ve babasının kölesi Kanıbay, üzerinde altın işlemeli kumaşlar bulunan atlara bindirildi ve kendisine layık olduğu [ödenek] tahsis edildi. Sonra [Sultan] İbn-i Karaman'a otur diye emretti ve o da oturdu. Sultan ona Tarsus'a hücum ettiği ve aç gözlü olup esir olarak getirildiği için kızdı. Yine Kirişci³ b. Osman'ın onu yakaladıktan sonra salıvermiş olmasına rağmen ona ihanet ederek ahalinin mallarını almaya kalkmasından ve onun ülkesindeki bazı yerleri yakıp yıkmasından ve ahlakının kötülüğünden dolayı

- 1) Nasıreddin Mehmed bey'in oğlu, Bkz. Refet Yinanç, Dulkadir Beyliği, s. 45.
- 2) Merasimde ve alay günlerinde Hükümdarın silahını taşıyan ve Yüzler Emiri, yani birinci sınıf ümeradan olan Emir-i silah, aynı zamanda Zerdhane veya Zeredhane denilen silahhanenin şefi idi. Maiyyetin-de (Silahdariyye) denilen memlukler vardı. Bunlar Sultan'a mahsus silah takımlarının muhafızı idiler. Emir-i silah merasimde Sultanın sol gerisinde dururdu. Bu vazife Melik Zahir Baybars tarafından ihdas edilmiştir. Bkz. İ.H. Uzunçarşılı, Medhal, s. 336-337.
- 3) Bkz. s. 35 , dipnot. 2 .

ibn-i Karaman'ı azarladı. İbn-i Karaman affını istedikten sonra "Efendimiz Sultan bu toprakları kime veriyor?" diye sordu. Sultan ona güldü ve "Topraklardan sana ne?" dedi. Sonra onun tutuklanıp kaleye hapsedilmesini emretti. Ayrıca Sultan İbn-i Karaman'a bir mektup yazmasını ve bu mektupta Karaman memleketindeki naiblere ellerindeki toprakları Sultan'ın naiblerine devretmelerini söylemesini ve kim bu emri yerine getirmez ise öldürüleceklerini belirtmesini istedi. İşte bugün büyük günlerden biriydi.

Cilt IV, sayfa 521, sene 223 h./1420

Bu ayda (Safer = Şubat) Sultan her yıl adet olduğu üzere Nil'i geçerek Evsim¹ bölgesine gitti. Orada kendisine ayın sekizinde (= 23 Şubat Cuma) Konya, Niğde ve Larende naibi Emir Ali bey b. Karaman'ın elçisi beraberinde hediyeler ve bir mektup olduğu halde geldi. Mektupta onun Konya şehrini aldığı, Sultan adına hutbe okuttuğu ve el-Müeyyediye² sikkesi bastırıldığı ve kaleyi de muhasara altında tuttuğu anlatılıyordu.

Cilt IV, sayfa 524¹²⁵, sene 823 h./1420

Cuma günü [Rebi'ül-Evvel = Mart] Ali bey b. Karaman'ın habercileri ve Emir Nasıreddin Muhammed bey b. Dulkadir'in oğlu Davud hediyelerle birlikte babasına geri verildi. Onlarla birlikte altın işlemeli kumaş yüklü atlar, çok sayıda hazırlanmış olan skenderi elbiseleri ve diğer bazı şeyler vardı. Yine

-
- 1) Nil'in Ciziye yakasında bir yer. Bkz. K. Y. Kopruman, Mısır Memlükleri Tarihi, s. 127.
  - 2) Şeyh el-Mahmudî adına bastırılmış para. Bkz. K. Y. Kopruman, a.g.e., s. 222.

onların yanında Karaman memleketi kaleleri ve diğer yerlerin naiblerine yemin ettirmek için Nazır'ül-Ahbas¹ Mahmud-el-'Ayıntâbî vardı. Bölgelerin naiblerine, bedevilere (Urban) ve Türkmenlere Sultanı karşılamaya hazırlansınlar diye yazılar gönderildi. Sultan da Kara Yusuf üzerine harb etmeğe kararlı idi. Bunun sebebi de Kara Yusuf'un gönderdiği mektupta sultandan kendisi Dimaşk'ta hapis iken aldığı bütün mücevherleri olduğu gibi hazırlamasını istemesi ve eğer hazırlamaz ise onun ülkesine savaş açacağı ve topraklarını alacağını söylemesidir.

Cilt IV, sayfa 534, sene 823 h./1420

[Receb = Ağustos] ayında İbn-i Karaman'ın ülkesinden Nazır'ül-Ahbas el-Bedr (= Bedr ed-Din) Mahmud el-'Ayıntâbî geldi ve kendisine hil'at verildi.

Cilt IV, sayfa 571, sene 824 h./1421

Bu ayda (Safer = Şubat) Emir Nasıreddin Muhammed bey b. Ali bey b. Karaman serbest bırakılarak hil'at giydirildi ve memleketine dönebilmesi için gerekli teçizatın hazırlanması emri çıkarıldı. Ona elbiseler, hayvanlar ve diğer bazı eşyalar hediye edildi. Daha sonra ayın yirmialtısında (= 30 Ocak Pazar) Cumartesi günü Nil'de Reşid'e doğru oradan yola koyulmak üzere hareket etti.

---

1) Üç kısımdan oluşan Divan el-Ahbas'ın kısımlarından birisi olan Nazır'ül-Ahbas ile ilgili olarak Şehabeddin Tekindağ şu bilgiyi vermektedir: "Cihat al-Avkaf al-Makmura bi-Mısır va'lKahira, Nazır al-Avkaf ve ya Nazır al-Ahbas al-Mabrura ünvanını taşıyan şafi kadı al-Kudat'ının nezaretinde bulunan bu kısım, Kahire ve Mısır Nazırlarının bizzat meşgul olup, 130.000 faddan'a baliğ olan varidatı mukaddes mahallere (Mekke-Medine) tahsis edilen emlakın idaresi ile tavzif edilmiş idi. Birçok dini mansıbları havi bulunan bu kısım, Berkuk devrinde bozulmuş ve al-Malik an-Nasır Farac zamanında kapanmıştır". Bkz. Ş. Tekindağ, a.g.e., s. 141-143.

Cilt IV, sayfa 751, sene 830 h./1426-27

Cuma günü Sultan'ın, Tarsus'un ve Adana'nın naibi Türkmen emirlerinden Emir Sarımeddin İbrahim b. Ramazan [Kahire'ye] geldi. [Daha önce] görevden azledilmiş sonra da İbn-i Karaman'a kaçarak ona sığınmak istemişti. Fakat İbn-i Karaman askerlerinin tepkisinden korkarak onu Sultanın adamlarına teslim etmişti. [İbn-i Ramazan] daha sonra elleri bağlı olduğu halde Karaman ülkesinden getirilip hapsedilmiştir

Cilt IV, sayfa 752, sene 830 h./1426-27

Bu ayda (Zilhicce = Eylül) Emir Sarımeddin İbrahim b. Karaman'ın Sultanın emri altına girmek ve kendisine sığınmak istediğini belirten mektubu geldi. O bundan böyle hutbeleri sultan adına okutarak parayı da onun ismine bastıracağına ve Karaman ülkesindeki Sultan adına niyabeti'nin bundan böyle de devam edeceğine dair söz verdi. Onun bu isteklerine olumlu cevap verilerek bu durum kendisine bir فرمانla bildirildi ve teşrihi için de çeşitli hazırlıklar yapıldı.

Cilt IV, sayfa 851, sene 834 h./1430-31

Kahire ve eski Kahire'deki halk el-Eşrefiyye¹ dirhemini kullanıyordu ve bir Eşrefiyye dirhemi bozdurulduğunda yirmi ayrı dirhem ediyordu -ve ağırlığı 1 ratl $1-\frac{1}{3}$ okka idi². Bunların içinde çok çeşitli dirhemler vardı. [onlardan bazıları], Avrupada basılan Venedik dirhemi, Anadolu sahillerinden Beni

- 1) Eşrefiyye dirhemi, yani 1 Nisan 1422 ile 7 Haziran 1438 tarihleri arasında Memluk sultanı olan Melik el-Eşref Seyfeddin Barsbay için bastırılan para, Bkz. K.Y. Kopruman, "Memlukler," Doğustan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c. 6, s. 517-520.
- 2) Ortaçağ Avrupasında rotola, ritl, ratl ve benzeri şekillerde kullanılan kelime yunancadır. Bir ratl esas itibariyle 12 ons'a ve 1/100 kantar'a tekabül etmektedir. Bkz. Walther Hinz, Islamische Masse und Gewichte, Leiden 1955, s. 27-28.

Karamanlıların Karamaniyye dirhemi idi.

Cilt IV, sayfa 853, sene 834 h./1430-31

Bu ayın yedisinde (Rebi'ül-Ahir = 23 Aralık Cumartesi) gümüş'ün aynı değerini koruduğu, ayrıca Karamaniyye ve Lenkiyye parasının hiç kimse tarafından kullanılmayacağı ilan edildi.

Cilt IV, sayfa 945, sene 838 h./1434-35

Bu ayda (Ramazan = Mart) Emir Korkmaz askerleriyle birlikte Haleb'ten çıktı ve Amik'e giderek oradaki Türkmenleri itaat altına aldı. Bunun sebebi ise Şeyh el-Müeyyed döneminde Emir Sarımeddin İbrahim b. Karaman'ın Kayseri şehrini Elbistan naibâ Emir Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir'den almak istemesidir. İbn-i Dulkadir daha önce [Kayseri] şehrinde galip gelmiş ve burayı Beni Karamandan almıştı. Sonra da oraya oğlu Süleyman'ı vali tayin etmişti. O günlerde İbn-i Karaman da sultana giderek Kayseri şehrinin - Haleb askerlerinin yardımıyla ona verilmesini istedi- [Bunun karşılığında sultana] şu veadlerde bulundu: Her yıl onbin dinar, otuz Horasan devesi, otuz at ve ayrıca devlet erkanına hizmet. Bunun üzerine Sultan Haleb naibine askerlerini toplayıp Kayseri'yi almak için Amik'e gitmesini yazdı. Bunun için posta teşkilatı'nın (Mukaddem'ül-Beridiyye) reisi Emir Hoşgeldi'yi gönderdi. O da Ramazan ayının onikisinde (= 13 Mart Pazar) yola çıktı ve Amik'e indi, Türkmenleri topladı ve onları itaat altına aldı. Sonra da İbn-i Karaman'a askerlerini alıp Kayseriye gelmesini mektupla bildirdi.

Cilt IV, sayfa 947, sene 838 h./1434-35

Bu ayda (Şevval = Haziran) Emir Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir'in karısı Hatice hatun Kahire'ye geldi. [Oraya] yerleştirildi ve uygun bir şekilde ağırlandı. Kal'at el-Cebel'e çıktığında hediyeleri kabul edildi. Onun oğlu Feyyaz serbest bırakıldı ve

Maraş naibi olarak görevlendirilip hil'at verildi. Hatice hatun'un Kahire'ye gittiği haberi Emir İbrahim b. Karaman'a bildirilmişti. İbn-i Karaman bir elçiyle I Sultan'dan I Kayserinin kendisine verilmesini rica etti. Onun elçisi Haleb'e Şevvalin yirmisekizinde (= 27 Mayıs Cuma) geldiğinde söz konusu I vereceği I para için söz verdi.

Cilt IV, sayfa 948-949, sene 838 h./1434-35

Bu ayda (= Zilkadez-Mayıs) Halab naibi olan Emir Korkmaz beraberindekilerle birlikte Ayntab'a gitti ve Kınık'ta Türkmenleri topladı. Daha sonra kendisine, Hamza b. Dulkadir'in çağrılıp yemin etmiş olmasına rağmen isyan ettiği ve amcasının oğlu Süleyman b. Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir'e yöneldiği haberi geldi. Emir Canıbek es-Sûfi'nin devâdar'ı¹ ve Muhammed b. Gündoğdu b. Ramazan et-Türkmani Elbistan'da Emir Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir'e geldiler ve eğer kendisine Canıbek es-Sûfi gelirse onu teslim etmeyeceğine ve ortada bırakmayacağına dair yemin ettirdiler. Bu sırada Canıbek İsfendiyar'ın²

- 1) Devadar, Sultan tarafından başkalarına yazılacak mektup, tahrirat ve fermaaları mahallerine sevk ve tebliğ ve sultana takdim edilen meşur ve arzı-halleri Hükümdara arz ile istişaradan sonra imsa almak ve Sultan'a posta vasıtasıyla gelen name ve mektupları Emir Candar ve Kâtib-i Sır ile beraber alıp Sultana takdim eylemek saraya girmelerine müsaade edilecek kimseler hakkında Sultana danışmak vazifelerini yerine getirirdi. Daha geniş bilgi için bkz. İ.H. Uzunçarşılı, Medhal, s. 356-358.
- 2) İsfendiyar bey Candaroğulları Beyliğinde 1392-1439 yılları arasında hüküm sürmüştür. Yaşar Yücel, ki-
tabında İsfendiyar döneminde Memluklarla ilişkileri anlatırken İbn-i Tagrıbirdi'nin h. 838 senesi vekayii arasında Mısır atabeyi Canıbek'in h. 838/1434-35 M. yılında Anadolu'da Candar-Oğlu İsfendiyar bey'in yanına sığınmış ve bir müd-

yanında idi ve Süleyman b. Dulkadir'e gitmek istediği için yola koyuldu. I Süleyman I onu karşılamak için Türkmen emirleri ile yola çıktı. Sultan Hatice hatunu -daha önce bahs olunduğu üzere - I yola çıkmak için I hazırlatmıştı. I Hatice I oğluyla birlikte bu ayın başında yolculuğa çıktı. Emir Sarımuddin İbrahim b. Karaman askerlerini topladı ve Kayseri üzerine yürüdü. Oranın halkı kendisi ile anlaştı ve şehri ona teslim ettiler. Süleyman b. Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir kaçtı ve kendisine Canıbek es-Sûfî'nin ortaya çıktığı ve Türkmen emirlerinden Emir Eslemez b. Kebek ve Muhammed b. Kutbeki'nin (?) onunla buluşup beraber Malatya üzerine yürüdükleri haberi geldi. I Süleyman b. Nasıreddin b. Dulkadir I Elbistan'a babasına gitti. I İbn-i Dulkadir ise I oğlu Feyyaz'ın serbest bırakıldığı ve annesi Hatice ile birlikte Kahire'den ayrıldığı haberi I kendisine I ulaştığından ötürü oğlu Feyyaz'ı serbest bıraktırmak ve ona Kayseri'yi verdirmek için sultandan yardım istemişti. Bu sebeple Kayseri'den bozguna uğramış bir halde mektupla gelen oğlu Süleyman'ı hazırlamıştı.

İskender b. Kara Yusuf'un Erzurum şehrine giderek Kara Yülük ile savaştığı ve orayı aldığı haberi geldi. Bunun üzerine Kara Yülük Amid'e geri döndü ve oradan bir gece sonra İskender'den korktuğu için ayrılarak Ergani'ye (Ergania)¹ gitti. Emir Canıbek es-Sûfî'nin mektubu Darende naibi Emir Balaban'a vardı, a da haberciyi tutuklayıp hapsedti. Mektup ise Sultana götürüldü.

---

det sonra oradan Dulkadirli Süleyman bey'in yanına gitmiş olduğunu anlattığını söylüyor ki bu da yukarıdaki metni teyid etmektedir. Bkz. Yaşar Yücel, Çoban-Oğulları, Ankara, 1980, s. 23-38.

- 1) Metnin aslında Ergani, sonuna "nun" getirilerek Ergania şeklinde yazılmıştır.

Haleb naibi Emir Korkmaz, Haleb'te bulunmayıp, Amik, Mercidabık ve Ayntab'ta geçirdiği yetmiş-beş günden sonra [Zilka'de] ayının yirmiyedisinde (= 24 Haziren Cuma) tekrar Haleb'e döndü. İbrahim b. Karaman'ın Kayseri'yi istila etmesi ile o Kayseri'yi alma fırsatını kaçırdı. [Emir Korkmaz'ın] amacı Canıbek es-Sûfî'nin ortaya çıkması ve İbn-i Dulkadir'i desteklemesinden dolayı Kayseri'yi alıp oraya Sultan'ın emirlerinden birisini naib olarak atamaktı. Hatice hatun oğlu Feyyaz ile birlikte eşi Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir'e ulaştı ve İbn-i Dulkadir muradına erdi ve [Memluk] sultanından uzaklaştı. [Memluk] devletinin [sultanı] daha kötü ve acı olan Canıbek'in [itaaatten] çıkmasını [düşünerek bu durumdan] huzursuz oldu.

Cilt IV, sayfa 957, sene 839 h./1435-36

Bu ayda (Safer = Ağustos) Han (Alkan) Şahrüh, Anadolu hakimi Murad b. Osman'a Sarımeddin İbrahim b. Karaman'a ve Kara Yülük ile oğullarına, Emir Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir'e hil'atler gönderdi..

Cilt IV, sayfa 991, sene 840 h./1436-37

[Bu yılda] Anadolu memleketinden Karaman memleketinin [hükümdarı] İbrahim b. Karaman idi.

Cilt IV, sayfa 1003-4, sene 840 h./1436-37

Ayın onikisinde (Cemadi'el-Ahir = 14 Kasım Pazartesi) Emir İbrahim b. Karaman'dan mektup geldi. Mektubun içersinde Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir ve Canıbek es-Sûfî'nin askerleri ile birlikte Ankara yakınlarına indikleri belirtiliyordu. Emir Süleyman b. Nasıreddin Muhammed b. Dulkadir, Murad b. Osman'a [ulaşmak için] hazırlık yaptı ve onunla Gelibolu şehri üzerinde karşılaştığı zaman yanına gitti. Da-

ha önce zikredilen İbn-i Karaman Emaye(?) şehri haki-
miyle savaşıp ve onu öldürmüştü. Bunun üzerine İbn-i
Osman bu olaya çok sinirlendi ve bu Osmanlılarla Ka-
ramanlılar arasında var olan düşmanlığı harekete ge-
çirdi ve İbn-i Osman İbn-i Karaman'ın üzerine gide-
rek onun ülkesini almaya azmetti. [İbn-i Osman] ¹
Gelibolu'dan çıkıp Bursa şehrine doğru yol aldı. Sü-
leyman b. Dulkadir ona geldiği zaman onunla bir bir-
lik gönderip para ve silah verdi. Ayrıca Kayseri şeh-
rini kuşatıp İbn-i Karaman'dan alması için Tokat şeh-
rinin halkını ona [yardımcı olarak] tayin etti¹.
[İbn-i Osman] İbrahim b. Karaman'ın kardeşi İsa'yı
diğer askerlerin başına geçirdi ve iki ordunun ar-
kasından kendisi gitsin diye onu Karaman ülkesine
gönderdi. Bu haber [Mevlâk] sultanı [Melik Eşref
Barsbay'ı] huzursuz etti. Antep, Malatya, Kâhta ve
Gerger'e para ve silah gönderdi. Türkmenlere de bir
mektup yazarak İbn-i Karaman'a itaat etmelerini ve
onun düşmanları karşısında ona yardımcı olmalarını
söyledi.

Cilt IV, sayfa 1009, sene 840 h./1436-37

Bu ayın onunda (Ramazan = 18 Mart Pazartesi)
Sultan [Melik Eşref Barsbay] istişare için toplandı
yaptı. [Şu olayla ilgili] haber geldi: Nasired-
din Muhammed b. Dulkadir ve - onunla birlikte giden
Canıbek es-Sûfî, beraberindekilerle Karaman ülkesine
doğru ordularıyla yürüdüler ve bu durum onların Su-
riye ülkesine yapmak istedikleri sefer fikrinin güç-

---

1) Muhammed b. Nasıreddin b. Dulkadir'in oğlu Süley-
man'a Kayserinin zabtında II. Murad'ın yardım et-
mesini Refet Yinanç ve İ.H. Uzun-
çarşılı he-
men hemen aynı şekilde anlatmaktadır. Bkz. Refet
Yinanç, Dulkadiroğulları, s. 52-53; İ.H. Uzunçar-
şılı, Anadolu Beylikleri, s. 24

lenmesine yolaçtı. Bütün Emirler sefer için hazırlık yaptılar. Sonra ayın onsekizinde (= 26 Mart Salı) bu fikre karşı çıkıldı. Suriye naiblerine Karaman ülkesine gidip İbrahim b. Karaman'a yardım etmeleri için mektup yazıldı. Bu arada Akşehir alınmış ve diğer kalelere de saldırılmıştı.

Cilt IV, sayfa 1010, sene 840 h./1436-37

Ayın yirmisinde (Zilka'de = 26 Mayıs Pazar) Osmanlı sultanı Murad b. Osman'ın İbn-i Karaman'ın ülkesine doğru yürüdüğü haberi geldiği zaman Haleb naibi de geldi. İbrahim b. Karaman ile onun arasında sulh yapılıncaya Haleb naibi Maraş'tan geri döndü.

Cilt IV, sayfa 1019, sene 841 h./1437-38

Bu ayda (Safer = Ağustos) Suriye naibi Emir Aynal el-Cokmi(?) Dimaşk'tan Haleb'e doğru yola çıktı. Suriye naibleri de Kayseri'ye varmak ve Süleyman b. Dulkadir karşısında İbn-i Karaman'a yardım etmek için yola çıkmışlardı.

D) BATI ANADOLU BEYLİKLERİ
İLE İLGİLİ KAYITLAR

Tezimiz, Girişte de belirttiğimiz üzere ismi itibariyle Batı Anadolu beyliklerini, yani Aydınoğulları, Karesioğulları, Saruhanoğulları, Germiyanogulları ve Menteseoğullarını ihtiva etmektedir. Ancak, biz bu beyliklerden yalnızca Germiyanogullarıyla ilgili iki kayda rastlayabildik. Bu sebeple Batı Anadolu beylikleri ile ilgili bölümde yalnızca bu kayıtları aşağıda veriyoruz

1) GERMIYANOĞULLARI

Cilt IV, sayfa 142, sene 813 h./1410-11

Bu ayda (Cemadi'el-Evvel = Eylül) Emir Nasiredin Muhammed bey b. Karaman'a damadı olan İbn-i Germiyan karşı çıkıp Kirişçi'nin [Mehmet Çelebi] askerlerine katıldı¹.

Cilt IV, sayfa 200, sene 814 h./1411-12

Bu ayda (Zilhicce = Mart) Emir Muhammed b. Karaman güçlendi ve bütün Germiyan memleketlerini zapt eyledi.

---

1) Bu metinle ilgili olarak İ.H. Uzunçarşılı kitabında "Makrizî 813 senesi veka-yii arasında Germiyanoglu'nun Karamanoglu'nun damadı olduğunu ve Germiyanoglu'nun kayın pederine hiyanet ettiğini ve bunun üzerine Karamanoglu'nun Germiyanoglu'nun memleketini muhasara ile yaktığını yazar" demektedir. Bkz. İ. H. Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, c. I, s. 349, not 2.

SONUÇ

Bir Memluk devleti tarihçisi olarak Makrîzî'nin yazdığı eser olan Kitab es-Sulûk tabii ki büyük ölçüde öncelikle Memlûk devletini yakından ilgilendiren olayları içine almaktadır. Ancak bunların yanısıra belli bir süre içerisinde, ortadoğuda ciddi bir güç olarak varolmuş bir devletin komşuları ile olan münasebetleri de gözardı edilemez. Bu sebeple Makrîzî de eserinde bu ilişkilere geniş ölçüde yer vermiştir. Özellikle Osmanlı devletinin Ankara savaşından sonra eski gücüne tekrar kavuşması ve gün geçtikçe ortadoğudaki siyaseti belirler hale gelmeye başlaması ile bu iki devlet birbiriyle yakından ilgilenmeye başlamıştır. Bu ilişkiler Makrîzî'nin Kitab es-Sulûk'unda genellikle elçilerin gidip gelmesi ve iki devletin birbirine hediyeler göndermesi şeklinde tezahür etmiştir. Aynı zamanda Makrîzî Osmanlı devletini ilgilendiren bazı önemli malumatlara da eserinde büyük ölçüde yer vermiştir.

Bunların yanısıra Anadolu'da kurulmuş olan ve Memluk devleti ile Osmanlı devleti arasında birer tampon devlet olma özelliği gösteren Karaman oğulları ve diğer beyliklere de Kitab es-Sulûk'ta önemli ölçüde yer verilmiştir. Bunlar içerisinde en güçlülerinden birisi olan Karamanoğulları beyliği bu iki devlet arasında zaman zaman dengeyi sağlaması hasebiyle sürekli siyasî platformdaki önemini korumuş ve Makrîzî'nin de eserinde bu beyliğe önemli ölçüde yer vermesine sebep olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

- Alptekin, Coşkun, "Türkiye Selçukluları", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c. VIII.
- Aşur, Said Abd el-Fettah, Bkz. Makrîzî, Kitab es-Sulûk li-Ma'rifet Düvel el-Mulûk, Kahire, 1971-72, c. III-IV.
- _____, "Edva' Cedide ala el-Müverrih Ahmed b. Ali el-Makrîzî ve Kitâbâtihî", Alem el-Fikr, Kuveyt, 1983, sa. II, S. 455 - 57.
- Ayalon, D. "Memlûklarda Kölelik Sistemi", Türkçeye çev. Samira Kortantamer, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih İncelemeleri Dergisi, c. IV, S. 211 - 247.
- _____, Studies on the Structure of the Memlûk Army II, B SOAS XV/3, (1953), S. 448 - 459.
- Brockelmann, C., G.A.L., Supplement II.
- _____, "Makrîzî", I.A., c. 7.
- Çuhadar, Mustafa, "İbn-i Tagrıbirdî'nin Hayatı ve Eserleri", Erciyes Üniversitesi S.B.E. Dergisi, Kayseri, 1989, sa. 3, S. 364
- İnalçık, Şevkiye, "İbn-i Hacer'de Osmanlılara Dair Haberler", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi, c. 6.
- Kayaoğlu, İsmet, İslam Kurumları Tarihi, Ankara, 1980.
- Koprıman, K. Y., Mısır Memlûkleri Tarihi, Ankara, 1989.

- _____, "Memlûkler", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, İstanbul, 1989, c. 6.
- Makrîzî, Kitab el-Meva'iz vel-i'tibar fi zikr el-Hıtat vel-asar, Bağdat, Tarih yok, c. II.
- _____, Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Düvel el-Mulûk, neşr. Muhammed Mustafa Ziyade, Kahire, 1956, c. I-II.
- _____, Kitâb es-Sulûk li-Ma'rifet Düvel el-Mulûk, neşr. Said Abû el-Fettah Aşur, Kahire, 1971-72, c. III, IV.
- Ostrogorsky, G., Bizans Devleti Tarihi, Türkçe çev. Fikret İşıltan, Ankara, 1981.
- Little, Donald Presgrave, An Introduction to Memlûk Historiography. An Analysis of Arabic Annalistic and Biographical Sources for the Reign of al-Malik an-Nasır Muhammed ibn Qalaun, Montreal, 1970
- Sauvaget, J., "Noms et surnoms de Mamelouks", Journal Asiatique, 1950, 238, 47.
- Walther Hinz, Islamische Mause und Gewichte, Leiden, 1955.
- Sümer, Faruk, Oğuzlar, İstanbul, 1980.
- Şeşen, Ramazan, "Eyyubiler", Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c. 6.
- Tekindağ, M. C. Şehabeddin, Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı, İstanbul, 1961.
- Turan, Osman, Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi, İstanbul, 1984.
- Uzunçarşılı, İ. H., Osmanlı Tarihi, Ankara, 1982, c. I.

- _____, Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal, Ankara, 1984.
- _____, Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara, 1984.
- _____, "Memluk Sultanları Yanına İltica Etmiş Olan Osmanlı Hanedanına Mensup Şehzadeler", Belleten, Ankara, 1953, c. XVII, sa. 68.
- _____, "Mehmed I.", İ. A., c. 7.
- Yakut, Mucem'ül-Buldan, Leipzig, 1869, c. 4.
- Yinanç, Mükrimin Halil, "Elbistan", İ. A., c. 4.
- Yinanç, Refet, Dulkadir Beyliği, Ankara, 1989.
- Yücel, Yaşar, Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti (1344-1398), Ankara, 1970.
- _____, Çoban Oğulları-Candar Oğulları, Ankara, 1980.
- Yücel, Yaşar-Sevim, Ali, Türkiye Tarihi, Ankara, 1990, c. I.
- Zeydan, C., İslam Medeniyeti Tarihi, Türkçeye çev. Zeki Megâmiz, İstanbul, 1976, c. I.
- Ziyade, Muhammed Mustafa, Bkz. Makrîzî, Kitab es-Sulûk li-Ma'rifet Düvel el-Mulûk, Kahire, 1956, c. I, II.
- _____, el-Mu'arrihun fi Misr fi el-Karn el-Hamis (aşar el-Miladi Cel-Karn et-Tâsi), Kahire, 1949.
- F. Rosenthal, "Makrizi", Encyclopaedia of Islam, C. VI.

E K L E R

1)OSMANLILAR İLE İLGİLİ METİNLER

Cilt III , Sayfa 574.

وقدم رسل ابن عثمان ملك برصا، فأنزلوا بالميدان الكبير بخط موردة
الجبس .

Cilt III , Sayfa 749.

وقدم البريد بنزول خوند كار أبي يزيد بن عثمان ملك الروم إلى قيصرية
وأخذها .

Cilt III , Sayfa 763.

وفيه سار الأمير حسن الكجكني إلى بلاد الروم بهدية ، لخوند كار
أبي يزيد بن عثمان .

Cilt III , Sayfa 790.

وفيه قدمت رسل أبي يزيد بيك ، ابن مراد بيك ، بن عثمان ، متملك
الروم، مع الأمير حسام الدين حسن الكجكني ، بهدية سنية ، منها باز أبيض ،
وسأل الرسل تجهيز طبيب من أطباء القاهرة إلى ابن عثمان ليداويه من مرض
به ، فتعين الطبيب شمس الدين محمد بن محمد الصغير ، وجُهِز وأعطى من
الأدوية والعقاقير ما يحتاج إليه ابن عثمان .

Cilt III , Sayfa 813.

وفيه قدم إلى القاهرة رسل ابن عثمان متملك الروم .

Cilt III , Sayfa 817.

وقدمت رسل ابن عثمان على السلطان بأنه جهز لنصرة السلطان مائتي ألف ،
وأنه ينتظر ما يرد عليه ليعتمده .

Cilt III , Sayfa 865.

ومات الفقيه صَفَر شاه الحنفي ، رسول متملك الروم خوند كارأبي يزيد
ابن مراد بك بن عثمان ، بالقاهرة في [جمادى الأولى] :

Cilt III , Sayfa 873 - 74 .

وفي تاسع عشره قدم الأمير طولو من على شاه من بلاد الروم ، وقد
توجه في الرسالة إلى خوند كار ابن عثمان ، وأخبر بأنه واقع الأكروس ،
وظنر منهم بغنائم كثيرة ، وقتل خلائق لا تحصى ، وأن شمس الدين محمد
ابن الحزرى لحق بابن عثمان ، فبالغ في إكرامه ، وجعل له في اليوم مائة
وخمسين درهما نقرة .

وكان من خبره أنه لما فر من القاهرة ركب البحر من الإسكندرية إلى
أنطاكية في ثلاثة أيام يريد للحاق بابن عثمان ، فإنه أقرأ بدمشق القراءات
رجلا من الروم يقال له حاجى مؤمن ، صار من عظماء أصحاب ابن عثمان ،
فأكرمه متولى أنطاكية ، وبعث به إلى برصا - دار ملك ابن عثمان - من
بلاد [الروم] ، فلتقاه أهل برصا ، ودخل على ابن عثمان ، فأكرمه وأجرى
عليه المرتب المذكور ، وقاد إليه تسعة أروس من الخيل وعدة مماليك وجوارى ،
وصار يعد من العظماء .

وورد الخبر أيضا بأن الوزير تاج الدين عبد الرحيم بن أبي شاکر فر من
دمشق ، وصار من بيروت إلى عند ابن عثمان ، فأكرمه ، وأجرى عليه
في اليوم خمسين درهما .

Cilt III , Sayfa 879.

وفي ثالث عشرينه قدمت رسل ابن عثمان متملك الروم إلى ساحل بولاق
فخرج إليهم الحاجب بالخيول السلطانية حتى ركبوها إلى حين أنزلوا بدار
أعدت لهم :

وفي سابعه قدم رسل ابن عثمان هدية مرسلهم . وأحضر صلاح الدين
محمد بن تنكز من الإسكندرية ، ورسم بإقامته بدمشق ، متحدثا على أوقاف
جده تنكز بغير إمرة ، فسار إليها :

Cilt III , Sayfa 906 .

وفيه قدم البريد بأن أولاد ابن بزديغان من التركمان اقتتلوا مع القاضى برهان الدين أحمد صاحب سيواس ، فقتل في الحرب ، وقام من بعده ابنه بمدينة سيواس ، ومنعها من التركمان . وكان من خبره أن الأمير عثمان [بن] قرابلك التركمانى خالف عليه ، ومنع ما كان يحماه إليه من التقادم ، فلم يكثر به القاضى برهان الدين ، لأنه من أقل أمرائه . وصار قرابلك يتردد إلى أماسية وأرزنجان ، فاتفق أنه قصد مصيفا بالقرب من مدينة سيواس ، ومر عليها وبها القاضى برهان الدين ، فشق ذلك عليه ، وركب عجلا وساق في طلبه ، وتقدم عسكره حتى أقبل الليل ، فقال عليه قرابلك بجأته ، فأخذه قبضا باليد ، ثم قتله وحاصر سيواس ، ففنع أهلها وقاتلوه أشد القتال ، وكتبوا إلى أبى يزيد بن عثمان أن يدركهم ، فسار إليهم ومضى قرابلك إلى تمرلنك وهو على أذربيجان ، فأقام في حملته :

Cilt III , Sayfa 965 .

وفيه ورد الخبر بأن بايزيد بن عثمان ملك الروم تحرك للمشى على بلاد الشام ، وأن تمرلنك القائم ببلاد العجم أخذ ممالك الهند .

Cilt III , Sayfa 971 .

وفي ثالث عشره ورد الخبر بأن ابن عثمان ملك الروم أخذ الأبلستين ، وعزم أن يمشى على البلاد الشامية ، فطلب الأمراء والتمضاة وأرباب الدولة إلى القصر السلطاني في يوم الإثنين خامس عشره ، وقرئ عليهم كتب تتضمن أن ابن عثمان ملك الروم بعث أخاه عليا بالعساكر ، وأنه أخذ ملطيه والأبلستين ، وفر منه صدقة بن سولى ، فتسلمها في ثامن عشرين ذى القعدة ، وأنه محاصر درنده ، فوقع الإتفاق على المسير إلى قتاله ، وتفرقوا ، فأنكر المماليك السلطانية صحة ذلك ، وقالوا « هذا حيلة علينا حتى نخرخ من القاهرة فقط » وعينوا سودن الطيار أمير أخور لكشف هذا الخبر :

Cilt III , Sayfa 972

وفيه سار سودن الطيار على خيل البريد لكشف الأخبار ، فدخل دمشق في العشرين منه . وأخرج مرسوم السلطان بتجهيز عساكر الشام إلى بلاد ابن عثمان ، فنودي في البلد بذلك ، وتوجه إلى حلب .

Cilt III , Sayfa 979 .

وورد الخبر بنزول ابن عثمان على ملطيه ومحاصرتها ، وبها الأمير جُحِق من الظاهرية . وأن العشير ببلاد الشام كانت بينهم فتن وحروب ، قتل فيها آلاف : وكان من خبر أبي يزيد بن عثمان أن القاضي برهان الدين صاحب سيواس لما قتل ، كتب أهل سيواس إلى ابن عثمان يستدعوه ، فسار إليهم من فوره على عسكر كبير وملكها ، وأقام عليها ابنه سلمان ثم مضى إلى أرزنجان ، ففر منه طُهر ابن حاكمها إلى تيمورلنك ، فأخذ [ابن عثمان] ماله ، وأفحش في حريمه بتمكين سواسه منهن ، وعاد إلى مملكته .

Cilt III , Sayfa 1027 .

وفي سادسه قدم البريد من دمشق بأن تملنك نزل على سيواس ، وأنهزم سليمان بن أبي يزيد بن عثمان ، وقرا يوسف بن قرا محمد إلى جهة برصا ، بلد الروم ، وأنه أخذ سيواس ، وقتل من أهلها جماعة كبيرة . وفي تاسعه وردت رسل ابن عثمان ، فكتبت أجوبة كتبهم ، وسفروا .

Cilt III , Sayfa 1031

وفيه قدم رسول تمر بكتابه للمشايخ والأمراء والقضاة بأنه قدم [في] عام أول إلى العراق ، يريد أخذ القصاص ممن قتل رسله بالرحبة ، ثم عاد إلى الهند لما بلغه ما ارتكبه من الفساد ، فأظفروه الله بهم . فبلغه موت الظاهر ، فعاد وأوقع بالكرج . ثم قصد ، لما بلغه قلة أدب هذا الصبي - أبي يزيد ابن عثمان - أن يعرك أذنه ، ففعل بسيواس وغيرها من بلاده ما بلغكم .

Cilt III, Sayfa 1056.

وفى سلخه ورد الخبر بأن ابن عثمان وصل إلى قيصرية ، من بلاد الروم :

Cilt, III Sayfa 1069

وفيه قدم رسل أبي يزيد بن عثمان - ملك الروم - بهدية ، فيها عشرة ممالك ، وعشرة أروس من الخيل ، وعشر قطع من الجوخ ، وشربتان من الفضة ، وعشر قطع فضة ، ما بين أطباق وغيرها ، وعدة هدايا إلى الأمراء ؛ فقرأ كتابه في العشرين منه .

Cilt III , Sayfa 1091-92

وفيه كانت وقعة الطاغية تيمور كركان ملك الشرق مع خونند كار أبي يزيد بن مراد بن عثمان ملك [الروم]. وملخص ذلك أنه سار من العراق إلى جهة بلاد الروم ، فجمع ابن عثمان عساكره وعرضهم على مدينة آفشهر - يعنى المدينة البيضاء - تبلغ عدد الفرسان نحو السبع مائة ألف فارس، وثلاثمائة ألف راجل : ومات يوم العرض تحت الأقدام من الدوس فى الأزدهام خمسة وعشرون رجلا . وسار يريد لقاءه نحو الخمسة عشر يوماً . فبعث إليه تمُّرلنك بنده ويَقول : « أنت رجل مجاهد غازى فى سبيل الله ، وليس غرضى قتالك ، ولكنى أريد منك أن تقنع بالبلاد التى كانت مع أبيك وجدك، وأخذ أنا بلاد الأمير أرطنا أمير الروم أيام السلطان أبي سعيد». فانخدع لذلك ومال إلى الصلح ، فلم يشعر إلا بالخبر قد ورد عليه أن تمُّرلنك نزل على كمانخ، وقتل أهلها وسبأهم، وخرَّبها. فعلم أنه ما أراد إلا تخادعته، وسار

إليه حتى قرب منه، فكاده تمرلنك ورجع، فظن أبو يزيد أنه قد خافه. وإذا به سلك طريقاً من وراء أبي يزيد، وساق في بلاد الروم مسيرة ثمانية أيام، ونزل على عمورية - ويقال لها اليوم أنكورية - وحاصرها، وأتى فيها الذبران، فبلغ ذلك ابن عثمان فساق في عساكره إليه مدة ثمانية أيام، إلى أن أشرف عليه، وقد جهده التعب، وتقطعت عساكره، وتلفت خيولهم. فعندما وصل ركب تمرلنك إلى حربه في أول يوم من المحرم هذا، وقد علم أنه وعساكره في غاية التعب، فلم يجد بداً من محاربتة، فأقتل كل منهما مع الآخر في يوم الأحد خامسه من أول النهار إلى العصر، وتمرلنك مشرف على مكان مرتفع يرتب عساكره. وثبت كل من الفريقين حتى قُتل بينهما على ما قيل نحو الثمانين ألفاً، وتعين الغلب للروم على عساكر تمرلنك، حتى هموا بالمزيمة. فلما كان في آخر النهار خرج كمين لتمرلنك، فيه نحو المائة ألف، وصدم الأمير سلمان بن أبي يزيد بن عثمان، فانكسر ولحق بأبيه في ثلث العسكر، فانكشفت الميمنة، وانقلبت على القلب، ففر الأمير سلمان في نحو مائة ألف يريد مدينة برصا تحت الملك. وأحاطت عساكر تمرلنك عند ذلك بابن عثمان ومن ثبت معه، وأخذوه أسيراً، وجاءوا به إلى تمرلنك، وقد تفرقت جماعته، وتمزقوا كل ممزق، فلولم يحل بينهم الليل، لما أبقى التمرية منهم أحداً، ولما جرىء بابن عثمان إلى تمرلنك أوقفه وأبنته، ثم وكل به. وبعث من الغد في تتبع المهزمين، فأحضر إليه من الجرحى نحو الثلاثة آلاف. وتفرقت التمرية في بلاد الروم، تعبت وتفسد وتتهب، وتنوع العذاب على الناس، وأحرقوا مدينة برصا. ومكثوا ستة أشهر يقتلون ويأسرون وينهبون ويفسدون. وعدى الأمير سلمان بن أبي يزيد بن عثمان إلى القسطنطينية.

Cilt III , Sayfa 1109 .

[ومات] خوندكار أبو يزيد بن الأمير مراد [ابن] الأمير أوره خان ابن الأمير عثمان ملك بلاد الروم ، وهو في الأسر عند تمرلنك في ذي القعدة .

Cilt IV , Sayfa 142 .

وفيه اقتتل أمير سليمان بن خوندكار أبي يزيد بن مراد بن أوره خان بن عثمان مع أخيه موسى جلبي وهزمه ، ففر موسى إلى أفلاق ، فحصره سليمان . وكان أخوهما كرشجي مقيماً ببرصا .

Cilt III , Sayfa 159

وورد الخبر بأن الأمير سلمان بن عثمان حصر أخاه جلبي ببلاد أفلاق ، وأن أخاه محمد كرشجي ولى ابنه مراد البلاد الرومية ، وأن ابن قرمان حاصر بلاد ابن كريمان وأحرقها . وأن ابن دلغادر منع من الزرع بأبلستين .

Cilt IV , Sayfa 162

وفيه قدم رسل ابن عثمان متملك الروم إلى حلب .

Cilt IV , Sayfa 171 .

وقتل الأمير سلمان بن بايزيد بن عثمان : وملك أخوه موسى الجزيرة الرومية وأعمالها . وملك محمد بن عثمان القرية الخضراء وأعمالها ، وهي يقال لها برصا بالرومية :

Cilt IV , Sayfa 173 .

وصاحب بلاد قسمرمان الأمير ناصر الدين محمد باك بن الأمير علاء الدين بن قرمان : وصاحب أجات الأمير موسى جلبي بن الأمير أبي يزيد بن مراد خان ابن أزمان بن عثمان جق .

Cilt III , Sayfa 179.

وقدم الخبر بأن موسى جلابي بن أبي يزيد بن عثمان - صاحب برصا - قتل أخاه سلمان ، وأخذ جميع بلاده ، ودعا عازم على المسير إلى أخيه كرشجي .

Cilt III , Sayfa 190

وفيه كانت فتنة بين كرشجي بن أبي يزيد بن مراد بن أورخان بن عثمان جق ، وبين أخيه [موسى جلابي] ، فانكسر فيها محمد كرشجي من [أخيه] موسى [جلابي] على قسطنطينية .

Cilt IV , Sayfa 200

وفيهما حاصر الأمير موسى بن عثمان القسطنطينية ، وفتح منها عدة بلاد ، وغنم غنائم كثيرة ، ومزق شمل النصاري .

Cilt III , Sayfa 204

ومتملك بقية الروم الأمير موسى جلابي بن أبي يزيد خونديكار بن مراد خان بن أرخان بن عثمان جق .

Cilt III , Sayfa 253 .

وفي هذه السنة توغل الأمير موسى بن عثمان في بلاد النصاري ، بأسر وينهب ويحرق ، ثم عاد فوجد صاحب اصطنبول قد عادى بأخيه محمد بن عثمان إليه ، وقد خامر الأمراء معه ، فجرت بينهم حروب عظيمة :

Cilt III , Sayfa 275 .

وفيهما ملك برصا الأمير محمد بن عثمان بعد قتل أخيه موسى . وفيها نزل الأمير محمد بن قرمان على مدينة برصا وحرقتها وحصر قلعتها ، حتى كاد أن يملكها ، فلما بلغه قتل الأمير موسى رحل إلى بلاده .

Cilt III , Sayfa 299 .

. ومتملك الروم محمد كرشجي .
ابن خونديكار أبي يزيد بن مراد خان بن أورخان بن عثمان بچق . وكان قد
عدى [من] بر قسطنطينية يريد الأمير محمد باك بن قرمان ، ففر إليه أعيان
دولة ابن قرمان ، فملك أكثر بلادده وفر منه إلى بلاد الورسق ، وامتنع بها :

Cilt III , Sayfa 310 .

وقدم الخبر بأن محمد باك كرشجي بن عثمان حارب [الأمير] محمد
ابن قرمان صاحب قونية وكسره . وأخذ له بلاداً كثيرة ، بحيث لم يبق بيده
سوى قونية .

Cilt III , Sayfa 339 .

وفيها عدى مصطفى بن عثمان من اسطنبول إلى أفلاق ، فاضطرب الأمير
محمد كرشجي :

Cilt III , Sayfa 366 .

وفيه قدمت هدية سلمان بن أبي يزيد بن عثمان ، متملك برصا ، فأنزله
قاصده بدار الضيافة ، وقبالت هديته . ورسم أن تجهز له هدية :

Cilt III Sayfa 369 .

وفي هذا الشهر توجه محمد كرشجي بن أبي يزيد بن عثمان صاحب برصا
لقتال اسفنديار بن أبي يزيد متملك قسطنطينية ، وحصره في جزيرة سينوب
إلى أن وقع بينهما الاتفاق على أن يخطب له ويضرب السكة باسمه . فأفرج عنه
وعاد اسفنديار إلى قسطنطينية ، وخطب باسم محمد كرشجي ، فلم يوافقته
وزيره خواند سلالر على إقامة الخطبة بالجامع الذي أنشأه محمد ، وصار يخطب
فيه باسم ملكه اسفنديار ، ويخطب اسفنديار في بقية جوامع قسطنطينية باسم
محمد كرشجي . وهذا من غريب ما وقع أن يخطب في مدينة واحدة باسم
ملكين في وقت واحد .

Cilt III, Sayfa 375

وفيها كانت بين ابن عثمان وبين النصارى حروب عظيمة ، أخذ له فيها النصارى إثني عشر مركباً ، وقتلوا من المسلمين أربعة آلاف .

Cilt III, Sayfa 384- 85.

في رابعه استقر السلطان بالمسير من ظاهر القاهرة ببقية العساكر يريد الشام ، ومعه الخليفة وقضاة القضاة . ومعه من القصاد الواردين في السنة الحالية قاصد قرايوسف ، وقاصد سليمان بن عثمان ، وقاصد بير عمر صاحب أرزنكان ، وقاصد ابن رمضان .

Cilt III, Sayfa 403.

و أمر مصالح الدين ، فيجاس وآنسه وقدم كتاب الأمير سلمان بن أبي يزيد بن عثمان ، صاحب برصا .

Cilt III, Sayfa 431.

وفيها نزل ابن عثمان صاحب برصا على قونيا ، وحاصر محمد بن قرمان ، فدهمه سيل عظيم ، كاد أن يهلكه وعساكره ، فرحل عنها .

Cilt III, Sayfa 490.

وقدم الخبر بحوث زلزاله عظيمة ببلاد الروم ، حدثت يوم كسف الشمس . خسف منها قدر نصف مدينة أرزنكان ، ذلك فيها عالم كثير ، وانهدم من مباني القسطنطينية شيء كثير . وكان ابن عثمان قد بنى في برصا قيسارية ، وعدة حوانيت ، خسف بها وبما حولها ، فهلك خلق كثير ، لم يسلم منهم أحد . وأن الوباء عم أهل إقريطش والبندقية من بلاد الفرنج ، حتى خلتنا . وأن الفرنج قد اجتمعوا للحرب ابن عثمان متملك برصا .

Cilt IV , Sayfa 519.

وجهاز الأمير قجقمار [القردي] رسولاً إلى ابن عثمان متملك برصا ، وعلى يده كتاب يتضمن القبض على ابن قرمان واعتقاله .

Cilt IV , Sayfa 522.

وفي ثامن عشره عملت خدمة الإيوان بدار العدل ، وأحضر برسل الأمير محمد كرشجي بن عثمان صاحب برصا وهديته .

Cilt IV , Sayfa 524.

وفي ليلة الجمعة سابعه عمل [المولد] النبوي عند السلطان على عادته . وحضر الأمراء والتضادة ومشايخ العلم وأهل الدولة : ورسول ابن عثمان ، وابن الفخرى ، وكان وقتنا جليلاً .

Cilt IV Sayfa 548.

؟ وتمتلك بلاد الروم سلطان [محمد] كرشجي ابن خونديكار بايزيد بن مراد بن عثمان .

cilt IV sayfa 599.

ومات متملك بلاد الروم بمدينة برصا ، غياث الدين أبو الفتح محمد كرشجي بن بايزيد [بن مراد بن أرخان بن عثمان] . وملك برصا بعده ابنه خونديكار مراد شلبي محمد كرشجي بن بايزيد [خونديكار] ، وذلك في شهر رجب :

Cilt III Sayfa 625-26

وفيها سار مراد بن محمد كرشجي بن عثمان في شهر رجب من برصا إلى اصطنبول - وهي قسطنطينية - ونزل عليها أول شعبان ، وقطع عامة أشجارها ، ومنع عنها الميرة ، حتى فرغ شهر رمضان من غير حرب ، سوى مرة واحدة في يوم الجمعة ثالث رمضان ، فإنه زحف على المدينة فكان بينه وبين أهلها حرب شديدة ، فتخلى عنه عسكره . وبينما هو في ذلك إذ جاءه أخوه مصطفي ، وكان في مملكة محمد باك بن قرمان ، فنفق عن مراد عسكره ، وكانوا نحو مائة وخمسين ألفاً ، حتى بقي في زهاء عشرين ألفاً ، والتجأ مصطفي إلى اصطنبول ، وواقف مراد نحو شهر ، وقد عجز عنه مراد مخالفة [عسكره] عليه .

Cilt III Sayfa 625.

وفيها كانت حروب بلاد الروم بين أهل حصنين بالقرب من مدينة برصا ، في أحدهما طائفة من الروم المسلمين ، وفي الأخرى طائفة من النصارى ، فامتدت الحرب أياماً ، حتى كان بعض الليالي ، إذا هم بصيحة من حصن النصارى ، كادت تنخلع منها قلوب المسلمين . فلما أصبحوا إذا بجميع من في الحصن من النصارى قد هلكوا هم ودوابهم ، فتسلموا ما في الحصن بلا مانع .

Cilt III Sayfa 634.

وفيها عدى مصطفي بن عثمان من اصطنبول إلى أرنيك وماكها بعدما حاصرهما مدة ، فسار إليه أخوه مراد بعساكره وقائه ، فظفر به وقتله ، وعاد إلى برصا ، وقد صفنا له الخبر .

Cilt III Sayfa 656.

وفي سادس عشرينه قدمت رسل مراد بن عثمان صاحب برصا بهدية .

Cilt III Sayfa 747-48.

في أثناء هذا الشهر قدم الخبز بأن مراد بن محمد كرشجي بن بايزيد بن عثمان ، صاحب برصا من بلاد الروم ، جمع لمحاربة الأكرس - من طوائف الروم المنتصرة - وواقعهم . فقتلوا عدة من عسكره ، وهزموه .

Cilt III Sayfa 776.

وفي تاسع عشرينه قدمت رسل ملك الروم بمدينة برصا ، مراد بك ابن كرشجي محمد بن بايزيد ، بكتاب وهدية : فاحتفل السلطان لتقدمهم ، وأركب العسكر إلى اقامتهم : ومن خبر ماوك الروم أن خوندكار بايزيد بن مراد ابن عثمان ترك أربعة أولاد : سلمان وهو أكبرهم ، ومحمدا ، وعيسى ، وموسى . فقام بالأمر سلمان ، وأقام برقسطنطينية في مدينة أدرنة وكالي بولي ، وقام أخوه عيسى بمدينة برصا ، وتجاربا ، فقتل عيسى ، واستبد سلمان بمملكة أبيه ، فثار عليه أخوه موسى وحاربه ، فقتل سلمان : وملك بعده موسى بر أدرنة ، وقام برصا أخوه محمد كرشجي وقاتله ، فقتل موسى ، واستبد بالمملكة حتى مات فأقيم [من] بعده ابنه مراد بك بن محمد كرشجي .

Cilt III Sayfa 821-22

وقدم الخبز بشناعة الطاعون بمدينة برصا من بلاد الروم ، وأنه زاد عدد من يموت بها في كل يوم على ألف وخمسةائة إنسان .

Cilt III Sayfa 880.

وملك الروم مراد بن محمد كرشجي بن عثمان .

Cilt IV Sayfa 957

وأما اسكندر بن قرا يوسف فإنه نزل [على] آقشهر : فقام متوليا بخدمته ، وبعث في السر يُعرف أحمد جوكي بد ، فام يشهر إلا وقد طرقة العسكر بغتة ، ففر في جماعة : وغنم جوكي ما كان معه ، وعاد : فضى اسكندر يريد القلوم على ملك الروم مراد بن محمد كرشجي بن عثمان ، حتى نزل توقات ، فكتب

حاكمها أركج إلى مراد ، يعلمه بقدم اسكندر . فجهز له عشرة آلاف دينار ،
 وعدة من الخيل والمماليك والحواري والثياب . هذا وقد عاث اسكندر - هو
 ومن معه - في معاملة توقات ، ونهبوا وخرّبوا ، فجرت بينه وبين اركج بسبب
 ذلك مقاولات ، آلت إلى أن كتب إلى مراد يعرفه بما حلّ ببلاده من النهب
 والتخريب : فشق عليه ذلك ، وجهز من رد الهدية ، وبعث بعسكر ، وكتب إلى ابن
 قرمان وغيره بإخراج اسكندر وقتاله : ففهر منهم إلى جهة البلاد النمراتية .

Cilt III Sayfa 959

وفي هذا الشهر كثر الوباء بمدينة روسا - التي يقال لها برصا - من مملكة
 الروم ، واستمر بها وبأعمالها نحو أربعة أشهر .

Cilt IV Sayfa 991

وملك الإسلام ببلاد الروم خوندكار مراد بن محمد بن كرشجي بن بايزيد
 يلدريم بن مراد بن أرخان بن أردين علي بن عثمان بن سلمان بن عثمان ، صاحب
 برصا وكالي بولي .

Cilt III Sayfa 997 - 98

وفي ليلة الإثنين خامسه فقد سليمان بن أرخن بك بن محمد كرشجي بن عثمان ،
 وأخته شاه زاده ، وجماعته ، وكانوا يسكنون بقلعة الجبل : وتمشى سليمان هذا
 في خدمة المقام الجمالي ولد السلطان . ومن خبره أن مراد بن كرشجي صاحب
 برصا [وغيرها] من بلاد الروم ، قبض على أخيه أرخن بك ، وكحله ،
 وسجنه [مدة] : فكان يقوم بخدمته وهو في السجن مملوك من ممالكه . يقال له
 طوغان . فأدخل إليه تجارية إلى السجن ، وهي متنكرة : فاشتملت من أرخن
 على هذا الولد وغيره . ومملوكه هذا يخفي أمرهم حتى مات أرخن في سجنه .
 ففر المملوك بهذين الولدين ، وهما سليمان وأخته شاه زاده وأمهما إلى مدينة

حلب ، وأقاموا بها حتى قدم السلطان حلب [في] سنة ست وثلاثين ، وقف
بهما إليه ، فأكرمهم وأنزلهم بقلعة حلب ، ثم سيرهم إلى القاهرة وأسكنهم في
الدار التي كانت قاعة الصاحب من قلعة الجبل ، وكساهم ، ورتب لهم في كل شهر
اثنين وعشرين ألف درهم من معاملة القاهرة . ولم يحجر عليهم في النزول إلى
القاهرة . وأضاف هذا الصبي سليمان بن أرخن إلى خدمة ولده المقام الجمالي ،
فكان يركب معه إذا ركب ، ويظل بين يديه ، ويبيت - إذا شاء عنده -
إلى أن فقدوا .

Cilt IV Sayfa 1001

فيه قدمت رسل مراد بن محمد كرشجي بن بايزيد بن عثمان ملك الروم ،

بهدية .

Cilt IV Sayfa 1064

ومات الأمير سليمان بن أورخان بك بن محمد كرشجي بن عثمان .
ملك بجده محمد كرشجي بلاد الروم ، وقبض عمه مراد بن [محمد]
كرشجي ملك الروم على أبيه أورخان بك ، وسجنه حتى مات . وقد ولد
سليمان ففر به مملوك أبيه ، حتى قدم على السلطان [الأشرف برسباي]
فأكرمه ورباه . ثم فر به مملوك أبيه ، يريد بلاد الروم ، فقبض عليه [برسباي]
وسجنه ، [ثم أفرج عنه] ، وتزوج السلطان بأخته شاه زاده .

Cilt IV Sayfa 1112

وفيه قدم الخبر من الإسكندرية بأن طائفة القطلان عمروا إثني عشر
غراباً ، لتسير في البحر نحو سواحل الشام وسواحل الروم . وأن مراد
ابن عثمان ملك الروم عمر مائة غراب . وأن متملك انكرس من الفرنج مات .

Cilt IV Sayfa 1189

وفي سادس عشره قدمت رسل ملك الروم خونند كار مراد بن محمد
كرشجي بن بايزيد بن عثمان .

2) KARAMANOĞULLARI İLE İLGİLİ METİNLER

Cilt II , Sayfa 259 .

و[فيه] اجتمع بمصر من رسل الملوك ما لم يجتمع مثلهم في الدولة التركية ، وهم : رسل صاحب اليمن ، ورسول صاحب إسطنبول ، ورسول الأشكرى ، ورسول متملك سيس ، ورسول أبي سعيد ، ورسول ماردين ، ورسول ابن قرمان ، ورسول ملك النوبة ؛ وكلهم يبذلون الطاعة .

Cilt II , Sayfa 293 .

وكان دمرداش قد ملك بلاد الروم جميعها وجبال ابن قرمان ، وأقام على كل درنبد جماعة تحفظه ، فلا يمر أحد إلا ويعلم به خرقاً (٢٤٨ ب) على نفسه من السلطان الملك الناصر أن يبعث إليه فداوياً يقتله ، بسبب ما حصل بينهما من المواجهة التي اقتضت انحصار السلطان منه ، وأنه منع التجار وغيرهم من حمل المالاك إلى مصر ، وإذا سمع بأحدٍ من جهة صاحب مصر أخرق به .

Cilt II , Sayfa 295

واجتمع [دمرداش] بالسلطان وفاوضه في أمر بلاد الروم ، وأن يجهز إليها عسكرياً . فأشار السلطان بالمهلة حتى يرد [البريد] بخبر أبيه جوبان مع أبي سعيد ، وكتب إلى ابن قرمان أن ينزل على القلعة التي فيها أولاد دمرداش وحواصله ويرسلهم مكرمين إلى مصر . فاستأذن دمرداش في عود من قدم معه إلى بلادهم ، فأذن له في ذلك ، فسار كثير منهم .

Cilt II , Sayfa 297.

و[فيه] عاد جواب ابن قرمان بأنه ركب إلى القلعة التي فيها أهل دمراش ، وعرفهم أنه حضر بمرسوم السلطان ، وبعث إليهم بكتاب دمرdash أنهم يقدمون عليه بمصر ؛ فردوا جوابه : ” لا حاجة لنا في مصر “ . وذكر [ابن قرمان] أن هذا بمباطنة دمرdash لهم ، وخط عليه بأنه سفك دماء كثيرة ، وقتل من المسلمين عللا عظيما ، وأنه جسور وما قصد بدخوله مصر إلا طمعا في ملكها . وبعث [ابن قرمان] الكتاب صحبة نجم الدين إسحاق الرومي صاحب أنطالية ، [وهي] القلعة التي أخذها منه دمرdash وقتل والده ، وأنه (٢٥٣ ب) قدم ليطلبه بدم أبيه . فلما وقف السلطان على الكتاب تغير ، وطلب دمرdash وأعلمه بما فيه . وجمع السلطان بينه وبين إسحاق ، فتحاقبا بحضرة الأمراء ، فظهر أن كلا منهما قتل لصاحبه قتيلا ؛ فكتب جواب ابن قرمان معه وأعيد . وقد تبين للسلطان خبث نية دمرdash ، فقبضه وأمسك من معه من الأعيان ، وهم محمود شاهنشاه [وعدة أخرى] ، في يوم الخميس العشرين من شعبان ؛ واعتقل [دمرdash] ببرج السباع من القلعة ، وفرق البقية في الأبراج ؛ وفرقت مماليكه على الأمراء ، ورتب له ما يكفيه .

Cilt II , Sayfa 428.

وكانت (١١٣٦) التراكين قد أغاروا على بلاد سيس ، ومعهم عسكر ابن قرمان فتركوها أوحش من بطن حمار .

Cilt II , Sayfa 834.

ومات ابن قرمان صاحب جبال الروم .

Cilt III Sayfa 589.

وفي ثامنهم قدمت رسل ابن قرمان بهدية ، فقبلها السلطان ، وخلع عليهم .

cilt IV , Sayfa 204 .

ومتملك بلاد قرمان الأمير محمد باك بن الأمير علاء الدين بن قرمان .

cilt IV , Sayfa 292 .

وفىها كانت وقعة بين الأمير محمد بن عثمان وبين الأمير محمد بن قرمان ،
لأنهم فيها ابن قرمان ، ونجا بنفسه .

cilt IV , Sayfa 309 .

وفىه قدم كتاب نائب حلب بأن [الشهابي] أحمد بن رمضان أخذ مدينة
طرسوس عنوة فى ثالث عشر المحرم ، بعد أن حاصرها سبعة أشهر ، وأنه
سلمها إلى ابنه إبراهيم ، بعدما نهبا وسبى أهلها . وقد كانت طرسوس من
نحو اثنتى عشرة سنة يخطب بها تارة لقرلنك وتارة لمحمد [باك] بن قرمان ،
فيقال السلطان الأعظم سلطان السلاطين . فأعاد ابن رمضان الخطبة فيها باسم
السلطان الملك المؤيد .

cilt IV , Sayfa 373 .

وفى ساعه قدم رسول الأمير ناصر الدين محمد بن قرمان ، ومعه دراهم
قد ضربت بالسكة المؤيدية .

cilt IV , Sayfa 400 .

وفى ثامنه توجه الخواجه زين الدين ولى تاجر الخالص إلى الأمير محمد
ابن قرمان ، رسولا بكتاب السلطان .

T. O.

Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Cilt IV , Sayfa 406.

. وكان الأمير قجقمار نائب حلب لما توجه إلى طرسوس ، قدم بين يديه إليها
الأمير شاهين الأيدكارى متولى نيابة السلطنة بها ، وقد بعث ابن قرمان نجدة إلى
نائبه بطرسوس الأمير مقبل .

Cilt IV , Sayfa 407 - 408

. فلما رأى من فيها السلطان قد نزل عليهم طلبوا الأمان [فأمنهم] .
ونزلوا بكرة الجمعة سليخة ، وفيهم داود بن الأمير ناصر الدين محمد
ابن قرمان ، فألبسه السلطان تشریفاً ، وأركبه فرساً بقماش ذهب ، وخلع على
جماعته .

Cilt IV , Sayfa 416.

وفى ثامنه قدم على السلطان [بحلب] كتاب الأمير سايمان بن عثمان : بأنه
قبض على محمد بن قرمان وعلى ولده مصطفى بعد محاصرته بقونيا ، وأنه
استولى عليها ، وعلى غالب بلاد ابن قرمان ، قيسارية وغيرها .

Cilt III , Sayfa 441

وفيه قدم كتاب طغرول بن سقتل سيز على يد أخيه طرعى ، يسأل الأمان :
وكان قد قدم إلى القاهرة ، وسار في ركاب السلطان . ثم فر من دمشق فأمن ،
وقدمت مكاتبة الأمير شاهين الأيدكارى - نائب طرسوس - بأنه محصور
مدة أربعة أشهر من إبراهيم بن رمضان ، وقد عزم محمد بن قرمان على المشى
إلى طرسوس .

Cilt III , Sayfa 456

وقدم الخبر بأن الأمير ناصر الدين محمد بيك بن علي بيك بن قرمان نزل على طرابلس ، في [خامس] عشر رجب ، وحاصرها ، وسأل نائبها الأمير شاهين الأيدكارى النجدة ، فكتب بخروج عساكر الشام إليها :

واستقر الأمير عز الدين حمزة ابن الأمير شهاب الدين احمد بن رمضان في نيابة أذنة ، وإمرة التركان ، على عادة أبيه [عوضا عن] إبراهيم بن رمضان ، لانتمائه إلى ابن قرمان .

Cilt III , Sayfa 457-58 .

وفيه قدم الخبر باستمرار ابن قرمان على حصار طرسوس ونزول قرايوسف على آمد ، وفرار قرايوك منه ، ونزوله على جانب الفرات تجاه قلعة نجمة ، واستئذانه نائب حلب في التعديبه . وأن أهل البلاد الحلبية عظم خوفهم ، وعزموا على الفرار منها ، مخافة أن يصيبهم [مثل] ما أصابهم في نوبة تمرلنك .

Cilt III , Sayfa 463 .

وقدم الخبر بأن ابن قرمان حارب أهل طرسوس ، فقتل بين التمريقين خلق كثير ، إلى أن رحل عنها في سابع شعبان من أتم اشنته بياطنه .

Cilt III , Sayfa 465 - 66

وفيه قدم مصطفى ابن الأمير ناصر الدين محمد بن قرمان ، إلى مدينة طرسوس ، باستدعاء أهلها ، من قبيح سيرة نائبها شاهين الأيدكارى ، واستحلاله أموالهم ودماءهم . وأخذ المدينة ، وحضر القلعة ، وقد امتنع بها شاهين [الأيدكارى] حتى أخذه ، وبعث به ابنه .

Cilt IV , Sayfa 491 - 92

وقدم الخبر برحيل ابن السلطان من حلب ، ودخل إلى مدينة قيسارية الروم ، في يوم الخميس تاسعه ، فحضر إليه أكابرها من التضاة والشيخ ، والصوفية ، وتلقوه ، فألبسهم الخلع . وطلع قاعها في يوم الجمعة : وخطب في جوامعها السلطان ، وضربت السكة باسمه . وأن شيخ جلبي نائب قيسارية تسحب قبل وصوله إليها . وأنه خلع على الأمير محمد بك بن قرمان : وأقره في نيابة السلطنة بقرمان [الروم] فدقت البشائر بقلعة الجبل ، وفرح السلطان بأخذ قيسارية ، فان هذا [شيء] لم يتفق لملك من ملوك الترك بمصر ، سوى للظاهر بيبرس . ثم انتفض [الصلح بينه وبين أهلها] .

Cilt IV , Sayfa 497 .

وقدم الخبر بأن ابن السلطان وصل إلى نكدة في ثامن عشر شهر ربيع الآخر ، فتلقاه أهلها ، وقد عصت عليه قلعها ، فنزل عليها وحصرها ، وركب عليها المنجنيق ، وعمل النقايون فيها . وأن محمد بن قرمان تسحب من مدينة نكدة في مائة وعشرين فارساً ، هو وولده مصطفى .

Cilt IV , Sayfa 500 - 501

وفي ثاني عشره قدم الخبر بأن ابن السلطان لما تسلم نكدة ، استتاب بها على بك بن قرمان ، ثم توجه بالعساكر إلى مدينة أركلى ومدينة لارندة [في سادس عشر جمادى الأولى ، فوصل إلى أركلى في ثامن عشره ، ثم سار منها إلى لارندة] فقامها في ثامن عشره . وبعث الأمير يشبك [اليوسفي] نائب حلب : فأوقع بطائفة من البراكين ، وأخذ أغنامهم وجمالهم وخبولهم وموجودهم . وعاد فبعث الأمير ططر والأمير سونن القاضي نائب طراباس ، والأمير شاهين الزردكاش نائب حماة ، والأمير مراد خججا نائب صمد ، والأمير أبنال الأزعري ، والأمير جليان رأس نوبة ، وجماعة من التركمان ، فكهبوا على محمد بن قرمان بجبال لارندة في ليلة الجمعة سادس جمادى الآخرة ، ففر منهم وأخذ جميع مافي وطاقه من خيل وجمال وأغنام وأثقال ، وعادوا . فتوجه يريد حلب في تاسعه ، فجهز [السلطان] إليه ستة آلاف دينار ليفرقها على الأمراء ، بقية حلب لعارة سها .

Cilt IV , Sayfa 502 .

وقدم الخبر بوصول ابن السلطان إلى حلب في ثالث رجب ، وأن الأمير
تذبك [ميق العلائى] نائب الشام واقع مصطفى بن محمد بن قرمان ، وإبراهيم
ابن رمضان ، على أذنه ، فانهزما منه .

Cilt IV , Sayfa 505-506

وقدم الخبر بأن ابن السلطان رحل من حلب في رابع عشرين [شهر]
شعبان . وأن محمد بن قرمان ، وولده مصطفى ، وإبراهيم بن رمضان ، وصاوا
إلى قيسارية ، في سادس عشر شعبان ، وحصروا الأمير ناصر الدين محمد
ابن دلغادر نائبها ، فقاتلهم ، وكسرههم ، ونهب ما معهم . وقتل مصطفى ،
وحملت رأسه ، وقبض على أبيه محمد بن قرمان ، فسجن . وقدم رأس مصطفى
ابن محمد بيك بن على بيك بن قرمان إلى القاهرة في يوم الجمعة ، سادس عشر
شهر رمضان ، وطيف به ثم علق على باب النصر . وكانت العادة أن تعاق
الرءوس على باب زويلة . فلما أنشأ السلطان الملك المؤيد الجامع بجوار باب
زويلة ، منع من تعليق الرءوس هناك ، فعلقت على باب النصر . ودقت البشائر
عند قدوم الرأس . وكان من خبره أن الأمير ناصر الدين محمد بيك بن على
بيك بن قرمان ، اقتتل مع الأمير ناصر الدين محمد بن دلغادر [نائب مدينة
أبلستين ، فكاده ابن دلغادر بأن تأخر عن بيوتته ، فنهبا ابن قرمان . فرد
عليه ابن دلغادر] ، وقتل ابنه الأمير مصطفى ، بعدما عورت عينه ، ففر
ناصر الدين إلى مغارة ، ومعه بعض من يثق به ، فدل عليه رجل نصرانى ، فأخذه
ابن دلغادر وبعث به ، وبرأس ابنه مصطفى . وفر إبراهيم بن ناصر الدين
محمد بن قرمان ، إلى بلاده .

Cilt IV , Sayfa 512

وفي خامسه وردت هدية الأمير على باك بن قرمان - نائب السلطنة
بنكدة ولارندة ولؤلؤة .

Cilt IV , Sayfa 513

وفي سابع عشرينه وصل الأمير بكتمر السعدى ، وقد قدم بالأمير
شمس الدين محمد باك بن الأمير علاء الدين على باك بن قرمان ، صاحب
قيسارية وقوزيه ونكدة ولارندة . وغيرها من البلاد الترمانية ، وهو مقيد ،
محتفظ به ، فأنزل في دار الأمير متقبل الدوادار ، ووكل به .

Cilt IV , Sayfa 515

ومات الخواجا نظام الدين مسعود بن محمود الكججاني المعجمى ، ناظر
الأوقاف ، في يوم الأربعاء ثاني عشر جمادى الأولى . وكان قادم إلى دمشق
[في] زى فقراء المعجم المتصوفة ، وأقام بها ، وصار يلى المدرسة الكججانية
التي بالشرف الأعلى ، خارج دمشق . فلما قدمها الطاغية تيمورلنك اتصل به ،
فبعثه في الرسالة إلى القاهرة ، وعاد إليه . وقد أثرى وحسنت حاله ، فام يجد
منه إقبالا ، وتنكره ، فعاد إلى دمشق ، وتوجه إلى بلاد الروم ، واتصل بالأمير
محمد باك بن قرمان ، وأقام عنده .

Cilt IV , Sayfa 517

غزة الأمير أبنال السيفي نوروز . ونائب الأبلستين وقيسارية الروم ونكدة ولارندة
ولؤلؤة الأمير على باك بن قرمان .

Cilt IV , Sayfa. 518-519.

أهل والسلطان في الصيد ، فقدم إلى القلعة . وجلس من الغد - يوم الخميس - بالإيوان المعروف بدار العدل . وحضر الأمراء والقضاة وسائر أرباب الدولة . وأوقمت العساكر من المماليك السلطانية ، وأجناد الحلقة ، والنقباء ، والأوجاقية ، صفوفاً من تحت القلعة إلى باب الإيران . وأحضر بالأمير محمد بن قرمان - وهو مقيد - ومعه داود بن دلغادر ، فرا في العساكر ، ثم في الطبردارية ، والسلاح دارية ، وبأيديهم السلاح ، حتى دخلا ، فثلا قائمين بين يدي السلطان ، وقد جلس على تحت الملك . فأمر بإيقاف الأمير داود بن دلغادر مع الأمراء ، وتأخير ابن قرمان . ثم نهض السلطان قائماً إلى القصر . وأحضر ابن قرمان وأنعم على داود ، وأركب هو ومملوك أبيه قانباى بالتماش الذهب . ورتب له ما يليق به . ثم أمر بابن قرمان فجلس : ولامه السلطان على تعرضه لطرسوس ، وشره لما أوجب وقوعه في الأسر . ووبخه على قبيح سيرته ، وتعرضه لأخذ أموال رعيته ، وعلى خيانه الكرشجى بن عثمان متملك برصا ، وإحراقه بعض بلاده ، بعدما من عليه وأطلقه . فسأل العفو :

ثم قال : « لمن يعطى مولانا السلطان البلاد ؟ » فضحك منه ، وقال له : « وما أنت والبلاد ؟ » . ثم أمر به فأخرج إلى الاعتقال ، [فسجن] بالقلعة . وأمر [السلطان] بأن يكتب [ابن قرمان] إلى نوابه بالبلاد القرمانية أن يسلموا ما بقي بأيديهم منها إلى نواب السلطان ، وأعلم أنهم متى لم يسلموا ما [قد] بقي بأيديهم منها إلى نواب السلطان والإقتل ، فكان هذا اليوم من الأيام المشهودة .

Cilt IV , Sayfa 521

فيه عدى السلطان النيل ، ونزل بناحية أوسيم على العادة في كل سنة ، فقدم عليه بها [في ثامنه] رسول الأمير على باك بن قرمان ، نائب لارندة ، ونكدة ، وقونيا ، ومعه هدية وكتاب ، يتضمن أنه أخذ مدينة قونيا ، وأقام فيها الخطبة باسم السلطان ، وضرب الصكة المؤيدية ، وأنه محاصر قلعتها .

Cilt IV, Sayfa 524-25

وفي يوم الجمعة أعيد داود ابن الأمير ناصر الدين محمد بك بن دلغادر
 بهدية إلى أبيه ، وقصا على بك بن قرمان ، ومعهم فرس بقماش ذهب ،
 وعدة تعاني في ثياب سكندري ، وغيرها . وتوجه معه محمود العينتابي ناظر
 الأحباس ، لتخليف نواب قلاع البلاد القرمانية وبلادها . وكتب إلى نواب
 الممالك ، وإلى العربان والتراكمين ، بالتهيؤ إلى ملاقاته السلطان ، فإنه عزم
 على المسير لحرب قرا يوسف . وسبب ذلك قدوم كتاب قرا يوسف يتضمن
 أن السلطان يجهز إليه الجواهر - التي أخذها منه وهو مسجون بدمشق -
 [كما هي] ، وإلا سار [إليه] وخرّب البلاد وأخذها .

Cilt IV, Sayfa 534 .

وفيه قدم البدر محمود العينتابي ناظر الأحباس من بلاد ابن قرمان ، فخلع
 عليه :

Cilt IV, Sayfa 571 .

وفيه أفرج عن الأمير ناصر الدين محمد بك بن علي بك بن قرمان ،
 وخلع عليه ، ورسم بتجهيزه ليعود إلى مملكته . وأنعم عليه بمال وثياب وخيول
 وغير ذلك ، فسار في النيل يوم السبت سادس عشر ربه إلى جهة رشيد ،
 ليتوجه منها ،

Cilt IV, Sayfa 751 .

وفي يوم الجمعة هذا قدم الأمير صارم الدين إبراهيم بن رمضان أحد
 أمراء التركمان ، ونائب طرسوس وأذنة ، ونائب الملك ، وقد عزل وفر
 إلى ابن قرمان ليحميه ، فأسلمه إلى قصاد السلطان خوفا من معرفة العسكر ،
 فقيّد وحمل من بلاد قرمان حتى قدم [به] كذلك ، فسجن :

Cilt IX , Sayfa 752 .

وفيه جهز تشریف إلى الأمير صارم الدين إبراهيم بن قرمان [وقد]
ورد كتابه يرغب فيه أن يدخل في الطاعة السلطانية وينتمى إلى أبوابها . والتزم
بإقامة الخطبة للسلطان ببلاد الروم وضرب الصكة بإسمه ، ويستمر في نيابة
السلطنة ببلاد قرمان ، فأجيب إلى ذلك ، وكتب له التقليد ، وجهز معه
التشریف :

Cilt IX , Sayfa 851

وكانت الدراهم الأشرفية التي يتعامل الناس بها في القاهرة ومصر ،
ويصرف كل درهم منها بعشرين درهما من النلوس - زنتها رطل وأوقية وثلاث
أوقية - قد كثر فيها أنواع من الدراهم : وهي البندقية ضرب الفرنج ، والقرمانية
ضرب بنى قرمان أصحاب الروم ،

Cilt IX , Sayfa 853 .

وفي سابعه نودى بأن النضفة على ما رسم به ، وأن لا يتعامل بالقرمانية
ولا اللنكية :

Cilt IX , Sayfa 945 .

وفي هذا الشهر خرج الأمير قرقماس نائب حلب منها بالعسكر ، ونزل
العمق ، وجمع تركمان الطاعة . وسبب ذلك أن الأمير صارم الدين إبراهيم بن
قرمان قصد أخذ مدينة قيصرية من الأمير ناصر الدين محمد بن دلغادر نائب
أبلستين في الأيام المؤيدية شيخ . وكان ابن دلغادر قد تغلب عليها ، وانزعها
من بنى قرمان ، وولى عليها ابنه سليمان ، فترامى ابن قرمان على السلطان في هذه
الأيام أن يملكه - بإعانتة بعسكر حلب - بمدينة قيصرية ، ووعد بمال ،
وهو عشرة آلاف دينار في كل سنة ، وثلاثون بختيا ، وثلاثون فرسا ،
سوى خدمة أركان الدولة . فكتب السلطان إلى نائب حلب أن يخرج إلى العمق
ويجمع العساكر لأخذ قيصرية . وبعث بذلك الأمير خش كلدى مقدم البريدية ،
فخرج في ثانی عشر رمضان هذا ، ونزل العمق ، وجمع تركمان الطاعة ، وكتب
إلى ابن قرمان بأن يسير بعسكره إلى قيصرية :

Cilt IV , Sayfa 947.

وفي هذا الشهر قدمت خديجة خاتون امرأة الأمير ناصر الدين محمد بن دلغادر إلى القاهرة ، فأنزلت ، وأقيم لها بما يليق بها . وقبلت هديتها لمسا صعدت قلعة الجبل . وأفرج لها عن ولدها فياض ، وخلع عليه وولى نيابة مرعش . وكان الأمير إبراهيم بن [قرمان] قد بلغه توجه خديجة خاتون إلى القاهرة ، فبعث يسأل أن تكون قيصرية له . فقدم قاصده إلى حلب في ثامن عشرين [شهر] شوال هذا ، ووعد بالمال المذكور . وقد رحل الأمير قرقاس

Cilt IV , Sayfa 948-49

فيه نزل الأمير قرقاس نائب حلب بمن معه عينتاب ، وقد جمع التركمان على كينوك ، فأتاه الخبر بأن حمزة بن دلغادر خرج عن الطاعة ، وتوجه إلى ابن عمه سليمان بن ناصر الدين محمد بن دلغادر ، بعدما بعث إليه ، وحلفه له . وأن دوادار الأمير جانبك الصوفي ومحمد بن كندغدى بن رمضان التركمانى وصلا إلى الأمير ناصر الدين محمد بن دلغادر بأبلستين ، وحلفاه أنه إذا قدم عليه جانبك الصوفي لا يسلمه ، ولا يخذله . وأن جانبك كان عند اسفنديار ، فسار من عنده يريد سليمان بن دلغادر ، فخرج إليه ، وتلقاه هو وأمرأوه التركمان . وكان السلطان قد جهز خديجة خاتون - كما تقدم ذكره - فسارت بابنها فياض في أوائل هذا الشهر . وقد جمع الأمير صارم الدين إبراهيم بن قرمان ، ونزل على قيصرية ، فوافقه أهلها ، وسلموها له . ففر سليمان بن ناصر الدين محمد بن دلغادر ، فبلغه ظهور جانبك الصوفي ، وأنه اجتمع عليه الأمير أسلماس بن كبك ، ومحمد ابن قطبكي ، وهما من أمراء التركمان ، ونزلوا على ملطية . فقدم على أبيه بأبلستين ، ولم يبلغها خبر الإفراج عن ولده فياض ، ونخروجه مع أمه [خديجة] من القاهرة ، فأراد أن يتخذ يداً عند السلطان ، ليفرج عن ابنه فياض ، وينعم له بقيصرية ، فجهز في ذلك ابنه سليمان ، بعد عوده منهزماً من قيصرية ، بكتابه .

وقدم الخبر بأن اسكندر بن قرا يوسف مشى على قرا بلوك وغزا على مدينة
أرزن الروم وأخذها . فعاد قرا بلوك إلى آمد ، وخرج منها بعد ليلة إلى أرقين
خوفا من اسكندر . وأن كتاب [الأمير] جانبك الصرقي ورد على الأمير بلبان
نائب درنده ، فقيض على قاصده ، وسجنه ، وحمل كتابه إلى السلطان :

وفي سابع عشرينه عاد الأمير قرقاس نائب حلب إليها ، بعد غيبته عنها
بالعمق ومرج دابق وعينتاب خمسة وسبعين يوما : وقد فات أخذ قيصرية ،
لاستيلاء إبراهيم بن قرمان عليها . وكان القصد أخذها واستنابة أحد أمراء السلطان
بها ، ولظهور جانبك الصوفي ، وانتهائه إلى ابن دلغادر : ووصلت خديجة خاتون
وابنها فياض إلى زوجها ناصر الدين محمد بن دلغادر فبلغ مراده ، وترك مداراة
السلطان : وأشغل فكر الدولة ، لأنه قد جاء من خروج جانبك ما هو أدهى
وأمر :

Cilt IV, Sayfa 957

وفي هذا الشهر بعث القمان شاه رخ إلى مراد بن عثمان ملك الروم ، وإلى
صارم الدين إبراهيم بن قرمان ، وإلى قرا بلوك وأولاده ، وإلى [الأمير] ناصر
الدين محمد بن دلغادر بخلع .

Cilt IV, Sayfa 991 .

وعلى بلاد قرمان - من بلاد الروم - إبراهيم بن قرمان :

Cilt IV. Sayfa 1003 - 4

وفي ثاني عشره ورد كتاب الأمير إبراهيم بن قرمان ، يتضمن أن ناصر الدين
محمد بن دلغادر وجانبك الصوفي نزلا بعد توجه العسكر قريبا من انكوريه .
وجهز الأمير سليمان بن ناصر الدين محمد بن دلغادر إلى مراد بن عثمان ، فلقبه
على مدينة كالي بولي ، وترامى عليه . وكان ابن قرمان المذكور قد قاتل حاكم مدينة
أماية فقتله ، فغضب ابن عثمان وتحركت كوا من العداوة التي بين القرمانية والعثمانية :
وعزم على المسير إلى أخذ ابن قرمان . وبرز من كالي بولي يريد مدينة برصا . فلما

قدم عليه سليمان بن دلغادر جهز معه عسكرياً، وأنعم عليه بالمال والسلاح، وندب معه حاكم مدينة توفاته لمحاصرة مدينة قيصرية، وأخذها من ابن قرمان. وجهز أيضاً الأمير عيسى أخا إبراهيم بن قرمان على عسكري آخر، وبعثه إلى بلاد قرمان، ليسير هو من وراء العسكريين: فأهم السلطان هذا الخبر، وجهز إلى كل من عنتاب وملطية وكختا وكركر المال والسلاح، وكتب إلى تركمان الطاعة بمعاونة إبراهيم بن قرمان على عدوه.

Cilt IV, Sayfa 1009.

في عاشره عقد السلطان المشور. وقد ورد الخبر بأن ناصر الدين محمد بن دلغادر - ونزيلة جانبك الصوفي - زحفاً من معهما على بلاد قرمان، فقوى العزم على السفر إلى بلاد الشام: وأخذ الأمراء في أهبة السفر: ثم انتقض ذلك في ثامن عشره. وكتب بمسير نواب الشام إلى نحو بلاد قرمان نجدة لإبراهيم بن قرمان، فإن القوم أخذوا مدينة اقشهر، ونازلوا قلاعاً آخر.

Cilt IV, Sayfa 1100

وفي عشرينه قدم نائب حلب إليها، وكان قد سار عندما ورد الخبر بمشي مراد بن عثمان ملك الروم على بلاد [ابن] قرمان: فلما تقرر الصلح بينه وبين إبراهيم بن قرمان عاد نائب حلب من مرعش.

Cilt IV, Sayfa 1019

فيه توجه الأمير أبنال الحكيم نائب الشام من دمشق يريد حلب. وقد سارت نواب الشام حتى يوافوا قيصرية، مدداً لابن قرمان على سليمان بن دلغادر.

3) BATI ANADOLU BEYLİKLERİ İLE İLGİLİ METİNLER

Cilt III, Sayfa 142

وفيه خامر على الأمير ناصر الدين محمد باك بن قرمان صهره ابن كرميان،
ولحق بكرشجي في عسكره :

Cilt III, Sayfa 200

وفي هذه [السنة] قوى الأمير محمد بن قرمان، وفتح مملكة كرميان جميعها.

ÖZ GEÇMİŞ

1962 yılında İzmir ilinin Bayındır ilçesinde doğdum. İlk, orta ve lise öğrenimimi Bayındırda tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümünü 1985-86 yılında bitirdim. Hemen arkasından Kuveyt Üniversitesinin verdiği bursu kazanarak, Arap Dili ve Edebiyatı üzerine eğitim görmek üzere Kuveyt'e gittim ve orada iki yıl kaldım. Orada bulunduğum yıllarda özel bir Enstitünün Türkçe bölümünde öğretim görevlisi olarak bir yıl görev yaptım. Ayrıca Kuveyt Türk Büyükelçiliğinin Konsolosluk Dairesinde çalıştım. 1988 yılında Türkiye'ye döndüğümde askerlik görevimi yerine getirdim. Daha sonra İstanbul'da bir turizm şirketinde tercüman olarak bir süre çalıştım. Aynı anda Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bölümünde Yüksek Lisans eğitimine başladım. 1990 yılının Ağustosunda Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak göreve başladım. Halen Ege Üniversitesindeki görevime devam etmekteyim.

Cüneyt KANAT

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi